

2

ЕКШЪН & ТРИЛЪР

АРХИВЪТ

НА

БЕРИЯ

АЛЪН УИЛЯМС

**"ДОСТОВЕРНОТО И ВЪОБРАЖАЕМОТО... В
НАЙ-ДОБРИЯ ТРИЛЪР ЗА ГОДИНАТА"**

ТАЙМС

АЛЪН УИЛЯМС
АРХИВЪТ НА БЕРИЯ
КНИГА ПЪРВА

Превод: Валентин Кръстев

chitanka.info

Достоверното и въображаемото... в най-добрия трилър за годината.

Таймс

Фактите са:

Лаврентий Павлович Берия е страховитият и всевластен шеф на съветските тайни служби от 1938 до 1953 г., когато е екзекутиран. Той става известен като садист и масов убиец. За ужасяващия му апетит към млади момичета се разказват легенди.

Възможно е:

Определени факти сочат, че Берия може би е водил лични дневници, в които грижливо е записвал своите сексуални похождения, ужасяващи данни за корумпирани политици от висшия ешелон на властта, интимни подробности за живота на хора, доскоро управлявали СССР.

Безспорно е:

Публикацията на дневниците на Берия би довела до невероятен политически скандал и смъртоносно преследване на всеки, който притежава тези документи или желае да ги публикува.

Оставя далеч зад себе си „Документът на Матлок“... повече от първокласен трилър.

Сънди Таймс

БЕРИЯ, ЛАВРЕНТИЙ ПАВЛОВИЧ (СССР)

Началник на тайната полиция (ОГПУ, НКВД); р. Меркаели, Грузия (29.III.1899); екзек. Москва (1953); съпр. Нина; син Сергей; обр. Бакински технически институт; дипломи по инженерство, архитектура; влиза в Болшевишката партия (1917); в ЧК (Извънредна комисия за борба с контрареволуцията, спекулата и саботажа) (1921); Първи секретар на Грузинската и Задкавказката комунистически партии (1931); Народен комисар на вътрешните работи (1938); член на Държавния съвет по отбраната (1941); по време на Великата Отечествена война организира масови депортации от освободените територии, принудителни трудовопоправителни лагери, саботажни действия зад фронтовата линия, военен контрашпионаж (СМЕРШ) и основава Еврейски антифашистки комитет; назначен за върховен надзорник на проекта за съветската атомна бомба (1945); ръководи мерките по сигурността и контрареволуцията в освободените братски страни в Източна Европа (1947–53); официално: екзекутиран след таен съдебен процес (декември 1953); неофициално: застрелян в Кремъл по време на заседание на Политбюро (10.VI.1953); гроб неизвестен. Спортни занимания: тенис, волейбол, катери.

Адреси: ул. „Малая Никитская“, Москва; бившето имение на граф Орлов, Московска област; дачи в Гагра и Сочи на Черно море.

- Налице е неточност в тази официална биография на Берия: „мерки по сигурността и контрареволуцията“ би трябвало да се четат „мерки по сигурността и борба срещу контрареволуцията“.

ЛИЧНИТЕ ДОКУМЕНТИ НА БЕРИЯ

ПЪРВИ ДОКУМЕНТ

Гагра, юни 1949 г.

Събудено от слънцето, тялото ми преливаше от сила и изгарящо желание за жена. Черноморският въздух върши обичайните чудеса с организма ми. (Дори благодарение на снощния литър кобилешко мляко чувствах главата си съвсем свежа.) Само професорът^[1] изглежда нещастен. Появи се на закуска подпухнал и позеленял като престоял труп. Оплака се, че го свивала жлъчката, но аз му заявих, че мен не може да излъже.

— Бесо, приятелю — казах му аз, — нечистото ти буржоазно съзнание е причина да се чувстваш толкова зле! Някои от нещата, които каза пред мен снощи, могат да ти докарат двайсет години!

За момент си помислих, че ще се строполи на място от инфаркт, тъй като едва ли помнеше и половината от онова, което наговори снощи. Той има слабост към сантименталната романтична литература от деветнайсети век, но мога да му призная, че поне е честен. Определено го харесвам. Наистина щеше да е жалко, ако днес го бях убил — една нещастна случка за малко не завърши трагично за Бесо. Всеки път, като се сетя за нея, ме напушва смях. (Поне няма да могат да кажат, че ми е липсвало чувство за хумор!)

Това се случи сутринта, след като бях отхвърлил обичайния куп телеграми — в това число и сума ти послания от Заркнович, този натрапчив червей, който непрекъснато ми досажда с подробности за проекта „Бородино“^[2]. Не оставят човека на мира и през почивния му ден. Ще се радвам, ако мога да се отърва от него — по-лош е и от упорита жена!

След това се появи Надорая и докладва, че катерът е готов. Докарали го с влак направо от корабостроителниците в Роцок, където го строиха по поръчка германските другари, информирани, че това е последният прототип на нашите високоскоростни морски патрулни катери, с които ще държим турците под око. Смигнах на професора, който беше с мен на терасата, когато пристигна Надорая, и му казах, че е абсолютно недопустимо гладуващите другари в нашата Германия да

разберат, че този шедьовър е всъщност една играчка, предназначена за мен! Мислех си, че посвещаването в някоя от моите малки тайни ще го ободри, но старикът сякаш оклюма още повече. Той като че ли наистина се чувства притеснен в мое присъствие! Така или иначе на мен ми доставяше удоволствие да се правя на щедър и го поканих да ме придружи на първото плаване, като му казах, че при скорост деветдесет взела махмурлукът му ще бъде издухан като паяжина!

Катерът стоеше на пристана, охраняваха го четирима от моите грузинци. Някакъв непознат превеждаше нещо от един наръчник и даваше инструкции на капитана. Представиха ми го като германски механик. При моята поява той застана мирно и отдаде чест, след това се вцепени като дърво. Засмях се и го попитах какво мисли за моята малка играчка. Не смята ли, че точно такова нещо много ще отива на един западен плейбой, за да забавлява приятелката си? (Германският глупак изглежда схвана нещо, тъй като се изчерви и взе да трепери.)

Обърнах се и намигнах на Надорая.

— Това ни е нужно сега, другарю полковник — две-три хубави момичета! Червенокоси девственици от Сванетия!

Моите грузинци се разсмяха с мен, но германецът така се бе втрещил, че само стоеше и ме зяпаше.

Тогава Рафик^[3], който всъщност е своего рода механик, ме разведе из кораба. Трябва да кажа, че германците още ги бива в техниката. Машинката се оказа истинско произведение на изкуството. Нежна и красива като птица, бяла навсякъде, като се изключи заостреният черен като клюн нос. Корабът сякаш бе приклепнал във водата, готов да скочи и да се хвърли в атака. Корпусът е от някаква нова сплав, изобретена от американците за тяхното самолетостроене — много лека и здрава; двигателят е 125 конски сили, бордови; лостовете за управление са от неръждаема стомана, покрити с черна гума; вътрешността е с ламперия от лакиран орех. Освен това е оборудван с най-съвременен високочестотен радиотелефон, радиокомпас, дълбокомер и дори с радар.

Сигурно съм изразил задоволството си, тъй като атмосферата видимо се поразведри и не след дълго дори накарах механика да се усмихне, когато се пошегувах, че сме направили много добре, като все пак сме оставили някой и друг германец след 1945 година!

Надорая се качи с мен на катера и, придружен от механика, аз го подкарах, за да направим няколко обиколки на четвърт оборот, без да се отдалечаваме от брега. Корабът се държеше великолепно, като добре тренирано животно, но аз се дразнех от този германец, който през цялото време ме гледаше така, сякаш дебнеше аз да допусна някаква грешка.

Когато се върнахме, наредих на Рафик да вземе няколко възглавници и да ги нареди по двете пейки на кърмата, да донесе, освен това кутията с лед и четири бутилки добре охладено вино. Извиках на професора да се качи на борда и отплавахме.

Морето беше съвсем спокойно, абсолютно гладко чак до хоризонта, и ние подкарахме право навътре. Брегът се носеше зад нас, сякаш пътувахме с бърза кола. Знаех, че както обикновено охраната ни наблюдава с телескопите си и че още няколко мощни катера са в готовност, на интервали от по десетина километра, в случай че срещнем затруднения.

Бяхме почти излезли от полезрението на Гагра — намирахме се на около шест километра от брега, — когато зърнахме някакъв кораб, теглещ на буксир малка лодка. Отначало си помислих, че това е крайбрежен патрул, докато не съгледах някакво момиче, което двама мъже точно в този миг изтегляха от водата. Намалих оборотите, взех бинокъла и хубавичко я разгледах. Господи, какво създание! Същинска статуетка — златистокафява, в зашеметяващ бял бански костюм. Когато мъжете я прехвърлиха през борда на лодката, задните ѝ полукълба лъснаха нагоре като чифт зрели сливи. Професорът ми каза коя е тя — една от четирите шампионки на СССР по плуване на дълги разстояния.

Вече планирах как да подведа катера, когато тя се изправи в края на лодката и грациозно скочи обратно в морето. Наблюдавах я, докато се отдалечаваше от нас с мощен равномерен кроул, а корабът с малката лодка остана на мястото си. Изключих двигателя и описах широка дъга недалеч от момичето, но и не много близо, за да не привличам вниманието. Единствената пречка за моя план в този миг се оказа онзи нещастник Бесо. Вече се проклинах задето съм го взел и си мислех, че трябва да съм последният глупак, за да изпусна такава хубост.

Намалих скоростта до крайност, докато катерът запърпори едва, едва и казах на Бесо да отпусне бутилка вино. Сега момичето беше на

около шестстотин метра от мен. Оставих Бесо да отпие една солидна глътка и му казах да отиде на кърмата и да погледне надолу, защото ми се струва, че гребният винт нещо не е наред. Аз се бях съблякъл по бански, но той още си стоеше с костюм и сандали. Наведе се през борда, главата му почти докосна водата. Подскочих напред и го ритнах с все сила по задника. Той потъна толкова бързо, че нямаше време дори да извика, а когато изплува, плюеше вода и пляскаше като тюлен.

— Помощ, Лаврентий, не мога да плувам добре — изкрещя той.

Аз се засмях и му хвърлих един от спасителните пояси.

— Ще доплуваш, друже — викнах му в отговор и отидох отпред, при рубката. Корабът с лодката бе останал встрани, но дори и от него да не го виждаха, знаех, че рано или късно някой от охраната на брега ще го забележи и ще изпрати патрулен катер да го прибере. Нямаше много да му навреди на стария глупак накисването в хубавата черноморска вода!

След това превключих двигателя на пълни обороти и се насочих право към момичето. Трябва да призная, че се гордеех с майсторството си, когато завих на косъм от главата ѝ, вдигайки висока бяла вълна, и след това се приближих на една ръка разстояние от нея. Тя погледна нагоре с озадачено изражение, близко до ужас, и за момент си помислих дали не ме е познала. Извиках ѝ да не се страхува и я сграбчих под мишницата, където почувствах приятно кичурче мокри косми.

Тялото ѝ беше още по-прекрасно отколкото ми се бе сторило в началото — атлетична снага с дълги мускулести крака, тънка талия и плосък корем, без гънка по средата и без грам тлъстина. Големите гърди напиреха от банския подобно на две половини от диня. Сетих се обаче, че като привилегирована гражданка тя сигурно е навикнала на добри обноски и реших, че най-добре ще е да играя ролята на съвършен джентълмен. Нямаше начин да не е познала по катера, че съм важна личност, но тъй като бях само по бански — без очилата, униформата и медалите си, — не мисля, че ме е познала.

Казах ѝ само малкото си име и ѝ се представих като морски офицер в отпуск, от Одеса. Това изглежда ѝ направи впечатление и в същото време я накара да се отпусне. Предложих ѝ малко вино и тя прие с очарователна усмивка. След това извадих хавлиен халат от едно от шкафчетата и я загърнах с него, напълних отново чашата ѝ и я

поканих да седне до мен на една от възглавниците. Тя свали плувната си шапка и тогава се уверих, че наистина е красавица. Косата ѝ беше с цвят на зряла ръж — момиче от приказките! Тогава си спомних за хората от бреговата охрана, които следяха всяко движение с телескопите си, затова се върнах обратно в рубката и насочих кораба в открито море.

Всяко момиче обича скоростта. Казах ѝ, че този кораб е най-бързият в света. Видях как очите ѝ заискряха от възбуда и почувствах, че плаването ще е приятно. С този двигател, включен на пълна мощ, ни трябваша по-малко от три минути, за да излезем от полезрението на сушата.

Съвсем бях забравил за нещастния професор и се безпокоях единствено от това, че онези от охраната можеха да изпратят някого след нас. Посегнах към радиотелефона, но го оставих, за да не събуждам подозрения у гостенката, говорейки на грузински. Накрая реших, че мога да се доверя на момчетата си и че те няма да направят някоя глупост. В края на краищата достатъчно добре ме познаваха!

Изключих двигателя едва когато на хоризонта вече не се виждаше нищо. Морето си беше все така спокойно и с внезапната тишина се възцари известна възбуда. Пошегувах се с това, като я попитах как се чувства сама с мъж толкова далеч от брега, а тя се усмихна — както ми се стори, доста загадъчно — и прие още една чаша вино. Тогава я дръпнах да седне до мен. Кожата ѝ още не беше съвсем изсъхнала от вятъра, пръхкава от морето, солена на тила. Същевременно усещах, че тя е силно момиче и се надявах, за нейно добро, че няма да се опита да се съпротивява.

Поговорихме малко и установих, че е добра комсомолка, но в същото време с опита си долових у нея известна суета, което бе окуражаващо. А усмивката ѝ ме възбуди почти неистово. Прецених добре момента, дръпнах изведнъж ципа на гърба на банския ѝ, и го смъкнах до талията. Хванах едната от превъзходните ѝ гърди и я стиснах в дланта си, като през цялото време не спирах да говоря. Говорех вежливо, но настоятелно, а тя ме слушаше изключително сериозно, отворила много широко сивите си очи, които излъчваха невинността на интелигентно дете. Скоро усетих, че се втвърдявам в банския, моят хубостник се напрегна като хванато в капан животно и не можех повече да издържам.

— Стига толкова! — извиках аз и като сграбчих тила ѝ с една ръка, а с другата горния край на банските си, се разголих пред нея, при което она щръкна нагоре като голяма пиперница.

Натиснах главата ѝ надолу си и за мое удоволствие тя изобщо не се възпротиви, а започна да ме работи с вещина, която, да не беше мъчителната ми страст, бих приел почти за раболепна. Езикът ѝ парваше като чевръст пламък, устните ѝ се затваряха неочаквано с очарователен натиск, докато горещата ѝ слюнка се стичаше надолу по слабините, ми. Оставих се, докато почувствах, че върховият момент е опасно близко, тогава дръпнах главата ѝ за косата, тя изстена и аз я хвърлих на възглавниците надолу с лицето. Смъкнах банския през краката ѝ, проснах я по корем и, притиснал колене между бедрата ѝ, грубо влязох в нея изотзад. Отначало беше стегната, все още влажна от морето и аз я подкарах кротко, за да не я протрия. Тя обаче беше зряло момиче и скоро вече се движеше заедно с мен, от което вътрешната част на бедрата ѝ се затопли и стана лепкава, сякаш намазана със смокинов сок. През всичкото това време имах възможност да изучавам тялото ѝ под ослепителната дневна светлина — златистия мъх в основата на гръбнака, извивката на кръста и бледите лунички по раменете. И докато я изучавах, я щипех — първо зърната на гърдите, после по корема, по хълбоците и по стегнатата мускулеста плът на бедрата. Тя стана цялата хлъзгава и аз не можех повече да издържа — направо експлодирах вътре в нея. Зави ми се свят, сякаш онова, което вреше вътре в мен, беше снощният литър кобилешко мляко и него изхвърлях сега надълбоко в нея!

Тя не искаше да свърши и продължи да лежи там и да стене, така че галантно доведох докрай удоволствието ѝ с ръката си. Когато всичко приключи, тя се разплака, с което ме подразни. Дадох ѝ още вино, но тя се разрева още по-силно, така че отново ми се наложи да проявя строгост. Казах, че съм високопоставен човек и че ако се държи добре и е разумна, ще се погрижа да бъде включена в парада на спартакиадата в Москва на 18 юли. Това изглежда я успокои и след като пийна още малко вино, включих мотора. Заговори, че трябвало да се върне на кораба си, но аз ѝ казах да не се тревожи и я откарах в Гагра.

Моите грузинци чакаха на пристана. Те се отнесоха с момичето като с гостуваща знаменитост, а аз я утеших допълнително,

заявявайки, че ще уредя всичко с началниците ѝ, а тя може да остане при мен до другата сутрин.

Горе на вилата ми съобщиха, че един от патрулните катери извадил от морето професора и сега той страдал от изтощение. Разпоредих се да го натоварят на първокласен спален вагон в нощния влак за Тбилиси. Мисля, че достатъчно добре познавам Бесо, за да съм сигурен, че не ще прояви каквато и да било недискретност.

Моята малка Людмила — така се наричаше тя — остана на едно великолепно пиршество същата вечер, след което наистина ѝ показах какво мога. Тя очевидно възприемаше бързо и повече сълзи нямаше.

Накарах Рафик да я изпрати сутринта, за да довърши тренировката си на кораба с малката лодка. Тя ми каза, че след една седмица е рожденият ѝ ден и аз оставих бележка да се изпратят рози и шоколади в хотела ѝ в Гагра, където е отседнала с тренъора си.

---

[1] Професор Бесо Емерто от Университета в Тбилиси (бивш Тифлис) — виден съветски литературен критик. ↑

[2] Кодово наименование на първия съветски проект за атомна бомба. ↑

[3] Полковник Рафик Саркисов, адютант на Берия; Командир на гвардията на Берия, състояща се от двеста души грузинци; Член на Комунистическия младежки съюз. ↑

ЧАСТ ПЪРВА

Ако знаех какво ще последва, никога нямаше да започна.

Клифърд Ървинг

Чарлс Е. Уитмор, вицепрезидент на „Атлантик, Нашънъл & Дженеръл Консолидейтид“, вдигна поглед към зеленото око, което му намигаше през бюрото, и чу механичния глас:

— Време е за обяда ви в един и петнайсет с господин Мъскин, господин Уитмор.

Бавно, с грижливостта на учен, боравещ с някакъв деликатен прибор, Уитмор остави златния молив върху полето на листа, събра машинописния текст, заключи го в чекмеджето до коляното си и едва тогава отговори на автомата:

— Слизам веднага, госпожице Кийст.

Беше едър мъж със сиво чиновническо лице и движения на инвалид. Днес прояви изключителната предпазливост да заключи вратата, преди да премине край залата с преградени зад стъкла офиси, пълни със замлъкнали пишещи машини и шеговити надписи по стените, и да се появи в един вестибюл с цвета на ментолов крем, където група красиви секретарки чакаха строени като почетна рота зад бюра с позлатени крака.

Уитмор мина безмълвно край тях. При асансьорите бе принуден да се включи в обедната навалица и няколко души му кимнаха, без в бледите очи на Уитмор да проблесне някакъв отговор. Приличаше на човек, свикнал да пътува в първа класа, за когото всички спътници са едно необходимо бреме.

Пред мраморното преддверие чакаше лимузина със запален двигател, а шофьорът стоеше на тротоара. Уитмор потъна в тапицирания полумрак, защитен зад опушените стъкла от блясъка на Мадисън авеню, докато колата пропълзя по краткия път до тихия

прохладен ресторант, където зеленчуците се доставяха пресни всяка сутрин със самолет на Ер Франс.

Гостът вече беше пристигнал и се открояваше в сянката с белозъбата си усмивка. Уитмор изръмжа нещо и седна насреща му. Един келнер се появи като привидение и сложи чаша студено мляко пред него. Сай Мъскин стискаше с шепи ствола на чашата, пълна с недокосната мартини.

— Е, сър, каква е присъдата?

Мъскин беше дребен повратлив човек с прекалено голяма глава. Когато говореше, тя се поклащаше насам-натам като на онези кучета играчки, които се пулят иззад стъклата на колите. Чертите на лицето му бяха меки и пухкави, но имаше широки алчни ноздри и сиви очи, ококорени на фона на изкуствения загар. Беше главен редактор в „Бърн Хирш“, една от уважаваните издателски къщи в Съединените щати, основана преди повече от век, но понастоящем едва ли нещо повече от интелектуален орнамент на конгломерата „Атлантик, Нашънъл & Дженеръл“. Самият Мъскин, макар и не интелектуалец, следеше съвременната литература, което ще рече текущите бестселъри, и знаеше всички литературни клюки, като си оставаше един старомоден манипулатор, упорит и ловък, особено в пробутването на евтини заглавия, което смяташе за основна цел на издателската дейност.

Репутацията му се градеше на не повече от пет-шест книги, до една лишени от всякаква литературна стойност, но с над десетмилионни тиражи в света. Мъскин беше отгледал авторите им с вещина, като се бе превърнал не само в редактор, но и в агент, мениджър и посредник за всичко: уговаряйки, подкупвайки, подлагайки им капан (съвсем законно) с примамливи насрещни предложения, перспективи за филмиране, повратливи адвокати, измишльотини за чуждестранни данъци, докато се окажеше, че те не могат да мръднат, ако не се помръдне той. А той не спираше да мърда за миг: ходеше от издателство на издателство и прибираще всички автори „в своя гардероб“, като всеки път вдигаше залога.

Беше оптимист. Притежаваше абсолютната самоувереност на преуспяващ комарджия. И ето сега голямата игра бе дошла: мизата, която изведнъж щеше да го направи прочут. Просто трябваше да убеди Уитмор да сложи на масата три милиона долара за един проект. При това трябваше да се бърза.

Уитмор отпи глътка мляко. Започна, подбирайки тежко думите, с вид на лекар, който изрича диагноза.

— Още не съм стигнал до края, Сай, прочел съм около две трети. Но засега не съм особено очарован. Половината е порнография — евтина, гадна, сензационна мръсотия от рода на онова, което ти навира под носа всеки амбулантен търговец на Четирийсет и втора улица.

Мъскин близна мартинито си. Достатъчно добре познаваше работодателя си, за да се опитва да го пришпорва. Уитмор беше предпазлив човек, свикнал на ниска печалба от висок оборот. Изобщо не би позволил някакво мимолетно отклонение в печалбите да наруши баптистките му принципи. Като вицепрезидент на „А. Н. и Дж.“ се чувстваше задължен да показва, че не само върти добър бизнес, но и че го прави по нравствен американски начин.

Мъскин замълча, докато келнерът вземаше поръчките им. Избра си обикновен стек, полусуров, а Уитмор — обичайната варена риба. Когато отново останаха сами, Мъскин се облегна напред и подхвана с кротък предразполагащ глас, споделяйки загрижеността на възрастния мъж, досущ като съчувстващ любовник:

— Напълно съм съгласен с вас, сър. Боклук е. И точно това е причината, поради която трябва да я издадем.

Уитмор гледаше през масата и чакаше.

— Да я издадем — продължи Мъскин — именно защото такива неща предлагат отрепките на пазара. Само че за такова нещо не са и сънували. Защото този наш мръсник допреди по-малко от двацет години е бил вторият по могъщество човек в света и вероятно един от най-големите злодеи в историята.

Уитмор седеше в полумрака като безформен камък на дъното на дълбока вода.

— Стига това нещо да не излезе мистификация — каза най-сетне той. — Защото не искам отново да се окажем с някой Клифърд Тървинг на главата.

— Основно сме проверили всичко, сър. Вие сте прочели рецензията на професор Крул от Харвардския център за международни изследвания, нали? Той смята, че е автентично.

— Дали е готов да заложи три милиона долара за него? — с кисела усмивка попита Уитмор.

— Той е най-големият авторитет в тази област, сър. Освен това наехме експерт езиковед да провери оригинала и той не откри никакви грешки. Същото важи и за съдебните експерти. Хартията е най-малко петнайсет-двайсет годишна — не могат да определят с по-голяма прецизност. Проверили са и марката на пишещата машина. Отпреди войната е. За шрифта са сигурни, че е много стар. Казвам ви, автентично е!

— Тези експерти са като икономистите — изръмжа Уитмор. — Обаждаш им се и до вечерта ти изсипват повече мнения, отколкото са главите, които са ги давали. Вземи книгата на Хрушчов. Колко от твоите експерти все още разправят наляво и надясно, че не е писана от стареца, а си е просто шарлатания, скроена или от руснаците, или от нашите тук? Аз изобщо не успях да стигна до дъното на тази работа и се съмнявам дали някой е успял.

— Книгата на Хрушчов донесе пари, макар че бяха заложени два милиона долара. При това не беше кой знае колко пикантна.

— Друго е, Сай. Онова на Хрушчов си бяха чисти политически мемоари. И дори и да се бе оказало фалшификат, единствените евентуални последствия щяха да бъдат няколко разгневени физиономии в редакциите на „Лайф“ и „Тайм“ и известен дефицит в баланса на издателите. Но ако ние решим и издадем това, за което говориш ти, и излезе, че е било писано от някой измамник с мръснишко въображение, подпомогнат, разбира се, от специалист по въпроса, тогава ще загазим яко. Нямам предвид финансово нито дори от гледна точка на морала — Уитмор отпи нова глътка мляко. — Става дума за нещо по-сериозно. Като оставим настрана мръсотията, в тази книга има голяма доза политически експлозив, при това лесно възпламеним. Ако е фалшификация, „Бърн Хирш“ сериозно ще загazi. И като казвам това, нямам предвид нито счетоводителите, нито дори акционерите. Имам предвид Държавния департамент. Разпространяване на клеветнически лъжи за съветските ръководители... — Той млъкна, тъй като келнерът донесе храната им. После си пое дълбоко дъх и поклати глава: — Не. Преди да се набъркам в тази игра, имам нужда от нещо повече от простото одобрение на някоя гола харвардска кратуна и на неколцина езиковеди. Искam недвусмислено и независимо доказателство, преди да заложа на тази работа.

— Какво например?

— Някой свидетел. Някой от обкръжението, този тип Рафик например. Полковник Сак-незнам-койси...

— Полковник Саркисов. Той е покойник.

— Някой друг тогава. Дали не е останал жив някой от грузинските телохранители?

— До един са били убити през юли петдесет и трета.

— Всички?

— До последния човек. Съвсем в римски стил: при жестоко сражение с бойни части на Червената армия, като се съпротивявали до последно в имението на граф Орлов край Москва. Крул е изложил всичко това в своята рецензия.

Уитмор ровеше с вилица обезкостената риба в чинията си.

— Трябва да има и други хора, прислужници, шофьори... може би някой от лекарите? А момичетата? Навярно са вече възрастни жени, но някоя от тях все може да бъде накарана да проговори. Доларът отваря всякакви врати в Русия, не е ли така?

Мъскин пусна отработената си усмивка.

— Някога били ли сте в Русия, сър?

— Не — рече Уитмор.

Мъскин кимна.

— Няма начин да не минат седмици и месеци, преди изобщо да надушим някаква следа. Но по-вероятно е преди това КГБ да се добере до нас и да ни изтегли за ушите... Или дори още по-лошо. Възможно е пресата да успее да изрови нещо, след като го издадем, но в момента просто ни липсва време.

Мъскин погледна часовника си.

— Моят човек ще позвъни по телефона в четири, тоест в десет часа тази вечер швейцарско време. Дотогава трябва да съм готов с категорично „да“ или „не“.

— Трябва да позабавиш топката.

— Клиентът е сериозен, предупреждавам ви. И е ангажирал един от най-добрите адвокати в Цюрих.

— Швейцарските адвокати не са американските адвокати — рече Уитмор. — Освен това машинописният текст е в нас.

Мъскин си отрязва парче червено месо и каза тихо:

— Само половината.

Уитмор зяпна насреща му.

— Половината ли? Половината ли каза, Сай?

Лицето на Мъскин изразяваше смирение.

— Мисля, че ви казах, сър. Моят човек постави това като едно от предварителните условия: само половината от текста да излезе извън Швейцария. Реши, че това ще ни е достатъчно, за да вземем решение.

— Тогава аз какво четох тази сутрин? Нещо като дневник, който започва от края на войната и стига до смъртта му — през петдесет и трета година, нали така каза? Аз съм вече до есента на петдесет и първа.

— Така е, но сигурно сте забелязали, че има празноти: дни, дори и седмици. Преди да ми предаде оригинала, човекът прояви предпазливостта да го раздели на две, като остави нашата половина — пилотната част, така да се каже — достатъчно пълна, за да не се къса повествованието. При него обаче остана немалка част от материала.

— Мръсник! — промърмори Уитмор, после добави: — И няма да получим втората част, докато не сключим договора, така ли?

— Точно така.

Осеяните с тъмнокафяви петна ръце на Уитмор избарабаниха няколко бавни такта по масата.

— Да речем, че му предложим по-малко? — каза той. — Да кажем, един милион налични, в брой. А след това да отпечатаме това, което имаме?

Предложението на Уитмор показваше, че той е започнал да се поддава.

— Не бих ви посъветвал за такъв подход, сър — предпазливо подхвана Мъскин. — Първо, мисля, че той няма да вземе нито цент по-малко от онова, което иска, като при това заключението на Крул само подсилва позицията му. В същото време, ако реши, че крием нещо от него, просто ще отнесе стоката другаде. Би могъл дори да сключи отделни договори в различни страни. И ако някоя от тях ни изпревари дори само с един ден, ще бъдем прецакани. Освен това — добави той с леко страдалчески тон, — мисля, че изобщо не би било добре за нас да излезем само с част от ръкописа в едно пиратско всъщност издание. В края на краищата длъжен съм да мисля и за собствената си репутация, сър.

— Добре, добре — побърза да каже рече Уитмор. — И така как стои въпросът с авторските права?

— Пускаме веднага издание на оригиналния грузински език, да кажем, 500 екземпляра, фактически аз вече съм направил необходимата подготовка. Ще ни излезе скъпо, но е единственият начин да придобием изключителни права за целия свят в рамките на Конвенцията за авторско право, която обхваща повечето уважавани страни отсам Желязната завеса.

— Кой притежава правата сега? Твоят човек в Швейцария ли?

Мъскин замълча за момент.

— Фактически да. Разбира се, не е като да имаме работа със самия автор. Тук авторът не играе и мисля, че няма нужда да се безпокоим особено относно евентуални наследници. Има една съпруга и един син, които са си сменили имената. Без съмнение ще ги накарат да пуснат обичайните опровержения: империалистически клевети срещу Съветския съюз и т.н., но не мисля, че ще се опитат да вдигат патърдия за хонорари, тъй като авторът е масов убиец и освен това не е жив.

— Притежателят очаква ли някакъв процент?

— Не. Собствеността е негова, продава я срещу заплащане в брой.

— Кой казва, че е така? Кой може да потвърди, че не я е откраднал? Или че това, което ти е дал, не е само копие, едно от няколко? Как се казваше онова, техният нелегален печат в Русия... Онези неща, които се печатат тайно и се предават от ръка на ръка?

— Самиздат. Не, нищо общо. Ако това беше стигнало до самиздат, отдавна да сме чули за него. Случаят не е такъв, сър. В сделка като тази човек трябва да разчита до известна степен на взаимно доверие.

Той млъкна, за да поръча кафе и да поиска сметката. Уитмор гледаше мрачно чинията си, олизана като от котка.

— Говориш за доверие към някакъв напълно непознат при сделка за три милиона долара.

— Именно! — извика Мъскин. — Точно затова мисля, че е честен. С толкова пари няма да тръгне да върти номера. За какво му е? Той не желае да се заплита в каквато и да било правна процедура, също

както и ние. Не, той иска бърза, незабавна сделка без никакви номера, без никакви условия. И моят съвет е да му я предложим.

— Въпреки всичко имам нужда от още време, Сай. Поне четирийсет и осем часа. И не ми казвай, че няма да изчака толкова, колкото и категоричен да е. Такова бързане ме кара да мисля, че някъде е заложена уловка. Можеш да му кажеш това. Значи ще ти се обади в четири. После какво следва?

— Вземам тазвечерния самолет за Женева, пристигам утре сутринта и отивам с кола до „Отел Дьо Лак“ във Веве, където ще се срещна с него и с адвоката му. Трябва да нося договора със себе си, подписан от вас, заедно с банковия превод, или поне придружително писмо, което да потвърждава, че преводът е извършен. Той подписва, предава ми втората половина от материала и сделката е приключена.

— Договорът готов ли е?

Мъскин потупа вътрешния си джоб.

— Всичко е написано, с изключение на заглавието. Ще го попълня на място при подписването. Не искам дори нашите собствени юристи да го виждат. Името е достатъчно, за да подшушне някой на вестниците...

— Добре. Сега слушай. Кажи му, че заминаваш с утрешния самолет. Че аз още не съм го изчел до края и че имам нужда от допълнителна консултация с Крул... Обичайните извъртания. Действай хладнокръвно, без да будиш подозренията му. Просто му дай да разбере, че сме предпазливи. В края на краищата той ни потърси и ако действително е хитър, не би трябвало да очаква да сме толкова доверчиви, дявол да го вземе!

— Още нещо — добави той, след като келнерът остави пред тях кафетата. — Сигурен ли си все пак, че сме първи в списъка му? Неприятно ми е да си представя, че вече е разнасял ръкописа наляво и надясно.

Мъскин разтвори ръце и каза с насмешливо покорен глас:

— Както ви обясних, сър, имаме само неговата дума. Но можем спокойно да приемем, струва ми се, че е започнал от онези, които са на върха.

Уитмор прие комплимента с кратко кимване, след това стана, без да допие кафето си.

— Добре, Сай. Погрижи се да се качиш на утрешния самолет. Междувременно, като говориш с него, провери откъде се обажда и се опитай да разбереш къде е отседнал.

Той се обърна и си тръгна, съпроводен от цяла свита келнери. Мъскин осъзна, когато беше вече твърде късно, че не е получил подпис на договора. Уитмор беше безкрайно предпазлив негодник, който искаше договорът да бъде проучен от собствените му адвокати, напечатан със съответен шрифт и така нататък.

Мъскин се върна в офиса си, разположен в сградата от кафяв камък на Източна 44-та улица, където беше седалището на фирмата още от основаването ѝ през 1892 година, наля си едно силно уиски със сода и зачака обаждането от Европа.

Прекият телефон, за да не минава разговорът през централата на фирмата, извъня точно на минутата. Мъскин леко се подразни, когато гласът на телефонистката му събщи, че обаждането е от някакъв номер в Анеси, Франция. Гласът долетя, много висок и със силен акцент:

— Мистър Мъскин?

— На телефона.

— Тук е Грегъри. Всичко наред ли е, мистър Мъскин?

— Всичко върви добре, мистър Грегъри.

— Говорихте ли с шефа си?

— Говорих.

— Значи утре пристигате в Женева?

— Изчакайте още мъничко, мистър Грегъри. Остават още няколко дреболии...

— Какви дреболии? Не е ли уредено всичко?

— Трябва да се направят още няколко дребни проверки.

— Проверки! Какви проверки?

— Моят шеф трябва да обсъди още нещо с професор Крул...

— Крул! — това беше пронизителен крясък. — Той нали остана доволен?

— Професор Крул е напълно доволен — търпеливо каза Мъскин. — Просто в случаи като този не бива да се прибързва...

— Вашият шеф показва материала на други хора! — изкрещя гласът. — Добре тогава, щом Крул не е достатъчен...

— Ще ми дадете ли възможност да довърша? — каза Мъскин.

Настъпи пукаща пауза.

— Всичко ще бъде уредено по нормалния ред. В събота сутринта.

— В събота банките не работят!

— Не се безпокойте за банките — утеши го Мъскин. — Ние ще имаме грижата за това. Само пригответе материала с вашия адвокат и веднага ще подпишем, както си му е редът.

— Мистър Мъскин — сега гласът звучеше по-тихо. — Ако има някакви неприятности, някаква измама...

— Вижте какво, мистър Грегъри, аз представлявам...

— Вие сте американски бизнесмен и аз ви продавам нещо, което струва повече от злато. Ако се опитате да ме преметнете...

— Да не сте пиян, мистър Грегъри?

Нова рязка пауза.

— Не е ваша работа! Не, не съм пиян. И така пристигате в събота, нали? По същото време, на същото място. И без никакви номера!

Мъскин се усмихна уморено в себе си.

— Никакви номера — повтори той. — Между другото, бих искал да знам къде мога да ви намеря, ако възникне нещо важно.

За момент линията онемя, сякаш някой бе сложил ръка на микрофона. След това гласът каза:

— Ще ви позвъня контролно в офиса, мистър Мъскин. Утре сутринта, по обед, нийоркско време.

— Къде сте отседнали, мистър Грегъри?

— В движение съм — припряно отвърна гласът. — Това отлагане сега... тези уточнения с Крул...

— Съжалявам. Ще ви обясня всичко, когато се видим, мистър Грегъри. Довиждане.

Той отново чу някакво хрипливо възклицание и затвори. Сега не му оставаше друго, освен да чака.

* * *

Докато Мъскин размотаваше Грегъри по телефона, Чарлс Уитмор провеждаше срещата, която си бе уредил тази сутрин с един

високопоставен служител от Министерството на финансите, в Галеонската зала на хотел „Сейнт Риджис“. Последните закъснели посетители — някакви мъже, които през цялото време се смееха на висок глас и се оглеждаха възбудено — си тръгнаха, така че цялото помещение остана на тяхно разположение.

Сътрапезникът на Уитмор, Майк Зангер, беше висок мъж с изрязан профил, облечен в гълъбовосив костюм и с неутрална вратовръзка. Завеждаше отдела за борба с фалшификации, неплащане на данъци и международно измамничество в широки мащаби — работа, която го поставяше в близък контакт с полицейските служби на повечето европейски страни. Именно като такъв, както и като близък семеен приятел, го бе потърсил Уитмор няколко часа по-рано.

Той мина веднага на въпроса.

— Както ти казах по телефона, Майк, това е една крайно деликатна и поверителна работа. Преди три седмици нашият главен редактор в „Бърн Хирш“, името му е Мъскин, беше в Европа за панаира на книгата в Монтрьо. Панаир не звучи много по швейцарски, но това е един от важните начини, по които днес се търгува с книги. Последния ден някой позвънил на Мъскин в стаята от фойето на хотела. Някакъв чужденец, който му казал, че предлага нещо много интересно. Оказало се, че е източноевропеец... поляк или руснак. Прадедите на Мъскин произхождат някъде оттам, та той има нюх за тези хора. Човекът бил много възбуден, представил се просто като Грегъри и казал, че идва от Виена, където се сдобил с някакъв ръкопис, тайно изнесен от Унгария. Не искал да каже как, заявил само, че го предлага за продан. Цената била, и все още е, три милиона долара.

Той разбърка чая си, в който нямаше захар, финансистът чакаше, почувствал, че за пръв път в кариерата си старецът се е озовал на непозната, дори опасна територия.

— С две думи — продължи Уитмор, — ръкописът претендира да е личният дневник на Берия, шефа на Сталинската полиция.

Зангер подсвирна.

— Това трябва да е адски интересно! Стига да е истински...

— Точно затова имам нужда от помощта ти, Майк.

— Със съвет или с действие?

— И с двете. Намирам се в затруднение. Преди да си тръгне, на другия ден Мъскин се срещнал с Грегъри и с адвоката му, някаква

важна клечка от Цюрих на име Детвайлер. Изглежда той няма точна представа за естеството на материала и присъствал само за да освидетелства подписа на Мъскин върху разписката за ръкописа: или по-точно, за половината от ръкописа. Написан е на грузински или на не знам какъв си там език. Нищо общо с европейските или с руския. Мъскин се поозори, докато осигури превода, най-вече защото трябваше да бъде направен във възможно най-голяма тайна. Както и да е... После Мъскин го дал на професор Крул от Харвардския университет, чието все още не съм сям окончателно заключение е, че е истински. През това време Грегъри проявява нетърпение. Исква сделката да бъде сключена до събота сутринта, когато Мъскин ще излети за там, евентуално, за да подпише. Заплашва, че в противен случай ще си търси друг купувач. Конкуренцията е доста жестока.

Зангер се усмихна накриво.

— Има си хас! Ти, разбира се, си го прочел?

— По-голямата част. Нещо като порнографски роман с всякакви ужасии в него. Изнасилвания, убийства, гаври с малки момиченца, за каквото се сетиш, този тип го е правил. Или поне твърди, че го е правил. Бих искал да добавя, Майк, че има доста политика, в това число и някои крайно компрометиращи подробности за сегашните шефове в Кремъл.

— Звучи съвършено комерсиално — сухо рече Зангер, докато изваждаше лула и кесия за тютюн от свинска кожа. — Дори прекалено комерсиално, за да е правдоподобно?

— Там е бедата. Аз съм притиснат, Майк. Ако ръкописът наистина е автентичен, колкото и да е мръснишки, просто не мога да си позволя да го изпусна. От друга страна, окаже ли се, че не е истински, самото естество на материала ще е достатъчно, за да вдигне „Бърн Хирш“ във въздуха и да мине доста време, преди парчетата да паднат на земята.

Зангер се зае да тъпче лулата си.

— Значи искаш моя съвет?

— Не е изключено да ми е нужно нещо повече от съвет — заяви Уитмор.

— Добре. Казваш, че трябва да вземеш решение до събота, което поради това че банките не работят тогава, означава понеделник. На твое място бих потърсил още едно мнение, но не от друг специалист

по Съветите. Бих дал текста на някой психолог, който е наясно с политическата обстановка и ще се произнесе преди всичко за това дали тип като Берия би писал дневник. Не съм го чел, но не ми се вярва много един началник на тайната полиция да напише нещо, което звучи като сериозно самообвинение за извършени престъпления. Възможно е такъв човек, с ръце, оцапани с кръвта на милиони хора, да е бил тласкан от някакъв непреодолим подтик да се изповяда, да се разтовари от тези неща въпреки вероятността да стигнат до поколенията.

Уитмор започваше да показва признаци на нетърпение.

— Добре де — рече той, — психоаналитиците засега ще почакаат. Интересуват ме фактите. Можеш ли да откриеш дирята на този Грегъри? Кой е той, къде живее, с какво се занимава? Възможно ли е да научиш нещо преди събота сутринта?

Зангер смукна дълбоко от лулата си.

— До събота сутринта! Искаш невъзможното, Чък. Освен ако Грегъри е истинското му име. В такъв случай, особено ако е чужденец или имигрант, швейцарците ще имат негово досие. Или пък австрийците. Каза, че донесъл ръкописа от Виена?

— Да. А Мъскин твърди, че разговарял свободно на немски с адвокатата.

— Добре, ще накарам нашите хора да се разтичат и да проверят навсякъде, при швейцарците, австрийците, германците, французите, англичаните. Без драматизъм, просто като една обикновена лична молба. Непрекъснато правим такива неща. — Той извади един бележник. — Първо, къде ще бъде срещата в събота?

— В „Отел Дьо Лак“ във Веве, по обед. Той трябва да е позвънил на Мъскин днес следобед в четири часа. Преди да си тръгнем, ще проверя откъде се е обадил. Възможно е вече дори да е отседнал в хотела, съвсем открито.

— Възможно е — съгласи се Зангер. — В случай че е аматьор и че е честен. Да предположим обаче, че е професионалист, все едно добросъвестен или измамник, за момента това няма значение. В сделка като тази биха могли да изскочат какви ли не подводни камъни. Не само обичайната стръв за печалба, но и сериозни политически развития. Било опит да се дискредитират неосталинистките елементи в днешна Русия или, както казваш ти, някакъв заговор да се разстрои

цялата система на властта в съветския блок. Доказването на връзка с Берия в миналото все още означава политическа смърт за повечето важни клечки там. Затова всеки, който посегне към това нещо, трябва да пипа страшно внимателно.

Той млъкна и недоверчиво изгледа стареца над чашката на лулата си. Знаеше, че политическите възгледи на Уитмор са последователно консервативни: тънкостите в противоречията между разните воюващи една с друга фракции вътре в комунистическата система изобщо не го интересуваха.

Уитмор изглежда съзнаваше това, защото когато заговори, в тона му прозвуча известна скромност:

— Аз съм бизнесмен, не политик. В случая просто не мога да направя пълна преценка за политическата страна на въпроса. Но ако това все пак тревожи някого, ще има достатъчно време ръкописът да се огледа преди отпечатването. Аз се занимавам с факти и с цифри. Цифрите са съвсем прости: три милиона до понеделник сутринта. Нуждая се от още факти. Какво мислиш за банките? В случай че не успеем да научим нищо за този Грегъри до изтичането на крайния срок, ще можем ли да го проследим по някакъв начин след това?

— Чрез номера на банковата сметка ли? — попита Зангер, съсредоточен в лулата си. — Това означава да си имаш работа с най-педантичния от педантите. Нали знаеш как е при швейцарците: клиентът винаги има право, при условие че си плаща.

— Мислех си, че сме успели да ги разбутаме малко в това отношение. Нима не пускат от време на време нашите момчета от данъчните служби да надникнат в някои от онези зашифровани сметки?

— Така е, но само при изключителни обстоятелства. Трябва да има решение на Върховния съд. А в случая, дори и да докажем наличие на измама, съмнявам се, че бихме могли да постигнем екстрадиране. Освен, разбира се, ако Грегъри или някой от възможните му съучастници не се окажат американски граждани.

— Добре, но този тип, Грегъри, първо трябва да открие сметката, нали така?

Зангер кимна.

— Как ще го направи?

— С пари. Точно както, в която и да е друга банка, само че при швейцарците става още по-лесно.

Уитмор махна нетърпеливо с ръка:

— Виж какво, Майк, не ме прави на глупак. Говоря за формалностите: самоличност и прочее. Той няма да влезе там с пътнически куфар, за бога!

Зангер засмука силно лулата си.

— Споменал ли е конкретно някоя банка?

— *Фолкскантонале банк* в Цюрих. Те имат клон в Ню Йорк.

— Познавам ги. Една от по-малките швейцарски банки. Не са имали разпавии с тукашните данъчни власти.

— И значи какво ще му трябва на Грегъри, за да докаже самоличността си, без да съобщава истинското си име?

— Например едно препоръчително писмо, написано от швейцарския му адвокат.

— Само с името Грегъри?

— Може да се нарече и Йосиф Сталин, тях това не ги интересува. Важен е номерът, не името. Грегъри и толкоз, друго не им е нужно за чека.

— Предполагам — бавно изрече Уитмор, — че твоите връзки в ЦРУ не вършат работа в случая?

Зангер се засмя.

— За бога, *тях* не ги закачай! Само да надушат и веднага ще поискат сами да грабнат сделката и е много вероятно всичко да провалят. Хайде да се разберем, Чък: ако искаш помощта ми, няма да се забъркваме с „Компанията“.

Уитмор изглеждаше потиснат.

— Излиза, че нямаме голям избор?

Зангер изтръска лулата си.

— Имаме по един много способен човек в Женева и във Виена. Струва ми се, че днес вече не би могло да се направи нищо, но по някое време утре ще разполагаме с данни за Грегъри, ако това му е името. Ще пусна и опашка след твоя човек, Мъскин, от момента на кацането му. Имаш ли номера на полета му?

Уитмор му го даде.

Зангер затвори бележника си и двамата станаха от масата.

— Почакай за секунда, да позвъня на Мъскин — каза Уитмор. — Да разберем дали е научил къде е отседнал Грегъри.

Той се върна след малко, още по-посърнал.

— Нищо радостно. Обадил се от Анеси, във Франция. Щял да бъде в движение. Това е положението, ако Мъскин казва истината.

Зангер кимна и двамата се ръкуваха.

— Довиждане, Чък. И не се тревожи толкова. Остави на мен нещата. Ще ти се обадя веднага щом разбере нещо.

* * *

Зангер се обади на Уитмор на другия ден, малко преди пет.

— Съжалявам, но това Грегъри изглежда е някаква измишльотина. В нито един швейцарски хотел или пансион няма човек, записан под това име през последните пет дни, и в нито един от големите хотели няма резервация на името Грегъри за предстоящия уикенд. Във всички останали страни не са открили нищо.

Уитмор изръмжа, без да каже дума.

— Нещо ново при теб, Чък?

— Нищо.

— Е, ще държим връзка.

Уитмор остана дълго време загледан в кожата върху писалището на бюрото си.

Преди половин час бе дал на Мъскин последните си нареждания: десет процента от исканата цена — 300000 долара — да бъдат платени на Грегъри при подписването за едномесечна опция върху ръкописа. Уитмор реши, че така „Бърн Хирш“ ще има време за допълнителни проверки, както и за да се изчака някакво евентуално обстоятелство, което би тласнало нещата в една или друга посока. Договорът предвиждаше, че след изтичането на трийсет дни „Бърн Хирш“ са свободни да се откажат от опцията, ако възникнат сериозни съмнения относно автентичността на ръкописа. Грегъри се задължаваше през това време да не го предлага другаде.

Дълбоко в себе си Уитмор се чувстваше нещастен. В миналото, докато „Бърн Хирш“ издаваше може би по една наистина печеливша книга годишно, всички бяха доволни. Политиката не влизаше в техния

обсег, освен ако не ставаше дума за нещо напълно благоприлично или за древна история. А дневниците на другаря Лаврентий Павлович Берия, както изглежда, бяха твърде далеч и от едното, и от другото.

* * *

Самолетът на „Трансуърлд Еървейз“, с който пътуваше Сай Мъскин, кацна на летище Коантрен в Женева в 10:20, в събота сутринта. Пиер Жадо от Федералната финансова полиция проследи кацането му от терасата за посрещачи и се насочи надолу към сектор „Пристигане“, където главният имиграционен инспектор му кимна с глава, когато неговият човек мина бариерата.

Мъскин излезе от самолета с бодра стъпка. Успял бе да разкара махмурлука си от предишната вечер с половин бутилка френско шампанско и сега, свежо избръснат, трудно можеше да бъде изплашен с ядовете, които би му поднесъл Грегъри. Мина веднага през митническата и имиграционната проверка, тъй като багажът му се състоеше от една пътна чанта и черно дипломатическо куфарче. Таксито веднага потегли по автомагистралата край езерото към Лозана.

Мъскин се чувстваше напрегнат, но доволен. Дори времето сякаш предвещаваше успех с чистия и свеж въздух след застоялата жега на Манхатън. Вече ухаеше на прясно набрани цветя, улиците бяха като грижливо пометени подове. Бе едва 11:30. Той остави пътната чанта на рецепцията и изпи едно кафе с мартини в барчето. Имаше резервация за една нощ в „Отел Де Берг“ в Женева, както и билет обратно за Ню Йорк, за другия ден вечерта.

Вратата на апартамент 96 отвори набит мъжага с черна брада.

— Мистър Мъскин! Точен сте като часовник! Заповядайте.

За миг Мъскин не можа да го познае. Мъжът, който предишния път му се бе представил като Грегъри, носеше същия лъскав син костюм, но брадата беше новост. При това фалшива. Човекът се потеше и краищата на марлената основа се бяха отлепили под ушите му. Мъскин се чудеше дали трябва да му каже това. Преговорите с човек като Грегъри не бяха лесно нещо; преговорите с него, натъкмен с нелепа дегизировка, застрашаха да се превърнат в гротеска. Мъскин се

страхуваше, че ще се разсмее, а пазарлък за три милиона долара не беше никак смешна работа.

Но преди да бе казал нещо, Грегъри сграбчи ръката му и махна към някакъв мъж, седнал до прозореца.

— Вие, разбира се, познавате господин Детвайлер? Можем да ви предложим малко хубаво шампанско. Или предпочитате уиски? Аз самият пия „Зубровка“, това е полска ликьорена водка, която действа много освежаващо по това време на деня!

Огромното му туловище се гънеше около Мъскин и за малко не го препъна, докато затваряше вратата.

Детвайлер се надигна бавно от креслото и подаде ръка.

— Радвам се да ви видя отново, мистър Мъскин. Надявам се, че пътуването ви е било приятно?

— Добре мина — Мъскин оголи зъбите си в усмивка. — Всичко наред ли е при вас, мистър Грегъри?

Грегъри се примъкна тромаво до едно от креслата, където имаше отворена бутилка шампанско в кофа за лед.

— Всичко е тип-топ! — провикна се той с ужасяващ американски акцент. — Желаете ли малко шампанско? — повтори той и без да дочака отговор, напълни една чаша, като пяната преля и образува локвичка. Той допълни чашата и отново разсипа половината, докато я поднасяше на Мъскин. После доля своята чаша от жълтеникавозелената бутилка, в която, както с лошо предчувствие отбеляза Мъскин, бе останало по-малко от половината. Швейцарският адвокат покани Мъскин да седне в едно кресло, докато Грегъри остана прав, без да се спира за миг на едно място.

— Не виждам никаква причина да не пристъпим направо към деловата част — започна Детвайлер. — Носите ли всички необходими документи?

Мъскин потупа дипломатическото куфарче в скута си.

— Но се чудя дали мистър Грегъри би имал нещо против да се представи малко по-изчерпателно преди това — той се подсмихна лекичко. — Някак не ми е удобно да продължавам да ви наричам мистър Грегъри, нали разбирате? Звучи глупаво.

— Защо глупаво? — Грегъри спря да крачи и се загледа в него с големите си насълзени очи, изпъстрени с червени жилчици.

Мъскин сви рамене.

— Звучи ми като малко име.

— Джон се казвам. Джон Грегъри — предизвикателно изпъчи той масивната си фигура.

— Това не е истинското ви име, нали? — попита Мъскин, този път само с едва забележима усмивка.

— Ако ви кажа, че е истинското, няма да повярвате, нали? — заяви Грегъри, при което от възбуда акцентът му още повече се засили. Мъскин погледна към Детвайлер.

— Да разбирам ли, че това ще е подписът, който ще получа на договора?

Швейцарецът кимна.

— Точно така.

Мъскин стисна здраво устни.

— Не искам да създавам затруднения — каза той, без да сваля поглед от адвоката. — Но както споменах при последната ни среща, работодателите ми много държат да знаят с кого си имат работа. Три милиона долара не са малко пари, за да се дадат с лека ръка на напълно непознат човек.

— Мистър Мъскин — започна Детвайлер с толкова нисък глас, че на Мъскин му се наложи да се наведе, за да чува думите му, — както струва ми се споменах при последната ни среща, моят клиент действа като посредник — единствен посредник за въпросната стока. Ако сте удовлетворени по отношение на истинността на тази стока, не е необходимо да поставяте въпроси от лично естество. Аз съм повереникът на мистър Грегъри и ще говоря от негово име.

Мъскин отпи глътка шампанско.

— Съгласен съм. Впрочем едва ли е необходимо пред вас да подчертавам, господин Детвайлер, че ако възникнат някакви усложнения около тази сделка, „Атлантик, Дженеръл енд Нашънъл Консолидейтид“ ще държат вас отговорен. А те притежават дяволски силно влияние, дори и тук!

Нищо не трепна върху лицето на адвоката.

— Надявам се, че нямате намерение да ме заплашвате? — каза той със същия тих глас и главата на Мъскин се приведе напред. Той започваше да се радва на себе си.

— О, не заплашвам никого, господин Детвайлер. Оставям това на моите работодатели. А както казвате, вие сте повереникът на мистър

Грегъри, което лично мен ме устройва чудесно. Просто имам усещането, че вашият клиент и на вас не е казал всичко. Той не ви е казал какво е естеството на стоката, доколкото разбирам.

Швейцарецът хвърли бърз поглед към Грегъри, който бе гаврътнал питието си и стоеше, съзерцавайки Мъскин подозрително.

— Това не влизаше в сделката! — извика той. — Миналия път обсъдихме всичко това. Казвате, че не искате да създавате усложнения, а ето че ги създавате!

— Добре, добре — Мъскин си бе доставил удоволствието: посял бе необходимото съмнение в съзнанието на Детвайлер, за да разхлаби връзката помежду им, така че от сега нататък швейцарецът щеше да действа повече като рефер, отколкото като противник. Нямахше начин Грегъри да не вдигне достатъчна врява, когато работата стигне до десетпроцентната опция.

Мъскин отключи дипломатическото куфарче и извади привързана с червена лента папка и писмо с подписа на Уитмор, напечатано върху бланка с емблемата на *A. N. & G. Co.*

Грегъри се изправи над него, дишайки тежко.

— Да позвъня ли в банката?

Мъскин погледна часовника си.

— Страхувам се, че банките са затворени.

— Нашата е отворена.

Мъскин го погледна с ласкава усмивка.

— Не е необходимо, мистър Грегъри. Преводът няма да може да пристигне преди понеделник сутринта.

— Понеделник! Вие казахте днес, събота!

Грегъри размаха огромните си ръчища и зяпна безпомощно към Детвайлер, който на свой ред погледна към Мъскин.

— Спокойно, господа, не изпадайте в паника. Просто малка задръжка от контрола по преводите. — Той им отправи най-белоснежната си усмивка. — Дори в Съединените щати, както знаете, трябва, да спазваме някои правила при прехвърлянето на големи суми от една страна в друга.

— Нямахше да е зле по-рано да ни бяхте осведомили за този проблем.

Мъскин сви рамене и повдигна писмото.

— Освен това трябва да отбележа, че моите работодатели внесоха известни промени в нашия оригинал.

Докато той говореше, Грегъри се хвърли с гърдите напред и изтегли листа от ръцете му.

— Само за момент, господин Грегъри! — Мъскин се изправи чевръсто. — Върнете ми това нещо, може да се повреди.

Сега беше негов ред да потърси с поглед помощ от швейцареца. Детвайлер кимна.

— Върнете го, ако обичате, господин Грегъри.

Мъскин го взе, седна отново и на няколко пъти го приглади върху коляното си. След това го подаде на Детвайлер. Швейцарецът прочете писмото, без да трепне. Подаваше го обратно на Мъскин, когато Грегъри го изтегли от ръцете му и го зачете, като лицето му ставаше все по-червено и по-червено.

— *Йоб твою мать!* — руската псувня се отрони от устата му полугласно, но следващите три думи излетяха с бесен рев и водопад от слюнка: — *Триста хиляди долара!*

Той зяпна към Детвайлер, останал без дъх.

— Това е долна измама! Три милиона, за толкова се споразумяхме! — Извъртя се към Мъскин и размаха писмото пред лицето му. — Мръсен свински номер! Американски бизнесмени! Всичките сте една долна пасмина! Ловите риба в мътна вода! Няма обаче да я хванете — той се изкикоти страховито. — Няма да я хванете, защото ще я отнесем другаде. Детвайлер, обадете се в Берлин, Париж, Лондон, Милано и на японските юнаци. Отделни сделки с всички. А тези американски кучета ще го духат!

— Не ставайте глупав — каза Мъскин и се обърна към швейцареца. — Май няма да е зле да съобщите на вашия клиент, господин Детвайлер, че дори големите американски корпорации нямат навика да дават три милиона долара без никакви гаранции...

— Гаранции! — изрева руснакът. — Имате шибания ръкопис, имате рецензията на Крул! Какво още искате? Духът на Берия да подпише договора ли?

— Млъкнете — каза Мъскин и хвърли бърз поглед към Детвайлер, но лицето на адвоката не изразяваше нищо. — И махнете тази проклетата брада! — додаде той. — Кого се опитвате да баламосвате?

Грегъри извъртя очи и премигна.

— Това е, защото се страхувахме да не се появят фотографии — измърмори той, след това се обърна и излезе с препъване в другата стая.

Двамата изчакаха мълчаливо, докато се появи отново, бършейки лицето си, по което все още имаше нишки лепило, останали по потната му четина като засъхнал мармалад.

— Това, което предлага „Бърн Хирш“ — каза Мъскин, полуобърнат към адвоката, — е трийсетдневна опция за десет процента. Дори ако решим да не издаваме, парите остават за вашия клиент. Мисля, че дори и той не би могъл да оспори разумността на подобна стъпка.

За негова изненада Грегъри мълчеше.

— Разбирам раздразнението на господин Грегъри — обади се швейцарецът. — Доколкото схващам, новото условие се различава от уговорката ви по телефона?

— Изглежда вашият клиент ви е информирал погрешно, господин Детвайлер. Аз никога не обсъждам сделки по телефона. Това не е в нашия стил. Така или иначе — и той потупа писмото — сега не аз решавам. Решенията идват отгоре.

Грегъри си бе налял нова чаша зубровка и се върна с препъване, а от устата му се процеждаше тънка струйка от течността.

— Казахте три милиона! Казахте го в Монтроу! Притежавате книга, която струва може би десет милиона. Уникална, без цена! А сега се измятате, предавате ме... — той измърмори нещо на руски, после отиде до една маса и сграбчи телефона. — Сделката се отменя — изкрещя той през рамо към Мъскин.

— Оставете това нещо, глупак с глупак — уморено измърмори Мъскин.

Грегъри се спря. От слушалката, която стискаше, в тишината се разнесе звук, напомнящ жуженето на хваната в капан оса.

— Оставете телефона — обади се и Детвайлер.

Грегъри се поколеба, сякаш се чудеше дали да не тресне апарата в ръба на масата. После бавно го върна на мястото му.

— По-добре веднага да изясним едно нещо, Грегъри — каза Мъскин. — Нямам намерение да ви подвеждам. Ние разполагаме с половината материал в Ню Йорк, което ни дава известно право на

претенция спрямо него. И преди да започнете да звъните в Париж, Милано и Токио, просто помислете, че това, което ще предложите, вече е стока от втора ръка, по дяволите! Никой не обича холандски разпродажби, а дори някой да пожелае ръкописа, ще му се наложи да води битка. Нашите адвокати в Ню Йорк ще се погрижат за това — той млъкна и отпи глътка шампанско. — Предлага ви се добра сделка, Грегъри. Не я разваляте. Може да не ви се отдаде друг шанс.

Поведението на руснака се промени: той се укроти и закърши неловко ръце, сякаш не знаеше къде да ги дение, докато Мъскин подаде договора на Детвайлер.

— Няма да е зле да го прегледате. Но смятам, че преди това е в интерес на вашия клиент да изслушате някои условия, които ние съзнателно не вписахме в договора.

— Условия ли? Пак ли условия! — провикна се Грегъри.

— Досега ние не сме поставяли нито едно условие — каза Мъскин, — като изключим трийсетдневната опция. И мога да ви уверя, че ми се наложи да воювам за този срок.

Грегъри въртеше тънката чаша в едната си ръка, а с другата рошеше косата си, но не каза нищо. Мъскин продължи:

— Тъй като мистър Грегъри отказва да ни даде каквото и да било сведения за себе си, ние очевидно ще трябва по други пътища да търсим по-сериозно доказателство за автентичността на материала.

— Разполагате с доказателството на Крул — каза Грегъри.

— Разполагаме с мнението на Крул — любезно отвърна Мъскин. — Съмнявате ли се, че можем да намерим други, също толкова уважавани експерти, които ще бъдат на противоположно становище, фактът, че досега не сме го направили, би трябвало да ви говори за нашето доверие към материала.

Той млъкна. Детвайлер седеше неподвижен с длани върху скута, напомнящи салфетки. Мъскин се обърна към Грегъри:

— Казахте по време на последната ни среща, че сте получили материала във Виена от някакъв унгарски източник. Трябва ни информация за този източник. И преди всичко за това как материалът се е озовал в Унгария. От Русия, предполагам?

Докато той говореше, Грегъри се бе приближил до него, така че Мъскин вече усещаше миризмата му на пот и одеколон. Той въздъхна и

приседна на едно канапе между двамата. Мъскин забеляза известно отпускане в поведението му.

Детвайлер каза:

— Нищо не споменахте за тези условия при първата ни среща.

— Не можех да зная при първата ни среща какви условия ще поставят моите работодатели — Мъскин погледна към Грегъри. — Бих добавил, че никой уважаван издател, и със сигурност нито един от онези, на които сте помислили да се обадите, не би погледнал ръкописа без по-сериозни сведения за произхода му и за пътищата, по които е доставен?

Грегъри се беше вторачил в пода, а големите му обувки от кожа на алигатор непрекъснато шаваха под масичката за кафе.

— Начинът, по който е излязъл от Унгария, не е интересен — най-после каза той. — Един западен турист го пренесе в багажа си. Рискът беше много малък. През лятото в Унгария има толкова много туристи, че граничната полиция рядко претърсва някой от тях.

— Той как се е сдобил с него?

— От един човек в Будапеща.

— Кой е той?

Настъпи мълчание.

— Трябва да зная, мистър Грегъри, иначе не съм упълномощен да подпиша този договор.

Руснакът размърда грамадното си туловище и едната му ръка направи безполезно усилие да приглади надолу косата му. Най-сетне извади от джоба си един дебел плик и го побутна към Мъскин, сякаш беше оръжие. На лицевата страна беше отпечатано с червени букви: ДО Г-Н С. МЪСКИН. ЛИЧНО, ПОВЕРИТЕЛНО.

— Вътре има клетвена декларация, подписана от един много добър мой приятел, унгарец — Грегъри замълча. — Сега вече не говорим като бизнесмени, мистър Мъскин, а като човешки същества. Ако името на този човек излезе наяве по някакъв начин, последствията ще бъдат страшни. Едва ли е необходимо да ви обяснявам защо...

Мъскин кимна съчувствено.

— Голям човек — продължи Грегъри, — стар комунист, воювал в Испания с Пал Малетер, един от генералите, които руснаците разстреляха през петдесет и шеста. През войната този човек се сражавал в Червената армия и получил орден „Ленин“, по-късно

заемал висок пост при комунистическия режим в Унгария, до чистките в началото на петдесетте, когато си подава оставката и го хвърлят в затвора. Излиза през петдесет и пета, сега е пенсионер и пише поезия.

— От Русия ли е изнесъл материала?

— Да — дебелите пръсти на Грегъри зашариха по главата му. — В клетвената декларация е обяснено всичко.

Мъскин седеше и държеше плика, но без изобщо да посегне да го отвори. Най-сетне каза:

— Значи някакъв стар комунистически ренегат с присъда зад гърба си. И въпреки това е бил допуснат в Москва. Как става тая работа?

— Всичко е описано там — повтори Грегъри.

— А името му?

— И името му.

— И вие сте получили всичко това от туриста, от човека, който го е донесъл във Виена?

Грегъри кимна.

— Как се добрахте до този турист?

— Той е стар приятел.

— А унгарецът?

Грегъри си наля малко шампанско.

— Познавам го. Това е единственото, което има значение. Подробности не са важни.

— Всичко е важно — каза Мъскин.

Грегъри сви рамене:

— Запознах се с него на времето в Москва — преди много години. Поддържахме редовна кореспонденция.

— Така да бъде. Каква е неговата печалба? Една тлъста комисиона, предполагам?

Долната устна на Грегъри увисна.

— Свети боже, не! Той не е някакъв търгаш, прави го само от идеализъм! Вие познавате съдържанието на ръкописа и не може да не съзнавате, че това е последният гвоздей в ковчега на сталинизма. Когато излезе на бял свят, онези сталинистки прасета никога няма да посмеят отново да надигнат глави. Затова го прави моят приятел, не заради кирливите ви долари!

— Но с вас нещата не стоят така, нали? Вие жадувате за тези долари.

— То е друго, аз съм бизнесмен! — Грегъри скочи на крака и отново закричи напред-назад, разливайки шампанско по килима.

— Добре — каза Мъскин. — А сега западният турист. Ще ни трябва името му.

— Не е необходимо. Той е човек с име, което трябва да пази.

— За какво става дума, дявол да го вземе! Откога тук се смята за престъпление нелегалното изнасяне на ръкопис иззад Желязната завеса?

— Хм, вие нищо не разбирате! — извика Грегъри и се насочи обратно към канапето. — Когато такова нещо изскочи навън, веднага се започват всякакви мръсотии. Тези съветолози са истинска академична мафия и ненавиждат всеки, дошъл извън тяхната среда, всеки, който застрашава позициите им. Измислят конспирации, както стана със Солженицин. Тогава щяха да се пукнат от яд, защото не успяха да го спечелят на своя страна, и за да го компрометират, пръснаха най-гадни слухове: че книгите му били изнесени на Запад от КГБ и не знам още какво.

— Информацията, която ни давате, ще бъде разгледана с абсолютно доверие. Имате честната ми дума за това — каза Мъскин. За негово облекчение руснакът седна.

— Нещата са много прости — продължи Грегъри. — Можете да обявите за пред обществеността, че източникът е поверителен и че ръкописът е изнесен през една от страните сателити. Хората не са толкова глупави. Всъщност онова, което би ги направило подозрителни, са прекалено подробните обяснения.

Мъскин седеше, хванал с четири пръста запечатания плик.

— Добре, да забравим договора за миг. Само че това — той кимна към плика — подлежи на проверка. Тя ще бъде направена при най-голяма дискретност, не се безпокойте. Вашият човек не бива да се страхува от нищо. Но трябва да ви предупредя, мистър Грегъри — и той се вгледа многозначително в Детвайлер, — че ако нещо не е наред, ще си имате неприятности. Фактически ще смятаме всяка неточност за явно нарушение на договора.

— Нямате основания за опасения. Проверявайте колкото си искате! — извика Грегъри. — Само че аз също ви предупреждавам: ако

името на този човек излезе някога на бял свят... достатъчна ще бъде една дума да се промъкне в пресата, аз ще ви спипам, мистър Мъскин! Ще ви спипам и ще ви счупя врата!

Мъскин се опита да запази спокойствие.

— Ще го имам предвид, Джон. Но първо трябва да прочета това — той размаха плика. — Имате ли нещо против да използвам спалнята?

Грегъри кимна към вратата.

— Но никакви копия, никакви снимки.

Мъскин се усмихна.

— Нямам навика да ходя с джобен ксерокс в себе си.

Пет минути по-късно той се върна, седна и внимателно постави плика в куфарчето си, под договора.

— Добре звучи. Както казах, налага се да проверим някои неща. Но мисля, че това ще е достатъчно, за да удовлетвори моите работодатели, що се отнася до опцията.

— А големият договор, всичките три милиона?

— За това може да имаме нужда от нещо повече. Нещо наистина решаващо... и публично.

— Като например?

— Например от свидетел. Някой, който да се изправи открито и категорично да заяви, че въпросните дневници... — той свари да хвърли един бърз поглед към Детвайлер, тъй като все още не беше сигурен до каква степен адвокатът е наясно с точното естество на материала. При първата среща.

Грегъри се държеше твърде потайно с него. — Някой напълно независим човек, който може да потвърди под клетва и публично, за пресата и пред телевизията, че дадени случки в тази книга са истински.

Беше готов за избухването на Грегъри, но такава не последва. Руснакът просто кимна. Но на лицето му бе изписана отсянка на задоволена хитрост като у дебела котка, току-що облизала паничка с мляко. Това събуди тревога у Мъскин — той дотолкова беше свикнал с пристъпите на ярост у Грегъри, че сегашното ненадейно спокойствие го смути. Той връчи договора на Детвайлер.

— Може би ще пожелаете да прегледате това.

Мъскин се обърна към Грегъри и се усмихна, като за негова изненада руснакът също му се усмихна в отговор.

— Не е написано наименованието на стоката — каза Детвайлер.

Мъскин не откъсваше очи от Грегъри, чийто поглед беше едновременно дружелюбен и изпитателен. Руснакът избърса с ръка устата си.

— Наименованието на стоката — повтори той. — О, да. Нещо... — той се поколеба, търсейки английската дума.

— Неангажиращо — каза Детвайлер и Грегъри енергично кимна.

— Струва ми се — обади се Мъскин, — че би било разумно да се доверите изцяло на господин Детвайлер, Джон.

Адвокатската практика навярно бе преситила Детвайлер от подобни сложни сделки на чужденци. Но мотивът на Мъскин бе друг. Той искаше още повече да привлече швейцареца на своя страна, тъй като въпреки всичко нямаше пълна вяра на Грегъри. Грубото кратко нравоучително слово на Мъскин за това, че издателите не обичат холандските разпродажби, си беше до голяма степен блъф: той бе наясно, че повечето големи издателски къщи на Запад сигурно охотно биха участвали в евентуално наддаване за дневниците на Берия. Детвайлер без съмнение също го знаеше, но пък в негов интерес беше сделката да приключи колкото може по-бързо.

Грегъри се мотаеше из стаята, сплел длани в щръкналата си коса.

— Нужно ни е заглавие, което да не е по никакъв начин двусмислено — каза Мъскин. — Имам предвид за договора. Над издателското заглавие можем да помислим по-късно — той погледна към Детвайлер. — Името на автора трябва да се спомене. Аз предлагам нещо просто. Защо не „Лични документи на Берия“? — Докато говореше, той наблюдаваше Детвайлер, но лицето на адвоката отново не издаде нито изненада, нито интерес. Мъскин се обърна назад към Грегъри. — Ако, разбира се, го приемате, Джон...

— Чудесно е, едно наистина пазарно заглавие. То ще ви донесе добри пари, мистър Мъскин.

— Е, щом възнамеряваме да заложим на него три милиона долара, надявам се да е така! — откликна Мъскин, обръщайки се към руснака със самодоволната усмивка на познавач.

Детвайлер прочете договора с бързо професионално око. Той зададе няколко въпроса, но адвокатите на Уитмор не бяха оставили

никакви празноти и накрая швейцарецът беше удовлетворен. Той подаде договора обратно на Мъскин, който го нареди до останалите три екземпляра върху масичката за кафе. След това седна и се усмихна на Грегъри.

— Така! Сега останалата част от стоката.

Руснакът кимна. Детвайлер влезе в спалнята и се върна с едно куфарче, от което извади пакет, увит в кафява хартия.

— Желаете ли да видите съдържанието?

Мъскин сви рамене.

— Само заради протокола.

Грегъри скъса лепенките, разтвори кафявата опаковка и показа на Мъскин грубата пожълтяла хартия на вече познатия неразбираем ръкопис, избеляла и разграфена на две, тук-там с поправки с молив.

— Не бихте ли желали първо да ви го преведем?

Мъскин се изсмя:

— Мисля, че на този етап ще трябва просто да се доверя на думата ви. Той вдигна купчината листа, както си беше с опаковката, и я сложи в куфарчето си. След това се облегна назад и извади една златна писалка. — И така подписите, господа.

Подписаха последователно — Мъскин, Грегъри, после Детвайлер: първо горния екземпляр с червена лента, след това трите копия на по-тънка хартия, които подписаха в същата последователност. Мъскин си отбеляза, че Грегъри изписва прекалено четливо името си за нормален подпис.

Когато приключиха, руснакът предложи нова бутилка шампанско. Мъскин погледна часовника си. Беше почти един.

— Не искам да прозвучи грубо, Джон, но трябва да обядвам с един от нашите автори, който живее край езерото. Вече закъснявам! — Докато говореше, ръцете му бързо събираха договорите, като оставиха един екземпляр за Детвайлер. — Нали ще ме извините? И не мислете прекалено лоши неща за нашите груби американски делови нрави: всъщност всички ние сме меки и нежни като ангели! — Той протегна ръка. — Беше ми приятно да порботим с вас, мистър Грегъри.

* * *

От креслото си, разположено срещу асансьорите във фойето, Жадо видя излизания Мъскин, но не направи никакъв опит да го последва. Указанията бяха да се увери, че първият обект, Мъскин, е провел срещата си с Детвайлер в „Отел Дьо Лак“ във Веве. След това трябваше да поеме наблюдението на другия обект, който се бе качил в апартамента на Детвайлер половин час преди пристигането на първия. По уговорка с управителя служителят на рецепцията щеше да го информира незабавно за появата му.

Жадо чакаше вече час и четирийсет минути, когато Грегъри найсетне се показа. През това време преследвачът бе инструктирал служителя на рецепцията да засече всички телефонни обаждания от и до апартамент 334. Бяха общо две, и двете до Цюрих. Жадо провери в службата си в Женева и научи, че това са домашният и служебният номер на Детвайлер.

В два без петнайсет служителят от рецепцията се приближи, за да му каже, че таксито го чака — уговореният сигнал, че неговият втори субект се е появил. Инструкциите на Жадо бяха да установи в кой хотел ще отседне или през кой граничен пункт ще излезе и да установи самоличността му, както и всичките му особени белези. В тези инструкции не влизаше непрекъснато наблюдение над обекта.

Той се измъкна навън и влезе в колата си, като очакваше, че мъжът ще вземе такси. Вместо това обектът тръгна бавно по брега на езерото и спря пред кейчето за туристическите корабчета, които кръстосваха между Женева и Шилъон. Едно от тях беше пристанало и палубата му гъмжеше от излетници.

Човекът погледна часовника си, след това сякаш се поколеба. Жадо го задмина с колата и паркира малко по-нататък под дърветата. В огледалото видя, че обектът гледа към езерото, където друго корабче се приближаваше откъм Шилъон. Мъжът сякаш внезапно взе решение, стъпи на кея и се качи на борда. Преди Жадо да стигне до него, второто корабче спря, пътниците се засуетиха във всички посоки и Жадо в един миг изгуби човека от погледа си. Той си запробива път през навалищата и блъсна някаква жена с кошница. Тя му кресна нещо на немски и Жадо, по природа плах човек, загуби пет жизненоважни секунди, за да се извини. Тълпата пътници вече се оттичаше. Второто корабче наду свирката и Жадо отново съгледа обекта. Беше се качил на него, като междуременно бе нахлупил твърде малка за главата му барета. Но

маскировката бе свършила работа за момента и Жадо се замисли дали е била преднамерена, докато отново си запробива път напред, стиснал полицейската си карта в ръка. Успя да прескочи разстоянието между двата борда. Двигателите бумтяха, корабчета вече се отдалечаваха едно от друго и тогава пред очите на Жадо обектът бързо отиде към кърмата и със слонска пъргавина скочи през парапета върху палубата на другото параходче, все още долепено с единия борд до пристанищната платформа.

Безполезно беше да се опитва да го следва. Вместо това Жано изтича нагоре към мостика. Намираха се вече на стотина метра от брега, когато капитанът се съгласи да се върне назад. Жадо не хранеше никакви надежди. Цели три минути изтекоха, преди отново да се озове на кея, откъдето първото корабче също бе потеглило. На кея бяха останали само няколко души, от обекта нямаше следа.

Жадо се върна с колата в „Отел Дьо Лак“ и се обади в службата си, свеждайки обясненията до минимум. По негово мнение поведението на обекта представляваше достатъчно основание за налагането на наблюдение от втора степен над всички летища и гранични пунктове, автомагистралаи и железници в цялата страна. Ако наблюдението дадеше отрицателен резултат, следваше да бъде разпространено описание на обекта до всички полицейски патрули, до хотелите и пансионите.

Прекият началник на Жадо още не се бе прибрал от обяд и мина почти половин час, преди да успее да се свърже с него. Началникът обаче не прояви готовност да се разпорежи за такива сериозни мерки, без да се е посъветвал с по-горното началство. Тъй като беше краят на седмицата, съобщителният механизъм действаше по-тромаво от обикновено и едва деветдесет минути, след като Жадо бе изпуснал обекта, най-после бе разпоредено наблюдение от втора степен.

* * *

Представителството на Федералната финансова полиция в Женева изпрати по телекса доклада си до Министерството на финансите в Ню Йорк в 16:20 европейско време. Майк Зангер се намираше в морето с десетметровия си ял, когато дежурният започна

да звъни в крайморската му вила в покрайнините на Уестпорт, Кънектикът. Връзката се осъществи едва късно вечерта. Майк включи телефонния секретар и накара дежурния да изчете телекса. Двайсет минути по-късно се обади на Уитмор в ранчото му край Таунърс и му пусна запис, без какъвто и да е коментар.

Когато свърши, Уитмор простена:

— Значи са оплескали работата. Що за полиция е това? Преследвачът отива за зелен хайвер и рибата се измъква от мрежата!

— Така е — съгласи се Зангер. Чувстваше се уморен и най-малко му се искаше да защитава колегите си в Европа. Още повече че правеше на стареца просто една услуга. — Съгласен съм, че не звучи много весело, Чък. Но спомни си, че ти настояваше преди всичко за дискретност. Е, това е положението. Все пак има голяма вероятност Грегъри да е още в Швейцария, но ако искаш швейцарците да продължат издирването му, работата трябва да се отнесе по-нагоре, което означава — до Криминалната полиция, което на свой ред означава да направим официални постъпки.

— Но според този доклад от Женева те вече са се включили! — викна Уитмор.

— Само наполовина — предпазливо отвърна Зангер. — За да наложат продължително наблюдение по границите си, трябва да им представим солидни основания. Те трябва да мислят за туристическия си бизнес. Освен това не обичат да ги притесняват. Досега винаги сме го избягвали.

Уитмор се озъби.

— Най-напред, защо им са били нужни близо два часа, преди да съобщят в граничните си пунктове?

— Трябвало е да минат по съответния ред, а тъй като случаят е неофициален, това е отнело време. Швейцарците обичат да съблюдават правилата.

— По дяволите правилата! — изръмжа Уитмор. — Просто ми намери този Грегъри. Може да ми се наложи да платя три милиона долара на този тип. Всъщност както излиза, аз съм вече вътре с триста хиляди. И това не са държавни пари, Майк, а на корпорацията!

— Добре — каза Зангер, — какво точно искаш от мен сега?

— Прати по дирите му швейцарците... и всички останали. Англичани, германци, французи, италианци, австрийци... Някой все

трябва да има представа кой е той!

Последва пауза.

— Слушай, Чък. Мисля, че подхващаш неправилно въпроса. Ти искаш едва ли не международно издирване преди понеделник сутринта, без да разполагаш с почти нищо, като изключим едно бегло описание. Нямаш дори негова снимка. А междувременно ще се наложи да дадеш някакви обяснения, не подробни може би, но достатъчни, за да оправдаеш необходимостта от тази мярка. При всички случаи ще бъдат въвлечени много хора, а не всички от тях ще са така дискретни както моите познати в Женева. Рано или късно, особено ако разкрием кой е този Грегъри, ще си напъхат носа и момчетата на ЦРУ. Те доста плътно присъстват там. За повечето Швейцария е един туристически рай, но по красивите склонове със ски писти буквално гъмжи от специалисти в занаята. А захапят ли веднъж онези от ЦРУ, вече няма да го изпуснат. Ти не искаш това, нали?

Уитмор се размърда на стола си и изруга едва чуто.

— Какво ще кажеш за тоя адвокат, Детвайлер? Той би трябвало да може да ни отведе до Грегъри.

Зангер притвори очи и каза:

— Чък, адвокатите са като лекарите. Освен ако не представим обвинителен акт, който предполага екстрадиране, не можем да накараме швейцарците да му направят дори едно посещение на вежливост.

Последва по-продължителна пауза. После гласът на Уитмор прозвуча отново, леко дрезгав и агресивен:

— Майк, имам адски основателна причина да се откажа от цялата сделка. Да анулирам договора въз основа на подозрителното поведение на Грегъри. Швейцарците биха ни подкрепили, нали?

— Имаш предвид пред съда ли? — отново настъпи мълчание. — Чък, ти ме помоли за съвет. Давам ти го веднага. Картите са раздадени и най-доброто, което можеш да направиш сега, е да играеш. Сложил си своя залог за трийсет дни. През това време можеш да изровиш нещо. Според мен това е разумен търговски риск.

Уитмор въздъхна дълбоко по телефона.

— Е, Майк, изглежда, че трябва да се съглася с теб, да оставя залога и да разиграя картите. Благодаря ти все пак.

— Съжалявам, че не можах да направя нещо повече. Ще държим връзка.

* * *

В понеделник, в 10:20 часа сутринта швейцарско време, във *Фолкскантонале Банк*, Цюрих, се получи превод от *Банк ъв Америка* за 300000 щатски долара на името на Джон Грегъри. Бенефициентът трябваше да се представи с препоръчително писмо от вицепрезидента на „Атлантик, Нашънъл енд Дженеръл Консолидейтид“ в присъствието на Лудвиг Детвайлер, адвокат от Цюрих.

ЧАСТ ВТОРА

*И в края на краищата какво в лъжата?
Нищо друго, освен маскирана истина.*

Лорд Байрон

ВТОРИ ДОКУМЕНТ

Москва, декември 1949 г.

Чувствам се като риба на сухо до море от водка и шампанско. Наистина се повеселихме по празниците, въпреки времето и икономическите затруднения.

Хазаинът^[1] нареди честванията на неговата седемдесетгодишнина да продължат до Нова Година и градът е зял от истерично низкопоклонничество. Тълпите изпадат във възторг при всяко споменаване на неговото име в кината и театрите. Децата пеят коледни химни, в които вместо Христос и Бог се споменава неговото име! Никой не би се изненадал, ако Стария се появи на трибуната на Мавзолея, нахлупил царската корона!

За мен обаче празненствата се вгорчиха от онази мръсна история с Костов^[2]. Началството през цялото време на процеса беше в мрачно настроение и при най-малкия намек лицето му ставаше червено канелено, сипаничавото му чело се покриваше с пот и той се разтреперваше, сякаш ще получи инфаркт. Не съм го виждал така възбуден от Титовата история насам — а това говори много!

Успокои се едва от вестта за обесването на предателя и аз успях допълнително да го ободря, като му описах как моите момчета в София по личните ми указания са нагласили примката така, че се е гърчил цели петнайсет минути, преди да умре. Но ми остана кисел вкус в устата, тъй като всичко това има непосредствено отражение върху Службата. (Разбира се, подробно разпитах момчетата. Действали са според указанията, но май доста са подценили К. Твърдоглавият българин се показал не като някакъв мекушав буржоазен интелектуалец. Изглежда е бил със сериозна закалка от побоищата в полицията по време на войната, с чугунен организъм. Така или иначе този случай хвърли сянка върху вечерята по случай рождения ден на Стария. Гадината сякаш ми се хилеше от пресния си гроб.)

Гощавката в Кунцево си я биваше: свинско, агнешко, патици, фазани, най-добри френски вина и дори плодове от фашистките

държави — дини от Испания, портокали и ананаси от Южна Африка. По този повод Хазаина неведнъж пускаше шеги на масата.

Както обикновено помещението беше затоплено до задушаване, но на никого и през ум не му минаваше да разхлаби яката си, да не говорим за сваляне на сакото. Напоследък Стария е станал привърженик на официалното облекло, независимо от шутовщината, която често следва от това.

Той подхвана вечерта настроен за размисъл и ни поднесе дълга поредица от спомени — най-вече за западните ръководители, с които се е срещал. И въпреки че бяхме чували повечето от тези неща, слушахме внимателно, защото в подобни случаи колкото и да изглежда потънал в собствените си мисли, той не пропуска нищо! Разказа ни, че най-много му харесвал канадският милионер Бийвърбрук, когото англичаните направили лорд. Той притежава най-влиятелните буржоазни вестници на Запад и е голям привърженик на старата Британска империя, която бързо запада. Това сякаш забавлява Началството. Той ни каза, че смята Бийвърбрук за хитър негодник, но че в сърцето си той не е антисъветски настроен и двамата си разменили няколко хубави шеги. Дори добави, че би могъл да работи с човек като Бийвърбрук в Политбюро.

Чърчил бил прекалено непоколебим в позициите си — роден антисоциалист, когото можел само да се опитва да надхитри, но не и да се сприятели с него. Рузвелт бил просто един слабоумен паралитик — твърде показателно за американската буржоазна класа. А към Де Гол изпитваше отвращение: казваше, че бил върлинест тъпоглав досадник, бъкщ от помпозни идеали за онази негова нация от сибарити, неспособен да изпие дори чаша вино, без да направи физиономия, сякаш някой му навира под носа мръсен чорап.

По-нататък, с напредването на вечерта, Началството насочи хапливите си остроумия към сътрапезниците около кръглата маса — най-вече към блюдолизеца Ворошилов^[3]. Напомни му какъв подарък е бил за него Парадът на победата след изпълненията му през 1941 г. и нещастникът — лъскав, блеснал в маршалската си униформа, цялата в медали — стана пепелносив.

Нататък играта още повече загрубя, когато Батюшката реши да ни ощастливи с допълнителна доза от своите разсъждения за войната, хвалейки се както винаги, че социализмът направил своите най-

значителни крачки чрез меча. Всъщност самоувереността му все още е силно разклатена не само от историята с Тито, но и от берлинския провал и той непрекъснато обмисля начини за отмъщение. Щом излее някой и друг литър вино в търбуха си, разрешението започва да му се привижда като някакъв славен Армагедон. Веднъж след официалния тост за победата при Сталинград се обърна към мен с вълчата си усмивка и каза:

— И така, драги ми прокуроре, очаквам, когато окачиш на бесилката и последния от титовската банда, да ми поднесеш няколко от онези твои хубавички нови бомби^[4], та веднъж завинаги, казано на четири очи, да освободим нашите другари на Запад!

Подобни приказки никога не се казват просто така — прекалено добре познавам Хазаина, за да съм наясно с това. И кой би могъл да се закълне, че тазвечерните подмятания няма да се окажат разпоредбите за утрешния ден? Той дори се увлече и вдигна наздравици за „руските ни предци Петър Велики и Иван Грозни и за техните исторически подвизи“ — сякаш сам вече се бе превърнал в чистокръвен руснак!

Честно казано, от подобни приказки дори и моята кръв се смразява! Тези маршали и техните помощници са такива плужеци, че по-скоро ще се довлекат по корем до собствения си гроб, отколкото да поставят под въпрос дори и най-безумното хрумване на Стария. А страшната истина е, че независимо от Берлин и бомбата той все още сериозно подценява буржоазните сили. Американците според него били прекалено влюбени в своя начин на живот, за да се вдигат отново да помагат на Европа; англичаните били свършени; същото се отнасяло и до французите и италианците, където нашите другари са вече толкова силни колкото бяха в Чехословакия. А Германия била така размазана, че изобщо оставала извън играта.

Аз се опитвам да възразя, че макар по суша да имаме надмощие, ядрените ни възможности са все още слаби. Началството обаче само маха с ръка и заявява, че американците са такива страхливци, че никога няма да посмеят да пуснат бомба над Майка Русия. (Япония, казва той, беше съвсем друго нещо: низша раса, жълтугери, а американците си оставали непоправими расисти.)

Междувременно стръвните му лисичи очички се взират в Средиземноморието, в белите английски брегове и в палмите в Африка... може би дори в пясъците на Арабия и в хималайските

снегове! А през това време, докато той яде, пие и се отдава на налудничавите си приумици, нашата страна лежи наоколо трепереща от студ и полугладна.

Към края на тържеството ме обхвана меланхолия. Поскребишев^[5] и Арменян^[6] естествено се натряскаха като директори и трябваше да ги мъкнат до тоалетната. Аз самият доста се бях наквасил и почувствах облекчение, когато се озовах в колата, препускаща обратно към столицата. Като премислям всичко, вечерта можеше да мине и много по-зле. Защото както понякога се шегуваме помежду си, на тези събирания с Хазаина може както да ти подхвърлят развалено яйце под стола, така и да ти пуснат куршум в тила!

* * *

Москва, януари 1950 г.

Новата година започна с един хубав номер, който погодих на онази усойница Поскребишев. Става ми много смешно само като се сетя!

Той си го заслужаваше, разбира се, този червей, който пълзи наоколо с високите си прегърбени рамене и сивата сипаничава кожа. Като бактериологическа бомба е. Не разбирам защо го търпи Стария — може би защото е безкрайно угодлив лакей.

Непосредствено преди Нова година Хазаина ме извика да обсъдим положението на Поскребишев. Батюшката беше умислен, смучеше незапалената си лула и почти не се докосваше до виното. Това негово настроение ми е добре познато — много спокоен и решителен и в същото време смъртоносен като стара лисица, преди да разкъса плячката си. Затова си помислих; че с П. е свършено. Старият изглежда бе решил, че протежето му прекалено е навирило нос и докато с нас винаги е мазен, самата му поява сред онази банда блюдолизци, министрите, всява истински ужас.

Началството даде да се разбере, че иска да бъде натрит носът на П. Нещо изтънчено и на лична основа, като предостави всичко на моята фантазия. Тръгнах си и сам се погрижих за организирането на всичко, до най-малките подробности, като предоставих на Рафик само техническата страна.

Планът, който измислих, бе наистина класически прост, достоен за самия Хазаин!

В новогодишната нощ П. се прибира от обичайното празненство в Кремъл, където се бе влачил като сянка след господаря си, лочейки всяка чаша вино, която Стария му наливаше. Както обикновено в края на вечерта се бе превърнал в пияна свиня. Прибирайки се обаче в апартамента си на Арбат, изведнъж открива, че жена му я няма. (Тя е скромна, дребна женица, талантива изпълнителка на пиано, особено добре свири сонатите на Шопен.) Оставихме П. да се поизпоти до ранните часове на утрото, след което наредих на Рафик да му позвъни и да го уведоми, че жена му е била прибрана по заповед на Хазаина за противодържавна дейност. Бяхме сложили подслушвателни устройства в апартамента и чувахме как нещастникът рида известно време, след което започна да се моли. Той наистина *се молеше*, като поповете едно време!

Но на другия ден беше на работното си място както обикновено — без да закъснее дори минутка, — и се умилкваше покорно на господаря си, само още повече грохнал, като престарял пес! Старият беше особено развеселен вечерта, описвайки поведението на своя секретар с цветисти подробности, а аз само проклинах нашите инженери, че са толкова некадърни, та не можаха да инсталират миниатюрни камери в апартамента, така че да наблюдаваме цялата комедия!

Оставих П. да се мъчи два дни, но той нито веднъж не направи дори намек за нейното изчезване — въпреки че сигурно на бавен огън се е пекъл, чакайки гневът на Стария да се стовари върху него. И в нощта на третия ден от Новата година дойде окончателният удар.

П. се прибира късно в апартамента си, след като го бяхме напомили догоре с шампанско пряко волята му и го изпратихме, както обикновено, доста пиян. Можех да си го представя как се тътрузи нагоре по онези стълби до четвъртия етаж и как най-сетне, когато стига до последната площадка, чува музиката от пианото. Той се спуска презглава вътре, а там, пред пианото, седи момичето — едра яка блондинка, и блъска по клавишите сонатите на Шопен.

Чухме гласа на П. от магнетофоните, почти нечленоразделен, когато изкрещя:

— *Коя си ти?*

А тя отвърна, без да спре да свири:

— Другарю Поскребишев, аз съм вашата нова съпруга, изпратена ви като новогодишен подарък от другаря Берия, с поздрав от службите за сигурност.

О, беше наистина красиво! Чухме как П. се разрида като дете — а после момичето ме информира, че той всъщност паднал на колене и започнал да скубе оскъдната си коса! Изглежда в този момент е бил напълно изкукал, защото дъртият сплетник май наистина обича жена си.

На следващия ден го освободихме от нещастieto му. Аз го извиках на Лубянка^[7] и лично го приех в кабинета си. Казах му, че жена му е прекарала приятно времето си, настанена в една от най-хубавите килии в старото крило, с голям прозорец, с изглед към двора. Казах му, че може да си я прибере, при което той отново се разрева, още преди да го изхвърля навън.

---

[1] Сталин, когото Берия нарича още „Стареца“, а при личен контакт — „Хазаина“, използвайки често и грузинската дума *батано*. ↑

[2] Трайчо Костов — бивш български заместник министър-председател и един от първите обвиняеми в следвоенните показни процеси; единственият, оттеглил показанията си в открито съдебно заседание. Обесен на 21 декември 1949 г. — на седемдесетия рожден ден на Сталин. ↑

[3] Маршал Климент Ворошилов — един от най-старите съратници на Сталин, освободен от поста Народен комисар по отбраната след обсадата на Ленинград, когато Сталин го обвинява, че е „специалист по отстъпление“. Умира през 1970 г. и е погребан до Сталин в Кремълската стена. ↑

[4] Съветската атомна бомба. ↑

[5] Александър Поскребишев — личен секретар на Сталин и една от най-могъщите и зловещи фигури в антуража на диктатора. Изчезнал след смъртта на Сталин, но се смята, че е умрял от естествена смърт. ↑

[6] Анастас Микоян. ↑

[7] Село недалеч от Москва, където се намирала частната дача на Сталин. ↑

РЕПОРТАЖЪТ НА МАЛОРИ

Денят започна както обикновено. Събудиха ме новините по Би Би Си на руски, като почти нищо не се чуваше през бученето и пиукането на съветските заглушители, чийто обхват стига чак до Мюнхен.

Борис Дробнов, моят руски съквартирант, вече трополеше из малката кухничка, докато си приготвяше закуска от черен чай, кървавица и две сурови яйца, разбити във винена чаша с добавка от сос „Форсестер“, както и чаша перцовка.

Докато лежах в задната стая, горе-долу с размерите на голям долап и почти толкова тъмна, усещах нещо като махмурлук, макар да бяха изминали повече от пет месеца, откак за последен път близнах алкохол. Оставах точно две седмици до изтичането на шестмесечния ми договор с радио „Свободна Европа“.

Името ми е Томас Малори. По времето на въпросните събития бях на трийсет и седем години, с диплома от факултета по съвременни езици на Кингс колидж в Кеймбридж, с пет издадени романа, краткотраен бурен брак и скромна, но обещаваща кариера като журналист на свободна практика. В момента имах 450 долара спестявания от работата ми в РСЕ, отдавна просрочен кредит в банката ми в Лондон, петгодишен „Ситроен DS 21“ с рибешки очи и никакво постоянно обиталище, като изключим клетката, в която лежах сега и която Борис великодушно назоваваше „Гостната на Сталин“.

Тази сутрин той закъсняваше с кафето ми. Когато предаването завърши, го чух да ругае под нос на руски, след което до ушите ми стигна тракането на неговата „Оливети“. Когато най-после се появи пред мен, държеше в ръка два листа и гледаше гневно.

— Том, прочети това. Отново го е направило, копелето му с копеле! — каза той и тикна под носа ми един от листовете.

Беше отпечатано на машина писмо на немски върху бланка на *Имоти Мансхолд, Мюнхен*. Зачетох:

Уважаеми господин Дробнов,

Вчера, докато бяхте на работа, инспектирах ап. С, на Елизабет щрасе 25, чиито наемател сте вие. Установих, че жилището е в страшно занемарено състояние. Освен това количеството хартия, складирано в апартамента, представлява сериозна заплаха от случаен пожар. В случай че упоменатото състояние не бъде променено, ще трябва да си намерите друго жилище, без допълнително предизвестие.

С уважение:

Адолф Щолц (хазяин)

Щом го прочетох, Борис ми подаде втория лист, на който беше написал в отговор на немски:

Господин Щолц,
Когато решите да се обърнете към мене цивилизовано, и аз ще ви отговоря по този начин.

Борис Дробнов

— На твоето място не бих се карал с него. Едно местене за теб ще бъде страхотно главоболие.

— Онова, което това тъпо германско говедо нарича „хартии“, са моят архив, библиотеката ми, всичките ми скромни средства за съществуване! — изрева той.

От горчив опит знаех, че да спориш с Борис е безполезна работа. Освен това донякъде съчувствах на хер Щолц. Апартаментът на Борис беше може би уникален — миниатюрна репродукция на космическия хаос в Русия. Имаше малко мебели, тъй като той не вярваше в постоянството на вещите, но за сметка на това всеки квадратен сантиметър от стените и една голяма част от подовете — в това число банята, кухнята и килерите — бяха покрити с книги, списания и жълтеещи вестници.

Моята стая беше до половината зарита с броеве на „Правда“ от последните десет години, а през цялото време от полиците се ръсеха хиляди вестникарски изрезки, напомнящи някакви странни повехнали

растения. Единствените ценни предмети в апартамента, освен радиото му и пишещата машина „Оливети“ бяха една икона, старинна руска пишеща машина, голяма колкото касов апарат, с нещо като птичи скелет във вътрешността ѝ, някога принадлежала на езекутирания съветски ръководител Лев Каменев, който я дал на бащата на Борис; освен това една оплескана с петна от чай мраморна масичка за шах.

Борис продължаваше да стои край леглото и да ме гледа намръщено. Беше нисък мъж с широко месесто лице и коса, която беше едновременно гъста и оредяваща, съвършено неподатлива за гребен или четка. Големите му изпъкнали очи, все едно топчета, набити под тежките клепачи, притежаваха обезпокоителна склонност: когато изпаднаше във възбуда, започваха да се въртят така, че се виждаше само бялото. Сякаш гледаш чифт яйца на дъждосвирец.

Беше извънредно силен физически, макар и много пълен — имаше плещи на миньор и бедра на борец. Носеше готови костюми от изкуствени тъкани, които вечно се разпаряха под мишниците и на чатала, увисваха като торби на коленете и на масивния задник. Потеше се обилно и макар че полагаше известни грижи за тоалета си, никога не изглеждаше свежо избръснат или напълно чист.

Трите му големи страсти извън съветологията (в която беше признат авторитет) бяха яденето, пиенето и комарът. В първото се отличаваше с ненаситна лакомия и изтънчен вкус, беше поносим готвач и вещ международен гастроним, който държеше пътеводител *Michelin* на нощното си шкафче и никога не тръгваше без него, където и да било, като често се задълбочаваше в задълбочено изучаване и кроене на планове за различни гастронимически приключения. Освен това редовно посещаваше разпродажбите на вина, откъдето мъкнеше съкровищата си, за да ги трупа под леглото си като златни кюлчета.

Третата му страст, комарът, не беше така безметежна. В началото, след като напуснал страната си (като избягал в Западен Берлин точно преди да вдигнат стената през 1961 г. от Източна Германия, където се озовал с някаква студентска делегация), той заминал за Щатите и спечелил немалко пари с четене на лекции, писане на статии и предоставяне на информация за ЦРУ. През последните три години, откак работеше за „Свободна Европа“ в Мюнхен, спестяванията му се бяха стопили под ръцете на крупиятата във всички по-големи казина на Западна Европа. За щастие, най-

близкото до Мюнхен беше в Гармиш, където не го допускаха, защото веднъж повърнал върху колелото на рулетката. Според него причината за този инцидент било не преяждане или преливане, а „отвращението от вероломството на съдбата“.

По този повод Борис влязъл в конфликт с някакво виеше американско началство в РСЕ, когото заплашил със съд, защото онзи бил казал за него, че „светските му маниери са като на бабуин“.

Сравнението не беше безпочвено. Аз живеях и работех вече пет месеца в непосредствена близост с Борис и знаех, че не е човек, на когото се отдават светските маниери. Беше тромав, нетактичен и винаги настроен да спори агресивно. „Ако имаше палми във Варшава и негри в Прага, вие американците щяхте да отблъснете Червената армия чак до Урал!“ — изтърсил по време на някаква вечеря във Вашингтон, обръщайки се към домакина, някакъв сенатор, изявен либерал. Подобни изблици бяха още по-смустващи, поради това че често бе трудно да се определи дали е пиян или не. Пиеше много, но имаше желязна глава и аз не си спомням някога да съм го виждал махмурлия.

При това липсата на такт не се ограничаваше само до отношенията му с непознати. Аз самият бях започнал да го опознавам и разбирам като всеки друг човек, но имаше моменти, когато и мен изкарваше от кожата. Питях се: след като Борис принадлежи към онзи един процент от руското население, което бе добре образовано, добре информирано и доста пътувало по света, какви ли трябва да са останалите деветдесет и девет! През петте месеца, откак живеяхме заедно, се бях примирил с избухванията и сръдните му, с лошите му маниери на хранене, с отвратителните миризми, които изпускаше в тоалетната, с пиенето, рева и ръмженето му, с безкрайните спорове и оплаквания. Зад цялата тази славянска неразбория в крайна сметка се криеше един интелигентен, чувствителен и дори нежен характер, както и безумно верен приятел, когото бях започнал да обичам като свой по-голям ексцентричен брат — до такава степен, че независимо от комарджийската му страст му поверявах парите си до последното пени.

През тези пет месеца работехме в една и съща редакция на радио „Свободна Европа“ — една уж „независима“ организация със седалище тук в Мюнхен, която излъчваше предавания за сателитните

страни в Източна Европа. Двамата с Борис бяхме „оценители на информация“. В моя случай това означаваше да изчитам всички сериозни западни вестници и списания и да правя всекидневна сводка за тяхното съдържание. Борис вършеше същото, но със съветската преса — една по-трудна задача, тъй като предполагаше както четене между редовете, така и внимателно проследяване на всевъзможни дребни факти, чието съпоставяне позволява да се направи подробен анализ на някое важно събитие, едва-едва загатнато в официалната съветска преса.

Така че получавахме американска заплата, но Борис определено не бе доволен, защото имаше чувството, че прахосва таланта си. Всички наоколо, с много по-малки знания и опит от него, получаваха повишения, в това число и нашият непосредствен шеф, Главният оценител — един весел глупав естонец, който през 1939 г. направил грешката вместо на Запад да избяга на Изток и прекарал за награда десет години в лагер.

Част от проблема на Борис се дължеше на самия него, на характерната му способност да дразни хората, особено американците от персонала — надути перковци със закопчани догоре ризи, които не желаеха да разберат славянския характер. Но пред него стоеше и една друга, по-коварна пречка. Баща му е бил изтъкнат учен по време на сталинския режим и още от детството си Борис е бил тъкмен за висок пост, което автоматично го правеше подозрителен в очите на по-фанатичните служители от РСЕ. На Борис не му беше лесно да обясни защо е отхвърлил охолството и властта за сметка на по-несигурните облаги на Запада: като студент в Московския университет се отвратил от безчестието, тъпотата и интелектуалната клаустрофобия на комунистическата система. Сега непосредственото и енциклопедично познаване на съветската действителност му даваше явно предимство пред домораслите съветолози, като тяхната завист и злоба се ожесточаваха още повече от факта, че повечето от тях никога не бяха стъпвали в комунистическа страна.

В онова мартенско утро двамата с Борис, без да знаем, се бяхме озовали на кръстопът — мъжката менопауза, която зове за радикални, дори революционни промени.

В осем и половина той ми донесе кафето, все още сърдит заради хер Щолц. В това време аз бях станал и се бях избръснал пред едно

мътно, изпръскано с пяна огледало. Полях се с канче топла вода, тъй като нямаше душ, облякох онова, което минаваше за работното ми облекло — старо велурено сако, пуловер с поло яка и кафяви джинси, — глътнах две таблетки антидепресант, който вземах от осем месеца, и двамата с Борис излязохме. Отидохме до гаража на гърба на блока, където държах ситроена, и потеглихме през Енглишер Гартен към дългата сива сграда, прилична на кръст, разположена между една частна клиника и някакво строго секретно военно ведомство — седалището на радио „Свободна Европа“.

* * *

Същата вечер се заехме с разчистването на апартамента. Най-напред Борис обяви, че не бива да се пипат никакви книги или вестникарски изрезки. Западни списания отпреди година и повече подлежаха на изхвърляне. Възникна малък спор за старите броеве на „Правда“, които стояха в спалнята ми на три облежани една на друга купчини, стигащи до тавана, и една четвърта, с току-що положени основи. Накрая се взе решение да изхвърлим всичките, с изключение на един-единствен брой — този от 23 ноември 1963 година с набързо преправена първа страница, на която се виждаше черна рамка с портрета на убития президент Джон Ф. Кенеди и нецензурираната информация на АП от Далас.

Борис направи кафе и отвори бутилка „Мутон Ротшилд“, реколта 1967, което пиеше от чаена купа, защото презираше разните буржоазни измишльотини като стъклени чаши и почти незабавно ги чупеше, ако се случеше някой да му подари. Действаше по някакъв много особен свой метод и апартаментът скоро се оказа в още по-голям безпорядък, отколкото беше преди.

Аз бях насочен към по-маловажния архив в моята спалня, в банята и килерите. Работата ми се състоеше в това да струпам всичко във вестибюла, за да го прегледа Борис, преди да отиде долу в кофите за боклук. Работейки, мислех за неясните си перспективи за бъдещето. Имах намерение да използвам спестяванията си от РСЕ и да прекарам пролетта и лятото в една частично преустроена селска къща в по-необитаемата част на Тоскана — собственост на единствения ми

наистина богат приятел, който направи състояние по време на австралийския никелов бум. Част от него хвърли за строежа на плувен басейн и водопровод до къщата, после загуби всякакъв интерес и я остави да се руши върху покрития с лозя скат, като от време на време даваше ключа на приятели.

Там, в монашеско уединение, исках да напиша шестата си книга. При това различна от другите, тъй като бях загубил всякакви илюзии по отношение на интереса към литературата в Англия: хвалби в неделните издания, после незначителен оборот и мизерна печалба. Пазарът беше задръстен и изчерпан. Дори порнографията се намираще навред и вече не носеше почти нищо. Затова бях решил да приложа друга хватка. Щях да напиша характерния универсален съветски пропаганден роман, включващ всички клишета на комунистическия катехизис — разпродажбите на едро и бляскавите отзиви не ми мърдаха! Щях да имам банкови сметки в рубли, злоти, форинти, чешки крони, леи, левове и динари. Щях да прекарвам зимите на Черно море, летата — във Варшава и Ленинград, уикендите в Будапеща и Прага. Щях да си живея като принц и тъй като парите щяха да бъдат блокирани, нямаше да плащам никакви данъци.

Възнамерявах да поканя Борис с мен в Италия за едномесечна почивка, за да мога да се наслаждавам на неговата ученост и на готварското му умение. За книгата говорех преднамерено уклончиво.

В девет без малко почувствах глад. Бях разчистил Гостната на Сталин, разтребил кухнята и измил банята, в която под купчина „Крокодил“ зад тоалетната открих едно бурканче с противозачатъчен гел, на което пишеше „Срок за годност: VI 1964“. (Сексуалният живот на Борис бе една от малкото му наистина строго охранявани тайни.) Поразмислих малко, върнах се обратно в гостната и издърпах леглото. Отдолу намерих счупена чашка, пълна със същия гел, кутия мухлясали руски бонбони, някакви неплатени сметки и два дебел пакета, увити в кафява амбалажна хартия с подлепени краища. Изхвърлих останалите боклуци и отнесох двата пакета в дневната, където Борис тъкмо допиваше последната глътка вино. Сложих единия пакет на бюрото и започнах да разкъсвам другия, за да го отворя. Показа се топче неизписана хартия за машина, дебела и груба почти колкото амбалажната, и въпреки опаковката пожълтяла по краищата.

— Това няма да ни трябва, нали? — попитах аз.

Борис се приближи и се облеци отблизо в хартията.

— Божичко! — прошепна той. — Гледай какво съм мъкнал оттам! На времето нахвърлях в багажа си всичко, което ми попадна. — Той гальовно прокара късите си дебели пръсти по най-горния лист. — Добрата стара съветска машинописна хартия! Използвахме я в клозета. По-добра е от „Правда“ — ухили се той, — не лепне толкова!

— Е, сбогувай се с нея — казах аз, вдигнах двата пакета и се отправих към вратата.

— Трябва да запазим поне единия — извика той подире ми, — като сувенир.

— За бога, всичко в този апартамент е някакъв шибан сувенир! — отговорих аз и хвърлих двата пакета върху купчината боклук. Когато се върнах, Борис стоеше в средата на стаята с ръце, преплетени над главата, и ме гледаше със слонска лукавост.

— Знаеш ли, *mon cher*, наистина не бива да изхвърляме тази хартия. Човек би могъл хубавичко да се позабавлява с такова нещо.

— Не разбирам.

— Така ли? — той се наклони и погледна към машината на Каменев върху бюрото. — Чудя се — бавно каза той, — чудя се само колко ли време ще им трябва на експертите, за да се оправят? — Той се отръска, сякаш беше някакво голямо куче, и рече: — Стига толкова работа! Отиваме да хапнем някъде.

И днес не съм сигурен дали идеята се пръкна за пръв път тогава и дали и на двама ни хрумна едновременно.

По време на вечерята нищо не споменахме за машинописната хартия. Борис ме заведе в един от любимите си ресторанти — някакво грузинско заведение в Швабинг, тапицирано като вагон-ресторант от деветнайсети век с виненочервено кадифе, с трима музиканти в грузински носии, които свиреха на лира, флейта и балалайка. Борис поръча блини със сметана, шашлик и бутилка скъпо грузинско вино.

Изборът на ресторанта беше случаен и все пак, ако бяхме отишли, където и да е другаде, нещата може би нямаше да се развият по този начин. Решаващият елемент се оказа виното.

— Чудесно мукузани! — възкликна Борис, оглеждайки току-що донесената бутилка. На етикета бе изписано нещо със странната грузинска писменост, напомняща едновременно стенография, санскрит

и арабски. — Едно от любимите вина на чичко Сталин — добави той. — Случвало му се е да пресуши по три-четири бутилки за една вечер.

— Откъде знаеш?

Борис важно сви рамене.

— Баща ми понякога е вечерял с него на дачата му.

Той задържа виното в устата си и кимна енергично. Този момент по принцип е напрегнат, понеже пред мен е връщал вина в ресторанти по два-три пъти без каквато и да било основателна причина.

— Всичките до един са били страхотни къркачи — продължи той, грабвайки шепа солени бисквити. — Берия, шефът на полицията, бил най-лошият: не само заклет пияница, но и убиец и изнасилвач. Особено си падал по съвсем млади момичета, между дванайсет и четиринайсет години. В антуража му ги наричали „джанчици“ — той се изкикоти шумно. — Бил с много либерални възгледи по отношение на възрастовата граница! Личната му охрана проследявала момичетата, случвало се да ги спре на улицата и да ги откара в дома му в Москва, където той ги обладал. В случай че се съпротивявали, той им сипвал приспивателно във виното и после те изчезвали. След това Държавна сигурност привиквала родителите. Ако се покажели разумни, получавали пари и нов апартамент, понякога дори и дача на Черно море. Повече не ги закачали, при условие че си държали езиците зад зъбите. В противен случай цялото семейство отивало в лагер.

— И това ли ти го знаеш от баща си?

— Не само. Хрушчов споменава за това в мемоарите си. Според него това било първоначалното обвинение към Берия при ареста: повече от сто случая на изнасилване.

Той жадно вдигна поглед, когато блините пристигнаха. Последваха няколко мига благоговейно мълчание, докато келнерът изгребваше от пламтящия тиган полетите със сметана палачинки. Борис се нахвърли със зверски апетит върху яденето, като че ли още преди келнерът да успее да остави чинията му на масата.

— Берия беше грузинец като Сталин — продължи той, докато аз наблюдавах как по брадичката му се стича струйка сметана. — Удивително е, че този очарователен народ е родил две такива чудовища. При това в Грузия ги обичаха. Там наистина обичаха и двамата касапи! — той тупна по масата със свободната ръка и пресуши чашата си. — Знаеш ли, че в Тбилиси, столицата на Грузия, имаше

бунтове, когато Никита разобличи Сталин на Двайсетия конгрес? От разстрела на Берия бяха почти също толкова разстроени. Така се случи, че бях във ваканция в Грузия, когато съобщиха за свалянето на дъртия изнасилван. Това беше на единайсети юли, петдесет и трета. И знаеш ли какво направи шофьорът на таксито, когато обявиха по радиото? Обърна се към нас и закрещя: „Берия! Берия! Падна последният закрилник на нашия народ!“

— Много неща ли знаеш за Берия? — попитах аз. Бях престанал да се храня и го наблюдавах напрегнато.

— Вероятно колкото всеки друг — отговори той с изискана скромност. — Баща ми работеше известно време при него върху проекта за атомната бомба. Оттогава обаче всичко, свързано с него, е заличено. Знаеш ли историята със съветската енциклопедия, изданието от петдесет и трета година? Един месец след публикуването ѝ издателите изпратиха писма до всички абонати в страната и в чужбина с инструкция да махнат четирите страници за Берия с приложено бръснарско ножче и да вмъкнат на тяхно място четири нови за Беринговия пролив. — Той се разсмя и отново напълни чашата си.

— Мислил ли си някога да напишеш книга за Берия? — попитах аз.

— О, мислил съм, но няма достатъчно материал. Никога не е излизала каквато и да е негова официална биография. Разбираш ли, дори и в Русия! Бил е много потаен човек, същински византийски царедворец. Дъщерята на Сталин твърди, че накрая той държал баща ѝ изцяло под своя власт. Божичко господи, ако беше написал нещо, например дневник, каква страхотна сензация би било!

— Каква сензация, наистина — измърморих аз и отпих глътка минерална вода.

* * *

— Чувал ли си някога за тримата белогвардейци в Париж — казах аз, — които фалшифицирали „настолните беседи“ на Сталин след неговата смърт? Просто седнали един ден и изтракали всичко на една руска пишеща машина, след това го пробутали на някакъв френски издател за петдесет хиляди долара.

— Петдесет хиляди долара за настолните беседи на Сталин? — Борис поклати глава. — Това е смешно!

— Това било само авансът. Но нали са си белогвардейци, те се напили и разказали на всички.

— Арестували ли ги?

— Не точно. Но се наложило да върнат парите или каквото било останало. Нали са си белогвардейци, те си палели пурите с тях.

Борис кимна с разбиране.

— Обаче Берия — отсече той, — това е друга работа. Върхът на злото. Нещо средно между Борджиите и испанската Инквизиция, само че с танкове и телефони на разположение.

— Толкова ли е бил по-лош от своите предшественици? — попитах аз.

Борис дъвчеше замислено.

— Въпросът е по-скоро за личността, отколкото за степента — каза той. — Трябва да си наясно с обстоятелствата, *mon cher*. Бащата на всички съвременни тайни полицейски служби е Наполеоновият Фуше, който е бил либерал. Най-вече руснаците са усъвършенствали професията, първо по времето на царете, след това при Ленин и ЧК. Дори Гестапо е създадено по съветския образец, Феликс Дзержински е първият: полски благородник, станал комунист, освен това страстен, садистичен идеалист. И ако някой някога ти каже, че Ленин е светецът на социализма, просто си спомни, че Дзержински е рожба на Ленин и се изплюй в лицето на такъв идиот. После идва Ягода, който поема поста през трийсет и четвърта. Химик с лице на плъх и убиец, който слага началото на масовите депортирания и завършва разстрелян през трийсет и седма. Тогава се възцарява Ежов. Висок под метър и петдесет и известен като „Кръвожадното джудже“. Говори се, че Сталин се бил пошегувал с неговото назначаване, защото този Ежов наистина е бил психопат. От устата му буквално течали лиги като на бясно куче! Той е човекът, който ръководи Големия терор, така наречената „Ежовщина“, при която загиват десет милиона души. Казвам ти, Хитлер и Химлер са любители в сравнение със Сталин и с неговото побъркано джудже.

— Какво е станало с него?

— А, има много версии. Официалната е, че умира в приют за душевноболни. Но чух, преди да напусна Русия, че някъде през

петдесет и втора го виждали да работи като лодкар на Дон. Представи си само как този побъркан низкорасъл олигавен убиец гребе напред-назад през реката като някакъв демоничен Харон!

Той допи виното си, аз запалих пура.

— Затова е важно да разбереш — продължи той, — че когато Берия идва на неговото място в края на трийсет и осма, бива посрещнат като *либерал*. Колкото и да е чудно, наистина е така. Берия е човек на парадоксите. Както казах, той слага края на най-страшните ексцесии по време на терора, а когато поема НКВД, дори въвежда реформи в лагерите: разрешава на затворниците да играят карти и шах. При това е бил доста културно копеле и много обичал класическата музика. Казват, че веднъж се разплакал, докато слушал някакъв голям московски пианист да изпълнява Втората прелюдия на Рахманинов.

— Чувал съм, че и Хитлер бил луд по „Веселата вдовица“ — вметнах аз.

Борис си поръча ликьорена водка и шоколадови бонбони, докато аз се наслаждавах на пурата си — едно от последните удоволствия, които си позволявах, откак бях принуден да оставя алкохола заради кризата на панкреаса.

— Слушай, Борис, какво ще кажеш да седнем двамата с теб и да напишем няколко страници лични дневници на Берия? Ти ще ги преведеш на руски, ще ги натракаш с машината на Каменев върху онази стара съветска хартия. След това ще ги занесем на някой американски издател — разбира се, само за да видим как ще реагира.

— Свети боже! — Очите на Борис се извърнаха и устата му увисна отворена, пълна с полусдъвкиан шоколад. — Знаеш ли какво ще стане? Ще се побъркат! Място няма да могат да си намерят! Шегичка... — бавно допълни той. — Страхотна шегичка!

— Мислиш ли, че можем да минем между капките? Искам да кажа, много ли ще е трудно да убедим експертите, съветолозите?

— Онези видиотени тъпанари! — Борис изплю малко шоколад, но го вдигна от покривката с долната си устна. — Палячовци и шарлатани, те нищо не знаят! Ще се сдавят за такова нещо като кучета за кокал и ако някой заяви, че е фалшификат, останалите непременно ще се закълнат, че е истинско. Знам ги аз тях. Освен това са ми известни такива подробности от биографията на другаря Берия, че на специалистите свят ще им се завие. Например баща ми беше много

близък с една прочута московска актриса, жена вече на възраст, но все още много красива и елегантна, която Берия чукал от време на време и никога не забравял да ѝ изпрати цветя за рождения ден. Но това е само за „пробуждане на апетита“, както казват американците. Знам безброй други истории, фантастични, ужасяващи, но вероятно истински. Невъобразими ти казвам! — Той плесна ръката ми през масата. — Това е прекрасна идея, *mon cher*, страхотен удар!

— И смяташ, че бихме могли да го направим? — попитах аз, без да съм сигурен сериозно ли говори Борис или не. По природа не съм предпазлив човек, но следващите думи на Борис ме накараха да се завъртя на стола.

— Разбира се, че бихме могли, *mon cher*! Ще се наложи да правим доста проучвания, но тук всичко ни е под ръка, в архива на радио „Свобода“. Там се съхраняват материали за цялата обществена дейност на всички съветски ръководители или членове на Политбюро. Единственото, което трябва да направим, е да прегледаме досието на Берия и да внимаваме пасажите в неговите дневници да съвпадат с известните факти. За останалото ще ни трябва просто развнтено въображение. А най-забавното е, че всичко това би могло да е истина. Носеха се слухове за някакви дневници на Берия. Чуваха съм го в Москва, горе-долу по времето, когато го свалиха. Разбира се, официално всички негови документи са били унищожени. Но със съветската бюрокрация човек никога не знае. Страхотни са, когато става дума да се скъта нещо, като хамстери са: не е изключено да са заврели нещо в някой килер и да са забравили за него.

— Въпросът е, човек като Берия би ли водил дневник?

Борис замълча.

— Не знам. Съгласен съм, че такъв човек, шеф на тайната полиция, би трябвало да се пази като дявол от тамян от всякакви отпечатъци черно на бяло. Но Берия е бил особен. Хем много потаен, хем страхотно суетен... особено за сексуалните си подвизи. Обичал да се хвали с тях пред всички, дори и пред чужденци. Доста западни държавници се чудели къде да се дянат, когато започвал да се хвали. Сталин го насърчавал, за да се забавлява с тяхното смущение. Същевременно Берия е бил голям циник и подобно на Сталин е имал вкус към зловещия хумор. Баща ми разказваше една история за него и твърдеше, че я бил чул от някакъв грузинец, който присъствал на

място. Една нощ в Кунцево, Сталин и Берия били много пияни, особено Берия, който внезапно се обърнал към Сталин и му казал на грузински: „Знаеш ли, Хазаин...“ (Той никога не го наричал „другарю Сталин“, винаги „Хазаин“.) „Знаеш ли, Хазяин, едно нещо не е наред в Съветския съюз“. И когато Сталин го попитал какво е то, Берия отговорил: „Че човек като мен може да стигне до поста, който заемам!“ Сталин се смял през цялата вечер, страшно му харесала шегата.

— От кого си чувал всички тези истории? — попитах аз.

Борис сви рамене.

— От преподаватели в университета, от партийни апаратчици. Но това не бяха точно слухове, а просто клюки. Разправяха, че ако Берия си е водил дневник, той щял да бъде чиста порнография. Просто бил от ония хора, на които им доставя удоволствие да пишат за всичко, което са правили, с всичките мръсни, гадни подробности. Нали знаеш, има такива, които обичат да гледат себе си как чукат, заснети на филм? Берия е бил точно такъв. Не знам дали е правил нещо пред камера, но е притежавал точно такава екхибионистична нагласа. Но не си мисли, че се задоволявал само с воайорство. Имал е обичая лично да разпитва своите жертви и често пъти ги е изтезавал и е наблюдавал последните им мигове. По същия начин се е отнасял и с жените, и с „джанчиците“.

Борис се облакът на масата и потри ръце.

— Имам една идея за теб, Том. Защо не зарежеш ония твои планове и не вземеш да напишеш нещо друго, за двама души като нас, които фалшифицират дневниците на Берия? От това може да излезе страхотен роман!

Защо роман? Защо да не напишем самите дневници?

* * *

— Никакви съучастници, Борис. Само ние двамата.

— Само ние двамата — повтори Борис. — Да, добре звучи. Дори много добре, по дяволите! Но ако някога изтървем дори и думичка! — той наведе още по-ниско глава и измърмори нещо заканително.

Бяхме се прехвърлили в някаква нощна кръчма в Швабинг, пълна със студенти, които се кълчеха под звуците на немска попмузика, и трябваше да се крещим през масата, за да се чуваме.

— Можем да се сврем в някое тихо местенце, например в оная тосканска колиба, за която си ми говорил. Няма да виждаме жив човек в продължение на половин година и ще измайсторим едно дневниче на Лаврентий Павлович, прокажената дясна ръка на Сталин. — Той се протегна и ме тупна яко по рамото. — Бога ми, добра шегичка би било!

— Колко мислиш, че можем да поискаме за такова нещо?

— Милиони долари, *mon cher*. Милиони.

— Сериозно те питам.

— Милиони — изкриви уста Борис. — За мемоарите на Никита платиха два милиона. За Берия ще платят много, много повече. Особено ако е нещо по-така, с много „джанчици“...

Погледнах към задимения подиум, където танцуващите се въртяха като пумпали. Едно хубаво девойче с прилепнала минипола и широк кожен колан се подрусваше с гръб към нас, при което дъното на белите му гащички се мяркаше на десетина сантиметра от лицето на Борис. Той погледна косо натам и в следващия миг звучно стовари тежката си длан върху едно от изцяло оголените полукълба. Момичето изпищя от болка. Партньорът ѝ, едър млад мъж с черна брада и кубинска барета, се появи от мрака и се разкрещя. Още няколко души спряха да танцуват и ни заобиколиха, ръкомахайки. Борис се облегна назад на стола си, а очите му се въртяха като на някаква чудовищна механична кукла. Аз се изправих, тъй като прииждаха още и още брадати младежи, всичките с ленти през рамо, на които пишеше „Не на Бомбата!“ По някое време обаче те неочаквано се разпръснаха. Момичето и мъжът с брадата не се виждаха никъде. Седнах си обратно на мястото.

— Това място трябва да го кръстят „Че Гевара“ — промърморих аз, когато пред масата се изправи рус мъж, облечен в костюм.

— Моля, напуснете.

Сякаш изобщо не бе повишавал глас, за да надвика гърмящата музика. Борис спря за момент погледа си на него, след което изрева:

— Къде е управителят?

— Аз съм управителят — кротко заяви човекът. — Хайде, излизайте.

— Аз съм от пресата! — извика Борис и бръкна за портфейла си. — Ето, ето! Виждате ли, журналист съм! — крещеше той и

размахваше омачканата си журналистическа карта.

Мъжът направи знак с ръка и, сякаш пръкнали се от въздуха, изникнаха двама келнери. Аз бързо станах и подпъхнах малко пари в ръката на единия от тях.

— Да си вървим, Борис.

Русият мъж изглеждаше доста як.

Борис продължи да бълва ругатни, докато аз го повлякох с препъване към вратата и взех палтата от гардероба.

— Това е възмутително! Направо възмутително! Някаква сбирщина от дребнобуржоазни свини ще ми разиграват неделна гериля. А и това не е никакъв бар, никой не носи вратовръзка.

Той продължи да крещи, докато излязохме навън и се напъхахме в ситроена.

За момента дневниците на Лаврентий Павлович Берия бяха забравени.

* * *

На другата сутрин се събудих с някакво особено въодушевление — нещо неизпитвано отпреди нервната ми криза. Скочих от леглото още преди Борис да ми донесе кафето. Той вече беше закусил и ми се стори, че се е събудил отдавна, тъй като в хола безпорядъкът бе нараснал: в средата на стаята цъфтеше нова купчина книги с камара вестници наоколо, разпръснати като изсипан чакъл. Вече на излизане забелязах, че двата пакета руска машинописна хартия са изчезнали от купчината боклук във вестибюла.

Чак когато влязохме в колата, Борис наруши мълчанието.

— Помниш ли за какво си говорихме снощи? — небрежно подхвърли той. — Е, аз поразмислих още малко. За проблема с езика... имам предвид мингрелския диалект, на който е говорел Берия. И ми се струва, че намерих разрешение. Познавам едни стари грузинци в Париж, които държат много добър ресторант. Поне единият със сигурност е мингрелец, а повечето имат пишещи машини с грузинската азбука. Всички грузинци обичат да пописват в свободното си време, най-вече поезия. Знаеш ли, че Берия е писал стихове на младини, макар че никога не са били публикувани? Дори и Сталин е

надраскал няколко стихотворения, докато е учел в семинарията в Тифлис.

— Чакай малко — извиках аз. — На какъв диалект казваш, говорел Берия?

— На мингрелски.

— Мили боже! Има една рускиня или по-точно грузинка, която в момента пише дисертация в Кингс колидж, в Кеймбридж. По едно време четох за нея във вестниците. Доста силно впечатление ми направи. А един приятел оттам ми разказа, че дразнела всички стари преподаватели от Висшия катедрен съвет, като им цитирала изказването на Сталин: „Няма такава крепост, която болшевиките да не могат да сринат“.

— Значи е някоя мръсна комунистка?

— Точно обратното. Измъкнала се от Русия преди известно време, като се омъжила за лекар, съветски евреин. Двамата емигрирали в Израел. Но съпруга ѝ го убили в Шестдневната война и сега тя пише дисертация за руската дисидентска литература.

— И казваш, че е мингрелка?

— Сигурен съм. Никога преди не бях чувал за тази народност, затова ми се е запечатало в главата.

— Свети боже, ако си прав! Как се казва тя?

— Бернщайн — Татяна Бернщайн.

— Би трябвало да е Татана, така е на грузински. Познаваш ли я?

— Не.

— Изглежда знаеш доста неща за нея? — подозрително попита той.

— Заинтригува ме. Миналото ѝ ми се стори доста романтично... Като малко момиче учила в едно от първокласните московски балетни училища. И ако се съди по снимките ѝ, е доста хубава.

Борис се усмихна.

— Значи предлагаш вместо някакъв деветдесетгодишен собственик на ресторант да наемем една хубава млада студентка от Кеймбридж?

— Аспирантка. И вероятно ще е заета през лятото. Но можем да опитаме.

Борис седеше, притиснал длани към коленете си, когато се вляхме в натовареното движение по Леополд щрасе.

— Можеш например да ѝ пишеш и да ѝ предложиш една много доходна, но строго поверителна преводаческа работа — замислено изрече той. — Но не виждам никакви особени предимства пред моите парижки приятели, а и е далеч по-несигурна. Освен ако... — той млъкна и остана с широко отворена уста. — Освен ако! — и нададе някакво пронизително възклицание на руски. — Том, измислих го! Няма грешка! Това е подробността, решаващото доказателство, което и най-подозрителният съветолог не може да отхвърли! Слушай. Ще опишем в дневника на Берия един епизод, в който той изнасилва някаква ученичка в балетно училище, същото, което е посещавала младата дама. Ще направим така, че всички подробности да съвпадат. След това срещу някакъв процент, примерно пет или дори десет, ще накараме тази млада жена да излезе публично и да заяви, че тя е истинската жертва на Берия!

Беше толкова възбуден от своя замисъл, че започна да подскача нагоре-надолу върху седалката от пореста гума.

— Боже милостиви, това е върховно! Абсолютната, безспорната автентичност. Дрънчи отвсякъде, *mon cher!* — Той продължи да подскача, сплел ръце над главата си, и да тананика нещо на руски. — Трябва веднага да ѝ пишеш — добави той. — Представи ѝ се за някогашен студент от Кингс колидж и я накарай да закопнее за този превод. Сигурно е бедна като църковна мишка!

— Не бива да прекаляваме — казах аз. — Във всички случаи това означава въвеждане на трето, напълно непознато лице. Няма ли да е много по-лесно ти да напишеш окончателен вариант на руски? Предполагам, че Берия си е служел добре с руския.

Борис разпери ръце и поклати глава.

— Далеч по-неубедително е и рискът е по-голям. Берия би писал таен дневник единствено на родния си език. На руски, това означава, че трябва да е бил преведен, тоест че са замесени и други хора и евентуално, че има още екземпляри, дори циркулиращи в самиздат. Пазарната цена веднага ще падне. Освен това мингрелският е толкова рядък диалект, че на когото и да го покажем, веднага ще налага въдицата! А с онази вехта съветска хартия нямаме грешка.

— А какво ще кажеш за печатането? Сигурно има начини да се установи кога е писан даден текст?

— Просто ще използваме стари ленти, много избелели. В бюрото ми се търкалят поне десетина.

— А аз какво ще правя?

— О, ти ще си основна фигура, *mon cher!* Аз ще осигуря фактите, а ти ще напишеш дневника. Някога писал ли си порнография?

— Само по някоя сцена, колкото да могат да лепнат гола мадама на корицата.

— Е, сега вече ще се развихриш! Пълен простор на въображението. Просто влизаш в кожата на Берия. Ти си вторият човек в Русия и е достатъчно да щракнеш с пръсти, за да ти докарат, което момиче си пожелаеш. И няма нещо, което не можеш да направиш с тях, включително и с онази малка мингрелка, балерината ученичка. *Няма такова нещо!* — той изгрухтя от удоволствие. — После ще се явим пред някой стръвен американски издател и ще поискаме два милиона долара, платими в швейцарска банка по сметка, и то без да питат за нищо. Какво ще кажеш?

— Добре звучи — казах аз, — като изключим това, че те ще искат да знаят как, по дяволите, сме се добрали до тези дневници.

— Много просто. Ти самият си ги изнесъл нелегално иззад Желязната завеса от една от източноевропейските страни. Това е начинът, по който всички нелегални руски ръкописи стигат до Запада. Но естествено твоята връзка трябва да остане в тайна. Разбираш ли, това е най-красивото! Колкото по-загадъчно остане всичко, толкова е по-убедително. Освен това, ако текстът стане както трябва, ония американци сами няма да ровят прекалено старателно, за да докажат, че не е истински. Но запомни — каза той, когато спрях пред сградата на „Свободна Европа“, — нито думичка на когото и да било!

— Нито думичка — повторих аз. — Тайна до гроб.

— До гроба на Берия! — извика Борис и не спря да бърбори, докато влизахме вътре и се разписвахме в присъствената книга.

* * *

— Преди всичко, трябва да направим възможно най-подробен план за евентуалните усложнения — нареждаше Борис, докато сърбаше шумно своя бульон с яйце.

През последните дни бяхме започнали да ходим на обед в един малък ресторант в средата на Енглишер Гартен, винаги полупразен по това време на годината.

— Например да не забравяме шибаното ЦРУ — продължи той. — От издателите можем да не се страхуваме толкова, те ще захаят. Но ЦРУ е друго нещо. Не е изключено да стигнат до нас, но с малко повече късмет ще ни приемат просто за посредници. Важно е в ЦРУ не само да повярват, че книгата е истинска. Трябва да ги накараме да се зарадват, че са научили откъде и как е дошла. Дори и за момент да се усъмнят, ще си имаме истински неприятности! Може и да не ни екстрадират или да не ни съдят, но юнаците много ги бива да те стиснат за гушата. Току-виж, издействали забрана за пребиваването ни в редица страни, а и нищо чудно да се опитат да се спогодят с швейцарците и да блокират сметката ни.

— Защо смяташ, че ЦРУ ще прояви такъв интерес?

— ЦРУ си вре носа навсякъде. А от личните спомени на Берия хрътките в главната им квартира в Лангли могат да научат маса полезни неща. Особено — добави той с лукава усмивка, — ако в тях се съдържат пикантни подробности за настоящи ръководители на Кремъл!

— О, не! В такива неща да не се бъркаме, Борис. Това е работа за пропагандните отдели. ЦРУ да си го правят сами! Интимни спомени, прелъстяване, изнасилване — това да. Хайде да не се занимаваме със съветското правителство. Досега говориш за ЦРУ. А какво ще кажеш за КГБ? Те как ли ще реагират?

— Не мисля, че тяхната реакция има някакво значение — отвърна Борис, някак прекалено забързано, както ми се стори. — Винаги, когато на Запад излезе нещо от този род, те запяват една и съща песен: контрареволуционен заговор на ЦРУ. Спомняш ли си документите на Пенковски?

— Мислех си, че са фалшификация на ЦРУ?

Борис сви рамене.

— Кой знае? Там е въпросът: кой знае нещо за каквото и да било в тези неща? Същото беше и със стария Никита: никой никога няма да узнае със сигурност каква част е била наистина негова и каква е била добавена от ЦРУ, от КГБ или от двете. Но в случая с Берия повечето от хората, които биха могли да докажат, че е фалшификация, са в гроба. А

другите вероятно ще гледат да се снижат колкото може повече, мръсниците! Така че каквото и да кажат от КГБ, кой ли ще им обърне внимание?

— Не ме е грижа какво ще кажат, Борис, а какво ще *направят*.

Борис красноречиво сви рамене.

— Е, и какво могат да направят? Да пречукат няколко американски издатели на Пето авеню ли?

— Може би не издателите, а нас...

— Хайде де! И какво: ще ни проследят, за да ни убият, както направиха с Троцки ли? По времето на Берия, може би, но вече не е в техния стил.

Чаках да продължи, но той насочи цялото си внимание към своя „Бьоф Строганов“. Помислих си, че за човек, избягал от съветския режим и получил задочно обичайната десетгодишна присъда, е съхранил в себе си невероятен оптимизъм. Някак не ми се вярваше, че съветското правителство и разузнавателните им служби ще наблюдават със скръстени ръце издаването на вероятно най-сензационните политически мемоари на съвременността — в случай че нарастващият ми ентузиазъм се оправдае — и че ще се задоволят с обичайните стереотипни опровержения и нищо друго.

Опитах друг подход.

— Казваш, че няма начин ЦРУ да не стигнат до нас. Как?

Борис вдигна глава и изтри с ръка устата си.

— Чрез издателите. Виж какво, доста си блъсках главата над някои неща. Например над произхода на ръкописа. Както казах, ти ще направиш едно кратко пътуване до някоя от източноевропейските страни. Предлагам да бъде Унгария — и той вдигна мазната си ръка. — Чакай! Днешна Унгария е най-либералната от всички ония страни, независимо от твоите преживявания през петдесет и шеста. Всъщност те са достатъчно основание за завръщането ти там, когато американците започнат да питат. А с унгарците е лесно. Те посрещат близо един милион западни туристи годишно и не са в състояние да проверяват всеки. Освен това не си направил нищо чак толкова страшно като студент. Просто си предал няколко бутилки пеницилин. Но има и друга причина, за да избера Унгария. Нали помниш, казах ти, че колкото по-загадъчен остава източникът на книгата, толкова по-добре? Е, може би се налага да поукрасим загадъчността с известна

доза достоверност. Просто за да помогнем на хрътките да захаят по-здраво. Да им дадем една клетвена декларация от някой в Унгария, който описва как точно книгата е попаднала в ръцете му. И аз мисля, че познавам такъв човек. Един стар унгарски комунист. Ветеран от Испания, бил се е срещу Хитлер в Червената армия, за което получил чин полковник и орден „Ленин“. Издигнал се доста при режима на Ракоши, преди да си подаде оставката през петдесет и втора и да прекара няколко години в затвора. Много смел човек, освен това голям шегаджия! Знаеш ли, че той е арестувал по грешка твоя стар декан на Кентърбъри, Хюлет Джонсън, през петдесета, когато бил на посещение в Унгария с държавна командировка. Трябва да го накараш да ти разкаже тази история, истинска класика е!

— И искаш аз да се срещна с него?

Той кимна.

— Сигурно добре ще се разберете. Той е бил един от ръководителите на въстанието и го депортирали в Русия за шест години. Сега живее в Будапеща с пенсията си от Червената армия и пише стихове.

— Как се запозна с него?

Борис мълча известно време и си чопли зъбите.

— Бяха големи приятели с баща ми през войната. Аз още учех в отделенията, когато го видях за пръв път. И след като избягах, продължихме да поддържаме връзка чрез трети човек. Докато миналата година... — той замлъкна отново и тежките клепащи наполовина закриха очите му. — Трябва да те предупредя, Том, това е нещо, което не съм споделял с никого досега. Тайната е страшна. Ако кажеш една думичка... — той неочаквано се обърна и си поръча една бира.

Аз чаках.

— Миналата година този унгарец се свърза с мен. Успял по много хитър заобиколен начин да измъкне един ръкопис от Русия. — Той сниши глас и спомена името на един руски писател, все още на съмнителна свобода, чиито творби бяха забранени в Съветския съюз, но се издаваха на Запад и вече бяха придобили световна известност. — Та този унгарец донесе със себе си неговия последен роман, който ще излезе тази есен. Това, което ни интересува, с как е промъкнал ръкописа. Използвал е много изобретателен път, който, ако си тактичен

с него, евентуално би се съгласи да опише в една клетвена декларация, собственоръчно подписана. Ще свърши работа пред американците: ще заявим, че така са били изнесени дневниците на Берия.

— Как се казва този унгарец?

— Ласло Ласло. Това не е истинското му име, но така е известен сред своите приятели. Имаме си с него една шега, че е роден в Баден Баден през хиляда деветстотин и деветнайсега! — Борис се засмя шумно.

Изчаках го да свърши, след което казах:

— Борис, не си ли прекалено самонадеян? Първо, освен ако този човек не е маниак, никога няма да напише черно на бяло как е изнесъл нелегално един ръкопис от Русия и при това да даде написаното на някакъв непознат.

— Аз ще се свържа с него и ще те препоръчам. Не се безпокой. Той е човек на честта и ще се довери на всеки, на когото се доверявам аз. Ние, естествено, ще му предложим известна сума заради главоболията, но той вероятно ще откаже.

— Добре. Но да предположим, че името му излезе наяве? Горкият човек може доста да си изпати, ако комунистите научат какво е правил.

За момент Борис ми се стори почти изваден от равновесие: очите му се въртяха във всички посоки, обхождайки ресторанта.

— Не — каза той с повече самоувереност, отколкото издаваше видът му. — Клетвената декларация ще бъде съхранявана от американски адвокат в най-строга тайна. А ако дори и най-смътната догадка се изплъзне навън, ще вкараме в международния черен списък и адвоката, и издателската къща!

— А ЦРУ?

Борис изръмжа.

— Да си чувал ЦРУ някога да са давали нещо на някого? Те не бутнаха дори един магнетофонен запис на Министерството на правосъдието при оная история с Пентагона. Стиснати са като змийски задник.

— Надявам се да е така — казах аз. — Значи и издателите ще са доволни, и ЦРУ. И какво ще стане с нас при това положение?

— Ще станем дяволски богати — каза Борис и целият засия в усмивка.

— Имам предвид сделката. Чрез посредник ли ще преговаряме?

— Никакъв посредник! — извика Борис. — Не можем да си позволим да въвличаме външни лица. Освен грузинския преводач. Както и да е, нямам намерение да плащам грешни пари на някакъв литературен паразит. Действаме пряко: аз с издателите, ти с Ласло Ласло.

— Един посредник ще ни бъде от полза — казах аз, — за да останем на сянка. Ти сам каза, че те имат начини да разберат кои сме. Със сигурност работата ни в РСЕ ще ги направи двойно поподозрителни. Да не говорим за твоя произход и за моите белетристични забегки. Много бързо ще надушат следата.

Борис се облегна назад и поглади корема си.

— Не е задължително. Това е нож с две остриета. Те и така ще бъдат подозрителни, които и да сме. Но в такъв случай ще разсъждават по следния начин: кой може се добере до нещо от този род и как? Явно не всеки. А РСЕ е място, където не е изключено някой да научи за подобна сделка. Освен това за един руснак или източноевропеец, който не познава добре Запада, е нормално да използва някого от РСЕ за връзка. Но едва ли този проблем изобщо ще възникне.

Той отпи малко бира и се наведе над масата, при което усетих в дъха му мириса на наденицата, с която бе закусил.

— Когато казах, че могат да се доберат до нас, имах предвид ЦРУ, не издателите. Няма причина издателите да научат каквото и да било, преди да снесат парите. А ако всичко върви както го мисля, сделката би трябвало да бъде опечена съвсем набързо... За няколко дни, може би седмица. Те знаят, че конкуренцията ще бъде страхотна и няма да се размотават, след като веднъж стигнат до някакво решение.

Кимнах с глава, но не казах нищо. Звучеше ми опасно просто, но нима всички велики измами в историята не са били прости — като случая с онзи, който продал Айфеловата кула за вторични суровини, а след две седмици се върнал, за да я продаде отново? И аз трябваше да призная, че от пръв поглед не откривах никакъв очевиден пропуск в разсъжденията на Борис. Но все още не можех напълно да преглътна факта, че цялата идея вече не е някакъв необуздан изблик, среднощна фантазия пред бутилка хубаво грузинско вино, а сериозна конспирация, която е всеки час узряваше логически и в подробности.

Несъмнено Борис би хвърлил вината за това върху моето буржоазно възпитание. Несъмнено би бил прав.

Когато се върнахме обратно в службата, той настоя да влезе след мен и най-напред се отби в стола.

— По-добре да не ни гледат непрекъснато заедно — промърмори той, подобно на свръхпредпазлив любовник.

Той вече започваше да се вживява в конспирацията.

* * *

Пет дни по-късно Борис предприе първата безвъзвратна стъпка: подаде едномесечно предизвестие за напускане до радио „Свободна Европа“. За човек в неговото положение, без гражданство и без средства, ходът бе наистина драстичен, ала Борис вече така се бе вдал в собствената си самоувереност и убеденост в нашия налудничав проект, че не изглеждаше ни най-малко развълнуван.

За тази стъпка допринесе и бързият отговор на госпожа Татана Бернщайн, пристигнал същата сутрин, спретнато изписан на машина на чист английски върху бланка от Кингс колидж, с който тя ми благодареше за моето писмо и ми съобщаваше, както и очаквах, че имала намерение да поработи през ваканцията, но независимо от това предложението ми за някаква специална преводаческа работа я заинтригувало. Предлагаше, когато времето наближи, да се срещнем и да поговорим по-подробно.

Писмото превърна ентузиазма на Борис в трескава възбуда. Той се запретна да разчиства апартамента, тоест да събира своята, както я наричаше, „подвижна информационна банка“. Стотици книги, списания и камари вестникарски изрезки бяха разхвърляни върху пода на хола, така че стана почти невъзможно да се влезе там. През следващите четири седмици той проучваше, преписваше, извличаше, подреждаше и препореждаше, съставяйки безкрайни поменици от бележки, докато през това време аз се чувствах притеснен и безполезен. Не само защото не можех да направя кажи-речи нищо, понеже почти всичко беше на руски, но и защото все още не бях решил окончателно какво ще правя, макар на теория да се бях отказал от идеята за новия си роман.

Борис ми бе предоставил куп книги на английски и немски за сталинската епоха и от време на време ми тикаше снопче бележки на английски, написани с много грешки на машина. Аз също започнах да правя записки и към края на втората седмица вече се смятах за прилично информиран относно основните събития в Съветския съюз между края на войната и 1953 година, датата на сгромолясването на Берия — периода, който бяхме решили, че ще покриват „дневниците“.

Отделните части трябваше да следват хронологически, но самите те да бъдат хаотични, изпълнени със случайни спомени, бележки в телеграфен стил и непреднамерени откровения, примесени с пиперливи вицове, много от които явно написани под влияние на алкохола. Никой от двамата ни не спомена повече за предложението да включим подробности, уличаващи сегашни съветски ръководители.

Сега Борис прекарваше вечерите си в библиотеката на радио „Свобода“ — сестринската станция на РСЕ в покрайнините на Мюнхен, която работеше само за Съветския съюз. Библиотеката бе една от най-богатите в света в своята област и съдържаше всекидневни бюлетени за всяка страна на съветския живот от войната насам. А системата за класификация на материалите беше толкова ефективна, че Борис без затруднения се добираше до всичко, което решаваше, че му е необходимо. Материалите за Берия бяха едни от най-оскъдните в сравнение с тези за останалите съветски ръководители, включително и за далеч по-незначителните. Това, от една страна, улесняваше непосредствената задача на Борис, а от друга, щеше впоследствие точно толкова да затрудни експертите при търсенето на опровержения за автентичността на „дневниците“. Единственият малък риск беше в това, че всички посетители на библиотеката трябваше да удостоверят самоличността си, след което да попълнят един формуляр. Съвсем рутинна предохранителна мярка срещу някой фанатик, който би хвърлил сградата във въздуха, поверена на един млад сержант от американската армия, който в края на първата седмица така се бе сблизил с Борис, че му махаше да влиза без обичайните формалности.

По онова време никой от нас не обърна внимание на тази подробност.

* * *

Последната вечер преди заминаването ни за Италия, където щяхме да се възползваме от къщата на моя приятел богаташ в Тоскана, Борис ме заведе на вечеря в един от най-изисканите мюнхенски ресторанти. По време на яденето стана покровителствено великодушен.

— Ти си един беден драскач, *mon cher!* Аз поемем разноските по това дребно начинание. Ще ми върнеш парите после, когато сметката ни в Швейцария се напълни!

Не възразих, финансите на Борис, подобно на сексуалния му живот, си оставаха загадка за мен. Досещах се, че са разнопосочни и космополитни, с банкови сметки в различни страни — с приходи най-вече от преводаческа работа, — но подробностите той не разкриваше пред когото и да било, а най-малко пред баварските данъчни власти. Тази вечер обаче имах благоволение му и той извади пред мен 3000 щатски долара в пътнически чекове на „Американ Експрес“, като ме увери, че има още 3000, за всеки случай. След това ми подаде един незапечатан плик, в който имаше десет нови банкноти от по сто долара.

— За Ласло Ласло. Както казах, много е вероятно да не ги приеме, но човек винаги трябва да е подготвен. На мингрелката или на когото хванем да извърши превода, ще платим отделно.

Моите собствени спестявания от 450 долара изглеждаха доста окаяно до това богатство.

Прибрахме се в апартамента и приключихме с опаковането. Въпреки пренебрежението си към вещите Борис тръгваше с огромен багаж. Основното беше един грамаден куфар, натъпкан докрай с неговата „подвижна информационна банка“. Наложих се двамата да го смъкваме на почивки до колата. Освен това имаше няколко охлузени дипломатически куфарчета, трите пишещи машини и една брезентова чанта с летния му гардероб, състоящ се от купчина окъсели ризи и едни бермуди с цвета на италиански сладолед. В последния момент той грабна две бутилки перцовка и буркан полски мариновани гъби.

На другата сутрин, веднага щом свършиха новините на руски по Би Би Си, потеглихме за Гармиш Партенкирхен и оттам — към австрийската граница. Борис, който твърдоглаво бе отклонявал всички предложения да се откаже от съветското гражданство, притежаваше само *Fremdenpass*, паспорт без гражданство, което означаваше, че

трябва да иска виза за всяка страна, през която минаваше, дори и транзитно. И немските, и австрийските граничари се занимаваха с нас повече отколкото с обичайните туристи. Слава богу, към багажа не погледнаха.

Обядвахме в Инсбрук и влязохме в Италия през прохода Бренер. Късно следобед пристигнахме във Верона и Борис настоя да прекараме два изтощителни часа в разглеждане на „пламтящия барок“, както го нарече той. Нощувахме в Болоня, а на следващата сутрин не миряса, докато не отбихме от Аутострада дел Солс във Флоренция и не разгледахме забележителностите. Не беше лесно да се пътува с него: неуморим и капризен, той непрекъснато ме подканяше да бързам, след което пропилявахме часове в обилен обед, щедро поливан с вино и ликьори.

Най-после продължихме на юг, като отново се включихме в магистралата за Рим. Слънцето вече клонеше към залез, когато стигнахме кръстовището при Валдарно, откъдето тръгва нагоре пътят към провинция Кианти. Спрях в градчето Гаойле и Борис измъкна списък за покупки — по-скоро инвентарна книга за складовата наличност в някое интендантство, — който ни струваше един час мотаене и 50000 лири в брой. Нататък черният криволичещ път се заизкачва по един стръмен скат, целият обрасъл в лозя и непроходими като джунгла храсталаци. Настилката беше наполовина отмита от зимните дъждове и единственият намек за човешко жилище, който зърнахме, бе горният край на една бледорозова стена зад редица високи кипариси. Борис потри ръце.

— Mon cher, ти си гениален! Това е рай божи: никой никога няма да ни открие тук!

Селската къща, наречена „Фрабечи“, гледаше към долината на Арно. Състоеше се от две грубо иззидани каменни постройки с покриви от жълти керемиди. По средата имаше покрито с плочи дворче, засенчено от надвиснали лозници. В края на второто, по-малко дворче сивееше басейнът, пълен със застояла вода, в която плаваха безброй измрели насекоми. Обясних на Борис, че има един грохнал генератор за филтъра на басейна, но иначе няма нито топла вода, нито електричество, а само петромаксови фенери. Генераторът се включваше сутрин само за един час от общия работник, синьор Гоки, който поддържаше имота и подкастрияше лозниците.

Цялата вътрешност на едната от постройките бе превърната в огромна дневна стая с френски прозорци, които извеждаха на терасата. От двете страни на грамадна камина стояха два дивана, отрупани със скъпи везани възглавници, два люлеещи се стола, няколко дървени столчета, чифт гравюри с изгледи от Сиена и стерео уредба с три тонколони. Както казах обаче, електричество нямаше.

Лятната кухня, прилепена отвън, бе оборудвана с печка, хладилник и фризер, както и с празни бутилки за газ. Втората постройка бе на два етажа и се състоеше от четири спални и две бани. В спалните нямаше друго, освен неоправени двойни легла. Баните бяха целите в мрамор — вани, бидета, двойни мраморни мивки...

Денят стремително догаряше. Запалих два фенера, те пръснаха равномерно жълто зарево и докато Борис се подвизаваше в кухнята, където вече си бе отворил четирилитровата дамаджана с кианти, аз намерих чаршафи и одеяла в един тъмен долап под стълбата и оправих две от леглата. След това се окъпах със студена вода и слязох да чакам Борис. Реших, че при слънчево време най-доброто място за работа е една дълга маса от шуплест мрамор, разположена на горната тераса, точно под лозниците.

Взех единия фенер и двата люлеещи се стола и ги изнесох навън. Скоро и Борис се присъедини към мен с чудовищната си дамаджана. Седяхме и леко се полюшвахме, наблюдавайки как здрачът извира от тъмнеещата стена на хълмове и ни покрива със синя мъгла. За пръв път от много месеци насам се почувствах напълно щастлив.

— Том, *mon cher*, ще ти кажа нещо, което не съм споделял с никого тук, на Запад — гласът на Борис бе приглушен и напрегнат. — Трябва да ми обещаеш, че ще го запазиш в пълна тайна: все едно не си го чувал.

Аз кимнах и за миг настана тишина, нарушавана само от проскърцването на столовете ни.

— Аз съм виждал Берия. Дори съм прекарвал цяла вечер с него. Беше през септември четирийсет и девета, непосредствено след първия руски опит с атомна бомба. В Кремъл дадох прием по този случай и баща ми беше един от почетните гости. След това доведе Берия в нашата дача край Москва. Берия пристигна с адютанта си, полковник Рафик Саркисов, един красив арменец, който му доставяше жени. И двамата бяха порядъчно пийнали и в добро настроение. Берия

бе донесъл половин килограм хайвер от моруна и макар че всички бяха сити, го ометохме. Аз бях на осемнайсет години, в отпуск от казармата, и още не носех много на пиене. Берия настоя всички да се наливаме с перцовка, от която според него тестисите на мъжете пораствали. Направи ми впечатление на вулгарен човек, досущ като Сталин. И той като Сталин говореше със силен грузински акцент, само че онзи умееше да му придава своеобразно очарование, докато приказката на Берия звучеше лигаво и курвенски. Разбираш ли, те двамата със Сталин бяха чужденци за нас руснаците? Все едно Англия да има двама пакистанци за министър-председател и министър на вътрешните работи.

— Как изглеждаше? — попитах.

— Отблъскващо. Винаги носеше едно малко пенсне, а устата му бе постоянно извита надолу в гнусливо изражение. Напомняше ми за един педиатър, който ме е преглеждал от ранно детство. Беше много добре облечен, много по-добре от останалите членове на Политбюро: с тъмносив двуреден костюм от Лондон и с италианска копринена вратовръзка. Спомням си също, че имаше много малки длани и ходила и превзета походка като на педераст. Само че не беше педераст. Както и да е, още като ме видя, той каза: „А, значи това е бъдещият гений!“ — защото преди да ме вземат в казармата, бях влязъл с отличие в Московския университет. След това ме попита дали възнамерявам да стана учен и да помогна за създаването на следващата бомба, която щяла да направи Русия владетелка на света. Когато му казах, че ще уча филология, той се присмя на баща ми: „Значи твоят хубостник иска да учи, за да е по-близо до чужденците!“ Сякаш самият Берия не бе чужденец. След това добави, обърнат към мен: „Казармата скоро ще ти избие тези глупости от главата!“ Аз не посмях да кажа нищо. Той обаче подхвана темата и попита: „Много лайна ли те карат да ринеш?“, при което употреби характерната руска дума. И тогава му разказах, че няколко седмици преди това съм си имал неприятности със старшината, защото бях закъснял със ставането и ме накараха да изчистя една борова гора от всички шишарки в нея. „Това не е наказание — заяви Берия, — това си е просто една разходка из гората“. „Така е — отвърнах му аз, — само че гората беше дълга двайсет километра“. Всички се разкикотиха гръмогласно и от този момент нататък Берия изглеждаше доста приятелски настроен. По-късно

същата нощ ни накара всички да играем на една игра. Постави на масата пълна бутилка перцовка, всеки поред трябваше да я завърти като пумпал и когото посочеше гърлото, трябваше да изпие чаша от нея на един дъх. На няколко пъти Берия изобщо не си направи труда да върти бутилката, а направо я обръщаше към себе си. Изпи огромно количество, но това нито за миг не се отрази на ума или на поведението му. След това поиска от Саркисов да докара някакви момичета, а на нас обясни, че играта ставала много по-интересна, когато посоченият от шишето свалял по една дреха. Едва на разсъмване успяхме да се отървем от двамата. Берия настояваше той да шофира. Имаше нов брониран пакард и за малко не се блъсна в портала на излизане. По-късно научихме, че направил катастрофа по новото шосе за Москва и едва не убил двама души с кон и каруца. И след като те излезли от болницата, ги изпратил в затвора, защото това шосе можело да се използва само от високопоставени партийни апаратчици, когато отиват на дачите си.

Борис вдигна дамаджаната с две ръце и отново напълни чашата си.

— Не си ли разказал това на американците, когато те разпитваха?
— попитах аз.

— Опазил ме господ! Разбери, човече, всяка връзка с Берия е като целувка на вампир, независимо дали си в Русия или извън нея. Достатъчно е само да си го срещал, за да си имаш неприятности. Но пък и американците вече не се интересуваха от Берия след отстраняването му.

— Но може и да се заинтересуват, ако се разбере, че някой от сегашното ръководство е бил свързан с него — неволно промърморих аз и начаса съжалих за думите си.

— Това е друго.

Вече се бе стъмнило. Чувствах се капнал от шофирането, но Борис настоя първата ни вечеря във „Фрабечи“ да бъде тържествена. Бави се дълго, докато я приготви, и накрая се зададе с поднос, който сложи пред мен с церемониалността на скулптор, който смъква покривалото от последния си шедевър:

— Пиле по кралски, както са го поднасяли някога на английската кралица — заяви той.

Количеството беше достатъчно за четирима. Борис изяде три порции и когато свършихме, аз бях толкова отпаднал, че дори не си запалих пура.

Тази нощ спях блажено и не сънувах никакви сънища.

* * *

В седем часа Борис беше вече на крака и набиваше кървавица, последвана от салам, поливайки всичко с кафе и отровно „Ферне Бранка“.

— Рано пиле рано ние! — ухили се той и се затързузи с препъвване от кухнята в голямата дневна, където се зае да изпразва огромния куфар и да разполага информационната си банка. Запълни до един празните книжни рафтове и задръсти една трета от пода с всевъзможни изрезки и бележници.

В това време аз сложих две табуретки в двата края на мраморната маса под лозниците и измъкнах тежката машина на Каменев. Поставих я между двете ни портативни „Оливети“ сред топове машинописна хартия, ленти за машина, папки и перодръжки. После се настаних в един от люлеещите се столове с някаква кожена папка, която Борис напъха в ръцете ми.

— Изучи това, *mon cher*. Биографична справка за Берия. Съдържа сума неизвестни факти от живота му, които ще вмъкнем в спомените. Но не съм включил никакви лични истории — сексуални мръсотии и безумни приключения, — защото там ще размесим факти и измислица. Тук са само фактите.

Това бяха четири гъсто изписани на машина страници. Най-отгоре се мъдреше заглавие:

А. П. БЕРИЯ, ПОВЕРИТЕЛНО ДОСИЕ

СОБСТВЕНОСТ НА Б. ДРОБНОВ И Т. МАЛОРИ

Звездичките означават:

- Незначителни, малко известни или напълно неизвестни факти.

- Важни, дочути от слухове, но непотвърдени факти.

- Много важни факти, известни на неколцина привилегировани.

ОБЩИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ:

Роден В Меркаели, Грузия (1889), екзекутиран в Москва (1953). Баща, местен правителствен чиновник по време на „либералния“ царски режим. Получава добро буржоазно образование. Присъединява се към болшевишкото движение (1917) Не е бил на действителна военна служба по време на войната. Заема висок пост В ЧК и ОГПУ в Задкавказието (1921–1931). По време на Гражданската война (1919–1922) е заподозрян, че е английски агент, работещ за азербайджанското националистическо движение. (Хрущов го твърди в тайния си доклад пред XX конгрес през 1956). Случайно знам •••, че по това време Б. е имал връзки с ирландско-германски двоен агент на име Дитер Райън (известен още под псевдонима Райен) от Дъблин, бивш боец на ИРА, който отива в Русия като наемник. Твърди се, че той и Б. са получили големи суми пари, доставени от английското военно разузнаване и от белогвардейци срещу информация, довела до задържането на високопоставени болшевики.

През 1928 и 1929 става главен агент на Ягода в Женева и Париж, натоварен с изпълнението на план• за разпространяване на фалшиви щатски долари чрез германски комунистически агенти, много от които евреи. Наред с другото, това трябвало да налее допълнително масло в разгарящата се нацистка антисемитска пропаганда. (Говори се, че в крайна сметка Сталин бил отменил този план.)

От 1929 до 1938 отговаря за подривната дейност срещу западните страни, особено в известни университети •••. Вербува, наред с много други, Бърджис, Маклийн и Филби.

От 1932 до 1938 е първи секретар на Грузинската и Задкавказката комунистическа партия. На 20 юли 1938 е назначен за заместник-началник на НКВД, една седмица преди юлската чистка сред грузинските комунисти — вероятно за да се покаже, че подобно на Сталин, Б. не проявява към своята собствена нация по-различно отношение от това към другите.

През декември 1938 поема пълния контрол над НКВД с длъжност Народен комисар на вътрешните работи.

През август 1940 НКВД организира убийството на Троцки в Мексико — след един неуспешен опит, който едва не струва на Берия поста му. •

През юни 1941, след нахлуването на Германия в Съветския съюз, става член на Държавния съвет по отбраната. Изявите му тук са печални — сравними по твърдоглавост и некадърност единствено с тези на Ворошилов (когото Сталин по-късно освобождава от длъжността Комисар на народната отбрана, като го нарича „специалист по отстъпленията“).

Самият Б. едва не става причина за загубата на битката за Москва през октомври 1941, когато получава радиograma от един съветски летец разузнавач, който твърди, че е забелязал двайсет и пет километрова колона от немски танкове да се приближава към Москва по Варшавското шосе. Б. заповядва докладът да бъде унищожен като „неубедителен“ и заплашва летеца с военен съд и разстрел „за песимизъм“.

По време на войната е отговорен за масовото депортиране и разселване на национални малцинства — предимно волжки немци и татари, — повечето от които били унищожени. Същевременно отговаря и за военнопленниците.

През май 1940 организира избиването на 10000 полски офицери в Катинската гора ••. Основателен изглежда слухът, че когато чул за толкова много полски офицери, събрани на едно място, Сталин заявил, че подобна концентрация е опасна за сигурността и гнездото

трябва да се отстрани. (Той употребил грузинска дума, която може да означава както „да се разпръсне“, така и „да се унищожи“.) Б. приел, че Сталин има предвид хората, а не лагера и взел съответните мерки. На него се приписва също убийството — чрез разстрел, глад и нечовешко отношение — на 270000 полски войници, пленени по време на съветското нашествие в Източна Полша през септември 1939.

Предполага се, че като началник на ГУЛАГ (Главно управление на трудовите лагери) през 1945 е използвал робския труд на петнайсет милиона души.

••• През юли 1943 организира чрез СМЕРШ убийството на генерал Владислав Сикорски, ръководител на Временното полско правителство в Лондон, особено опасен за Сталин, след като германците отхвърлят версията, че са извършили разстрелите в Катинската гора през април. Сикорски загива в самолетна катастрофа при излитане от Гибралтар: официалното заключение е злополука. По това време старши офицер на британското военно разузнаване за района на Гибралтар е Харалд („Ким“) Филби, един от вербуваните от Б.

През 1943 — Герой на Съветския съюз, през 1945 — Маршал на Съветския съюз. Оглавява проекта за създаване на съветска атомна бомба, като първия ядрен опит, известен на Запад като „Джо 1“, вероятно е извършен през август 1949, макар че става известен през септември. (Тъй като мнозинството западни експерти предвиждаха, че руснаците няма да имат ядрено оръжие преди средата на петдесетте, това е важна победа за Б.)

През следващите няколко години ръководи подривните действия и тероризма в „освободените“ страни на Източна Европа, които без изключение до 1949 стават 100% комунистически сателити. ••• През февруари 1948, след комунистическия преврат в Чехословакия, организира чрез изобретателното използване на новото лекарство кортизон „самоубийството“ на Ян Масарик, чешкия външен министър.

През следващите години на засилващ се сталински терор Б. скрито направлява или обръща в своя изгода „Ленинградския случай“, „Кримската афера“ (насочена срещу евреите) и „Мингрелската афера“, За която се смята, че първоначално е била насочена срещу самия Б.

От 1952 до смъртта на Сталин през март 1953 Б. започва все по-ясно да осъзнава, че се превръща в основна мишена на Сталин и укрепва защитата си, състояща се от над едномилionenна войска и полиция.

Арестуван през юни 1953, четири месеца след смъртта на Сталин, и ликвидиран. Съществуват три версии за смъртта му:

(1) Официално и най-малко вероятно: арестуван във вътрешния град на Кремъл, след като е бил разобличен на заседанието на Политбюро от 27 юни 1953; изправен на съд пред таен военен трибунал през декември 1953 с обвинение, че е „империалистически агент и предател на отечеството“ и разстрелян заедно с останалите от неговата „грузинска шайка“.

(2) •• Убит в извънградското си имение край Москва при истинско сражение, което той и грузинската му охрана водят с войските на маршал Конев, който се явил, за да го арестува.

(3) Най-вероятната версия: •• Застрелян във вътрешния град на Кремъл след заседанието на Политбюро от маршал Конев и други военачалници, които изчаквали скрити в задна стая. (Хрушчов разказва тази версия на една делегация от френски социалисти през 1956, а по-късно, през 1964 — на Харалд Уилсън и други.) Б. е бил единственият член на Политбюро, на когото е било разрешено да носи оръжие вътре в Кремъл. Държал го в куфарчето си и се смята, че Маленков (на когото се доверявал като на съюзник) му го отнел. Достъп до вътрешния град са имали само членовете на Политбюро, но Б. е разполагал със своя собствена елитна гвардия от 200 грузинци, които са му били предани като на племенен вожд и са загинали до един, защитавайки имението му. По

време на заседанието на Политбюро на 27 юни командир на дежурната охрана (около двайсет души) в Кремъл бил полковник Надорая. Чувал съм, ••• че Конев е убил Б. с 22-калибров пистолет, за да се вдига по-малко шум, и се наложило да стреля пет пъти, преди Б. да умре. На Надорая откъм казаха, че изстрелите били във въздуха, хората се веселили (не необичайно събитие). Освен това обяснили, че на Б. му прилошало от пиене. Оставало да решат проблема с изнасянето на тялото покрай гвардейците на Надорая, готови да избият всички при най-малкото подозрение. Говори се, че трупът стоял два дни в Кремъл и започнал да се вмирисва, преди да успеят да го изнесат в някакъв сандък, уж пълен със секретни документи.

лични навици

Обичал хубавия живот. Единствен от членовете на Политбюро се наслаждавал на истински лукс от западен образец, включително и пакард, изработен по поръчка и доставен в края на войната от съветското посолство във Вашингтон. Притежавал голяма къща на ул. „Малая Никитская“ в Москва, която преди това била посолство на Тунис. Наемателите я напуснали с оплаквания, че се явяват духове. (Мазетата са били запечатани.) Разполагал и с извънградско имение, някога собственост на граф Орлов, което било оборудвано със закрит басейн и тенис корт, с билиардни зали, волейболни площадки, стрелбище и частен кинозалон. Б. имал високо мнение за себе си като любител спортист — смятал се за особено силен волейболист. Имал и няколко дачи, в това число огромен мраморен палат недалеч от Сочи. • Обичал класическа музика и притежавал оборудване, последна дума на техниката, а също и най-добрата колекция грамофонни плочи в Русия. • Много се палел по бързи коли и катери. • Гардеробът му бил извънредно богат, изцяло поръчван в Лондон и Рим. • Непушач, но кажи-речи алкохолик: пиел най-вече водка, френски коняци и грузински вина. • Голям почитател на хубавото ядене и особено на плодовете. • Четял само

историческа и биографична литература, както и романтична поезия от деветнайсети век.

Работел в богато мебелиран кабинет в затвора „Лубянка“ — в крилото, където по царско време се помещавали канцелариите на някаква застрахователна компания. Там са извършени множество от неговите изтезания и убийства.

Често разговарял на грузински със Сталин, което вбесявало останалите членове на Политбюро. • Когато Молотов направил опит да научи езика, Б. арестувал учителя му и Молотов схванал намека.

СЕКСУАЛНИ НАКЛОННОСТИ

Силно хетеросексуален, с влечение към много млади момичета. Харесвал и зрели жени, особено актриси и балерини, с някои от които поддържал продължителни любовни връзки. Винаги играел кавалерска, джентълменска роля пред своите „жертви“ — при условие че те проявявали сговорчивост. В противен случай използвал или лекарства, или сила. Много щедър на подаръци и прояви на специално внимание към онези, които харесвал. Много обичал и спортистки, които неговият адютант, полковник Саркисов обикновено му доставял чрез председателя на Комитета по спорта на СССР. Имал особена склонност към червенокоси сванетинки — племе, пословично с нравствената безупречност на своите жени — и това създавало проблеми на адютанта му.

Женен за Нина, известна като „най-красивата грузинка“, която е все още жива. Има един син, Сергей, инженер, женен за внучката на Максим Горки.

ОБЩИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Вероятно Б. е най-умният съветски началник на полицията, с безспорно най-голям авторитет пред Сталин, който през последните години от живота си започнал да се

страхува от него. В идейно отношение е бил вероятно не толкова фанатизиран колкото мнозинството съветски ръководители. Голям интригант. Ненавиждан от двама изтъкнати съвременни сталинисти — Михаил Суслов (водещият партийен теоретик) и Александър Шелепин (бивш шеф на КГБ и на Комсомола) — и двамата строги пуритани, които не одобрявали моралната разпуснатост на Б.

Известно е, че след смъртта на Сталин е планирал изтегляне на Съветите от Берлин и Източна Германия, вероятно за да се представи като либерал пред Запада. Планът му бил осуетен от източногерманския сталинистки ръководител Валтер Улбрихт, който провокирал източноберлинското въстание през 1953 година, потушено от съветските танкове. Този план на Б. вероятно му е струвал живота.

- Носели се и слухове, че възнамерявал да постигне помирение с Тито и да премахне колхозите. С други думи, както предполага Хрущов, възможно е той изобщо да не е бил истински комунист — поне в идеологически план. (Смятам, че от това можем да направим страхотна пиеса.)

Досието свършваше тук. Отидох с него в дневната, където Борис беше почти приключил с разполагането на информационната си банка.

— Е, готови ли сме да започнем?

Той вдигна някакво снопче с бележки на кирилица от бъркотията на пода и ме изведе на терасата. Още нямаше осем часът, но слънцето вече приличаше от безоблачното небе.

— Както сигурно си забелязал — каза той, — конспектът обхваща главно живота на Берия до края на войната. Оттогава до смъртта му за него се знае много малко — като изключим онова, което успях да изровя от архивите на радио „Свобода“. — Той отвори друга кожена папка и ми показа нещо, което напомняше преписано на машина руско жп разписание, с колонки от дати вместо часове. — Това, *mon cher*, е основният план на цялата ни работа. Това ще бъде скелетът, около който аз ще извая вътрешните органи и мускулите, а

ти, плътта на книгата — той се засмя дяволито. — Обилна красива и млада плът, какво ще кажеш, другарю! — и ме тупна по рамото. — Сега ще начертаем оперативния план.

— Тези неща за Сикорски и Филби — подхванах аз — и за Масарик...

Той вдигна ръка.

— Почакай! Ще потънем изцяло в подробностите, когато стигнем до тях. Берия ще си спомня за своите успешни операции, включително и за тези политически убийства. Но преди да стигнем до дреболиите, ни предстои да навлезем в духовния мир на стария главорез. Дневниците му трябва да звучат непринудено, да се леят като самохвалства на дърт развратник и същевременно като самопризнания на убиец. Той не би имал време да ги изглажда или коригира, затова стилът не е важен, макар че като на грузинец можеш от време на време да му позволяваш поетическо велеречие. Само да бъде в рамките на разумно допустимото. Освен в случаите, когато е пиян разбира се, а той е пиян много често — добави той. — Започваме с няколко бегли мисли за положението му във властта след четирийсет и пета година. Русия вече е погълнала половината Европа и Берия се надява да укрепя тази власт. Да ликвидира останалите в Източна Европа буржоазни влияния, като затегне примката около шиите на старите политици, все още подкрепяни от Чърчил. Струва ми се, че няма да звучат зле в устата му няколко отровни подмятания по адрес на Чърчил — колкото да заскърцат със зъби твоите съотечественици! Разсъжденията му биват прекъснати от полковник Саркисов, който влиза, за да му съобщи, че е намерил една рижка хубавица от онова планинско племе, които наистина трудно лягат. А Берия страхотно си пада по тях!

Споразумяхме се, че Борис ще напише встъпителните текстове, почти изцяло технически, дори отегчителни.

— Ако от началото започнем прекалено пикантно, хората ще го посрещнат с подозрение. Но пък трябва да заложим някоя апетитна фактологическа мръвка, на която като мухи на мед да налетят празноглавите съветолози! Издателите винаги могат да го съкратят.

Тъй че в крайна сметка аз трябваше да опиша как Берия прелъстява младото момиче от Сванетия.

Работихме яко целия предобед, прекъснати само от пристигането на сеньор Гоки — дребен човечец с фигура, напомняща хилаво маслиново дръвче. Той пристъпи странишком на терасата, ухилен, при което единственият зъб в устата му стърчеше като ръждясал пирон. Аз му представих себе си и Борис, а той се поклони и избърбори няколко думи, а през цялото време краката му, обути в обувки без връзки, потракваха в игрив степ върху пода на терасата. Борис изчезна в кухнята и се върна с две чаши грапа. Тикна едната в ръцете на сеньор Гоки, който я пресуши на един дъх, отново се поклони и сви зад къщата, вероятно за да се погрижи за генератора и за останалата домакинска работа.

За обед Борис изнесе чинии със сланина, диня и сирене, изпи бутилка местно червено вино и чаша стрега с кафето си, а след това ми прочете творението си. Както бе обещал, то беше съвсем техническо, пълно с неизвестни за мен имена и с огромен брой инициали. Това, каза той, било хубав номер, защото нямало начин експертите да проверят всичките, а едновременно звучало автентично, като среднощни записки на изключително зает човек.

След това и аз му дадох моята работа. Той се зачете с нарастващ ентузиазъм, като през цялото време потта се стичаше в гънките на косматия му корем, лъснал като степано кече от водорасли.

— О, великолепно, *mon cher!* Майчице мила, ако продължаваш по същия начин, аз ще се превърна в отчаян онанист!

Отдъхнах си с облекчение. Помислих си, че съжителството с Борис може би нямаше да се окаже толкова трудно.

* * *

Следващите няколко дни минаха без инциденти. Времето продължаваше да е хубаво, настроението ни също, храната нямаше грешка и книгата напредваше с около петнайсет страници на ден.

Скоро установих, че причината да не се караме беше в различните роли, които си бяхме разпределили, така че просто отсъстваше терен за пряк конфликт. И наистина, всеки от нас все по-дълбоко се вживяваше в характера на Берия, затваряйки се в себе си. В началото на всеки ден Борис ми представяше резюме на факти и дати

със строгостта на учител. След това се нахвърляше върху писането с някаква догматична злоба, сякаш тези чужди „изповеди“ по особен начин заличаваха една негова собствена неистова, скрита вина — може би факта, че баща му е бил много по-тясно свързан със сталинския режим, отколкото бе готов да приеме.

На този етап работата ми се струваше изненадващо проста. Нямах никакви проблеми със сюжета, тъй като всички факти ми предоставяше Борис — често пъти дори без да му се налага да рови в своите източници, — а при описанието на характерите Борис отново ми се притичаше на помощ, обикновено с кратка цветиста характеристика на един или друг от приближените или враговете на Берия: примерно „дебелобузеста гадина“, „подсмърчащ сопотив бюрократ“ и т.н. В същото време с известно притеснение долавях, че започвам да влизам в кожата на моя човек и да усещам известна наслада от циничната греховност на нашата съвместна творба. Изпитах — много по-силно отколкото при всеки друг герой от романите ми — някакво особено сливане с Берия, с неговия безпощаден опортюнизъм, примесен със земна страст, с презрението му към ближния и дори към партията, на която е служил и с която нерядко си е служил, с целенасочения му стремеж към властта и удоволствията. Струваше ми се, когато препрочитах написаното, че Берия не би останал съвсем недоволен от тези „дневници“: те биха удовлетворили неговата самонадеяност.

От друга страна, веднага след като покажех на Борис някой от последните си еротични опуси, цялата му личност се променяше. Наставническите обноски изчезваха, той изпадаше в почти женска пасивност и ме караше да чета на глас, а през това време огромните му бедра в раираните бермуди клатеха стола, устата му се отпускате и малко оставаше да му потекат лиги при всяка дума.

От време на време се опитваше все пак да си възвърне доминиращата „мъжка“ роля в онова, което бяхме започнали да наричаме „развратните сцени“, но само за да даде някакви предложения.

— Напиши как прелъстява една дебела циганка, певица в московския цигански театър — рече той една сутрин, докато си пиеше кафето. — Напъхал се анонимно в театъра, защото той е леко компрометиращо място, което започва да изпада в немилост още преди

декретите на Жданов. Берия праща един от своите хора от НКВД да я му докара и после я чука в кабинета си на „Лубянка“. Направи я едра и знойна! — добави той. — Бедрата и задникът ѝ да са като копринени възглавници! И да речем, малко мирише и затова се полива обилно с евтин парфюм от магазина на Мосторг. След като я оправя, той изхвърля всичките ѝ дрехи в задната стая и ѝ казва да се облече и да се оми. И че ако изтърве и думичка пред някого, ще заповяда да арестуват цялото ѝ семейство и да ги пратят в лагер.

Понякога нашият задружен ентузиазъм ни караше да продължаваме работата и докато се хранехме, при което наставаше страхотна неразбория от изписани на машина листа и бутилки вино, машинописни ленти и кафета, купчини справочници и чинии с бъркани яйца: планирахме, дъвчехме, дращехме, плюнчехме, докато така омазвахме и изпокапвахме всичко, че вечерта се налагаше да го преписваме отново.

От време на време Борис прекъсваше оглушителното блъскане върху старата машина на Каменев и нахвърляше нещо с едри кирилски букви, изписвани с химикалка, тъй като мастилото би се размазало от потта, която обилно капеше върху страниците от носа и брадичката му. Когато изпишеше, да речем, десетина страници така, вдигаше ръка, правеше ми знак да спра и започваше да чете, превеждайки в момента. Четеше почти без паузи, с някаква неистова съсредоточеност, едновременно заразителна и смуцаваща, а умът му препускаше по преплитащите се линии като експресен влак, който пресича мрежа от стрелки. Често сякаш забравяше за мен и започваше да говори сам на себе си, като дори преминаваше на руски с възбудени подвиквания или повтаряше по няколко пъти едно и също име, дата или случка от безкрайните лъкатушения на сюжет и контрасюжет, арести, обвинения, убийства и екзекуции, докато всичко се превърнеше в нещо като монотонна заупокойна молитва. За мен това беше най-трудната част от работата, тъй като трябваше да го карам да уточнява всяка подробност, защото не можех сам да се справя със записките му на руски, а нерядко — след разточителния обяд и безбройните чаши грапа от сутринта и вино на масата — сведенията му, макар и все още изричани членоразделно, ставаха неточни.

Следобед почивахме два часа, макар че конските дози кафе, изпити сутринта, обикновено не ми даваха да заспя и аз прекарвах

времето си, заровен в информационната банка на Борис. Във всичките дебели томове обаче почти напълно липсваха по-подробни данни за Берия. Дори и в най-изчерпателните трудове на съвременни историци за периода името му се споменаваха рядко и бегло, със съвсем повърхностни позовавания. През петнайсетте години на терор и заговори, които Берия лично подхваща и ръководи, от 1938 до 1953 г., той си е останал от гледна точка на хрониста един шифър. Видях само една негова снимка: плешиво лице с пенсне, което би могло да принадлежи на някой международен банкер или управител на хотел — студено, самоуверено, безстрастно.

Освен мемоарите на Хрущов, които разглеждахме като отделен случай, попаднах само на две книги с някакви непосредствени спомени за него: „Двайсет писма до един приятел“ на Светлана Алилуева и „Разговори със Сталин“ от югославския комунист ренегат Милован Джилас. И в двата английски превода се използваше думата „замъглени“ за описание на очите на Берия. „Безпогрешен образец на коварния царедворец — пише Светлана. — Въплъщение на ориенталската перфидност, ласкателство и лицемерие... Неговото лице, отблъскващо и в най-добрите моменти, сега (край смъртното ложе на Сталин) се бе разкривило от страстите му: амбиция, жестокост, коварство и жажда за власт, за все повече власт“. Джилас — може би по-жизнерадостен и обективен наблюдател — описва един обяд в Кремъл през 1947 година, по време на който направили впечатление „подигравателната вулгарност“ и „грубият език“ на Берия, докато фиксираше събеседника си „с със своите замъглени, зелени и вторачени очи, в това време квадратната му слабохарактерна брадичка се стичаше някакъв полускрит сарказъм“. Тъй или иначе Хрущов разкриваше най-драстичните подробности, в това число и женкарството на Берия, оргиите и изнасилванията на млади момичета. Но въпреки убедеността на Борис, че тези мемоари са автентични, накрая постигнахме съгласие да подходим към тях с изключителна предпазливост — дори само заради това че беше най-очевидният източник, достъпен за евентуалния фалшификатор. Хрущов потвърждаваше „високомерието“ и „самонадеяността“ на Берия: „Голям майстор във всички мръсни, коварни дела... Вълк в овча кожа, който се бе докопал до доверието на Сталин и бе успял да си осигури висок пост с измама и предателство...“ Но в хода на разпаленото

просторечиво повествование, с решимостта да се стоварят всички престъпления на комунизма върху Сталин и Берия, неговия „зъл гений“, Хрущовият портрет на Берия почти не излизаше от клишираната представа за злодея: нямаше и помен от блясъка на един Медичи, от интелектуалната изтънченост на Макиавели или Савонарола. Берия си оставаше без лик интригант зад смразяващия бастион на съветската държавна политика.

За личния му живот нямаше нищо. Това като че ли ни предоставяше две важни предимства: не само дневниците щяха да представляват още по-голям интерес от историческа гледна точка, но и ние можехме да си позволим да разгърнем фантазията си за интимните навици на Берия почти до безнаказаност. Така обаче аз се оказах изправен пред едно особено предизвикателство. През първите няколко дни работата ми се бе сторила не особено трудна, почти лесна и дори ми изглеждаше, че по-голямата част от нея се пада на Борис, докато моята задача бе едва ли не синекурна с тези описания на английски, които впоследствие трябваше да бъдат преведени обратно на грузински. Постепенно започвах да осъзнавам, че за да бъде книгата наистина убедителна, ще е нужно творческо писане на равнище, защото докато Борис осигуряваше основната информация, от мен се искаше не само да поднасям похотливи описания на сексуалните приключения на тиранина, но и да ги потвърдя с убедително проникване в характера на този човек. Той се очертаваше като жесток, циничен, негодник егоист, който бе успял да се добере до върха с намерението да се забавлява колкото може, докато е там. А препрочитайки онова, което бях написал, открих обезоръжаваща откровеност, на места дори известна насмешлива свенливост в неговите изповеди, сякаш той разбираше що за чудовище е и не искаше да лицемери или да се опитва да се защити.

Започнах да се убеждавам, че тази част от „дневниците“ е не толкова мистификация, колкото негативен опит да се обясни характера на един голям злодей. Задачата на Борис бе по-привлекателна — тя включваше изкуството на фалшификатора да реши кои от общоизвестните факти да включи и да покаже част от тях изкривено възприети в съзнанието на Берия?

Спомних си, че бях чел едно унищожително опровержение на мемоарите на Хрущов от някакъв водещ съветолог, който цитираше

редица фактологически грешки. Но нали Хрущов — ако е вярна официалната версия — е вадил напосоки онова, което си е спомнял с отслабващата си памет на пенсиониран старец. По същия начин се предполагаше, че Берия не е писал за пари или за поколенията, а просто се е забавлявал през свободните си минути с хаотични откровения. Той едва ли би се връщал — особено след тежък нощен запой и преди изтощителния следващ ден — да коригира написаното, като сверява всяка дата и факт с официално приетите версии.

Накрая се спряхме на един компромис. Докато аз извайвах личния му живот — като и двамата бяхме сигурни, че фактически няма начин нещо да бъде проверено или поставено под съмнение — Борис щеше не само да сглоби скелета на книгата около доказаните факти, а и да вмъкне един поток от размити подробности: някои отчасти правдоподобни или поне вероятни, други направо съчинени. Записки за тайни срещи и телефонни разговори, съчетание между факти, измислици, алюзии и инсинуации — всичко това щеше яко да издъни, парче по парче, голяма част от научните възстановки, оставяйки други не само непокътнати, но дори заздрави; щеше да потвърди необоснованите предположения и упоритата убеденост *ad hoc* на някои историци и в същото време да преобърне други теории, като им се противопостави или направо ги отхвърли. Без съмнение много изследователи биха изказали съмнения в автентичността на творбата по чисто лични съображения, но други пък биха побързали да я приветстват като безценно „потвърждение“ на онова, което те открай време са твърдели.

На Борис принадлежеше идеята да вмъкнем в повествованието измислени герои с правдоподобен руски или грузински произход, които Берия щеше да споменава по традиционния славянски обичай само с малките и бащините имена, а на места със съкращения, инициали и цветисти прякори, което според него щеше направо да подлуди съветолозите, да ги обърка и разколебае.

Тези подробности, едновременно автентични и измислени, щяха да бъдат разкрасени със случайни вметки и наблюдения на Берия, насочени предимно към неговите съучастници или врагове, без да има начин да бъдат потвърдени или опровергани въз основа на известните факти. Например че Абакумов, главният оръженосец на Берия и по някое време началник на контрашпионската организация СМЕРШ,

използвал френски одеколони, за да задушава миризмата на пот, след като е играл волейбол с Берия; или че Влодзимирски, началник на Особения отдел, винаги нагласял така нещата, че да губи на билиард срещу Берия, дори когато залагал значителни суми.

Ден след ден Борис също попълваше две тетрадки — едната червена, другата черна — с колони славянски завъркулки и цифри. Както обясняваше, те представлявали ключът към успешното увенчаване на всичките ни усилия; и всяка сутрин, когато изваждахме ръкописите, книгите и машините под сянката на лозниците, тъкмо тях държеше непрекъснато под ръка и прилежно ги отнасяше в стаята си, щом приключехме с работата за деня.

В червената тетрадка бяха жертвите, черната съдържаше списък на всички известни членове на „Шайката на Берия“, редом с по-незначителните сподвижници и съучастници; цифрите срещу имената бележеха датите на тяхното издигане и падане или на смъртта им, като в повечето случаи това означаваше, че са били разстреляни след отстраняването на самия Берия през петдесет и трета. Но нещата невинаги бяха толкова прости, тъй като част от имената присъстваха и в двата списъка. Един съвсем не рядък случай беше например този с Рапава и Рукадзе, двама изтъкнати членове на грузинския Централен комитет, всеки от които е бил арестуван от другия и подложен на изтезания за изтръгване на лъжливи показания през 1951 г. — видимо по заповед на самия Берия. После и двамата излезли на свобода и оттеглил показанията си само за да бъдат разстреляни две години по-късно като „предани съучастници“ на Берия. Подобни усложнения създаваха необходимост от усложнена система за кръстосани препратки, която Борис внасяше и в двете тетрадки с калейдоскоп от звездички, кръстчета, питанки, зачертавания, чавки и заврънкулки, докато пред смаяните ми очи страниците заприличваха не толкова на влаково разписание, колкото на записките на усърден, но нескопосан счетоводител, работещ с шифрована стенография. Надявах се само, че когато работата ни най-после бъде завършена, тези тетрадки щяха да ни помогнат да направим проверка, за да не се промъкне някоя дребна, но съдбоносна грешка, която да разплете цялата тъкан на нашата измама.

* * *

След две седмици при средно десетчасов работен ден, удължен от подробни дискусии на трапезата и до късно вечер, бяхме стигнали до началото на 1948 година. В Москва страшният пияница Жданов току-що е разобличил група еврейски интелектуалци като „космополити и антипатриоти, толкова вредни за Съветския съюз, колкото паразитите за някое растение“. Берия като основател на военновременния Еврейски антифашистки комитет няма поводи да се радва. В чужбина нещата вървят по-добре. По-голямата част от Източна Европа е вече захлупена под режима на еднопартийната система, планът Маршал е блокиран и въпросните страни се управляват от съветски инструктори, съветски генерали командват армиите им, а момчетата на Берия от органите за сигурност контролират тяхната полиция. Само Чехословакия под управлението на президента Бенеш и Ян Масарик продължава да поддържа една съмнителна правителствена коалиция, в която влиза и чешкият сталинистки водач Клемент Готвалд.

През последните пет месеца хората на Берия тихомълком се намъкват в чешката полиция и във въоръжените сили, докато правителството на Бенеш подава оставка в знак на протест на 20 февруари. В политическия вакуум доминират от комунистите профсъюзи насочват своите въоръжени отреди към Прага и завземат властта. Няколко дни по-късно Масарик — за когото се знае, че е бил дълбоко потиснат от станалите събития — е намерен мъртъв под прозореца на тоалетната в апартамента си, откъдето или е скочил, или е бил блъснат.

— Една от големите политически загадки на нашето време е кой го е извършил — каза Борис. — Бил е убит, естествено: твърде много въпроси са останали без отговор, за да се обясни смъртта му със самоубийство. По времето на Дубчек, преди съветското нашествие през август шейсет и осма, в чешкия печат започнаха да се появяват редица статии, които представяха нови доказателства. Нашествието предотврати цялостното разкритие, но изнесеното беше достатъчно, за да оправдае и най-лошите догадки. Например присъствието в Прага по онова време на един от най-приближените до Берия оперативни

работници на НКВД — майор в цивилно облекло, — както и на още няколко негови колеги, които веднага след смъртта на Масарик изчезват. Пък и останалото, което се изнесе — това, че трупът на Масарик е лежал по пижама на два и половина метра от стената, с напълно разтрошени крака. Това като че ли е потвърждавало версията за самоубийство — ако са го блъснали, по-вероятно би било да падне на главата си. Но пък по перваза на прозореца на тоалетната открили изпражнения и дълбоки драскотини, а в апартамента царял страхотен хаос. Аптечката била изсипана на пода, цялата стая била покрита със стъкла от разбити шишенца, най-странно е, че вътре в тоалетната било постлано за спане.

— И ти смяташ, че можеш да обясниш всичко това? — попитах аз.

— Да. С помощта на нашия унгарски приятел Ласло Ласло. Както ти казах, на времето той е бил висш функционер в комунистическото правителство на Ракоши в Унгария. Няколко години по-късно обаче, по време на масовия сталински терор, насочен срещу евреи и заподозрени титовисти, той предприел безпрецедентната стъпка да напусне партията. Това разбира се било проява на самоубийствена смелост, но Ласло Ласло си е такъв. По-късно, по времето на Хрущов, като полковник от Червената армия имал възможността да посети Москва, където разказал на баща ми една много странна история. Когато подал оставката си, унгарските шефове били толкова смаяни от постъпката му — почти равнозначна на самоубийство по това време, — че първоначално не знаели какво да правят. Ласло Ласло не фигурирал в официалния московски списък за инсценираните показни процеси, освен това той бил стар боен другар на Ракоши от Москва. В крайна сметка Ракоши поискал от него да изложи десет основания за оставката си. Стариият Ласло Ласло седнал с бутилка барацк — местната сливова ракия — и като първа причина посочил факта, че смята полицейския терор при Ракоши за по-лош от терора при фашисткия режим на адмирал Хорти през войната. Като втора причина изтъкнал, че сталиновата антисемитска кампания с нищо не е по-добра от унищожаването на евреите от страна на нацистите. След това дълго не могъл да измисли друга причина. Пресушил бутилката до дъно и най-сетне написал: „Трето: Комунизмът

не дава ефект“. След това запечатал написаното и го изпратил лично до Ракоши.

— И после?

— Ами една седмица не се случило нищо. През онова лято било много горещо и той грабнал жена си, вече покойница, и сина си, който избяга в Америка през петдесет и шеста, и всички заминали за Балатонското езеро. Ласло Ласло разправяше, че едва ли е изтрезнявал за повече от няколко часа през цялата онази седмица. Не щеш ли, сутринта на осмия ден срещнал някакъв литературен критик, когото познавал от Будапеща. Стар партиен слагач, според Ласло Ласло доста безобиден. Двамата изпили някоя и друга чашка, след което на Ласло Ласло неочаквано му станало зле. Отишъл да поплува и го обзело някакво необикновено усещане. Имал желание да се удави. Естествено и дотогава не му било весело, чакайки всеки миг ченгетата да го подберат, но както ми каза, това било съвсем различно усещане. Не обикновена депресия, а някаква самоубийствена лудост. Единствено мисълта, че онези също искат той да се удави, го накарала да не се предаде и да не се остави да потъне във водата. Когато излязъл на брега, от критика нямало и помен, но депресията на Ласло продължила и дори се задълбочила. Три дни не бил в състояние нито да говори, нито да се движи, само седял и плачел. И всяка една минута от тези три дни имал едно-единствено желание — да свърши със себе си. Едва когато се върнал в Будапеща и отишъл при своя лекар, който му дал някакви силни лекарства против депресия, усещането започнало да се разсейва. След още два дни ония дошли и го арестували. Осъдили на десет години тежък поправителен труд за противодържавна дейност.

Впрочем Ласло Ласло бил чувал, че полицията използва медицински препарати. Едно от лекарствата било кортизон или някаква много примитивна негова форма, с остра самоубийствена депресия като един от множеството странични ефекти. Ласло Ласло се кълне, че онзи критик не само бил сипал огромна доза в питието му, но и че същият номер е бил приложен с Масарик. Ако това е вярно, *top cher*, много от въпросите около смъртта на Масарик намират отговор. Той наистина е скочил, но едва след като преобърнал наопаки аптечката си, опитвайки се да намери някакви хапчета — навярно успокоителни, — за да облекчи депресията си. После, изпращанията по перваза на прозореца: Ласло Ласло ми разказваше, че от

лекарството три дни поред тичал през десет минути до тоалетната. Масарик е имал толкова силна диария, че дори си постлал в тоалетната, за да е по-близо.

— А драскотините по перваза на прозореца?

Борис сви рамене.

— Вероятно в последната минута се е опитал да се изтегли обратно. Или може би се е появил някой от хората на Берия и му е помогнал с едно последно блъсване?

— И Берия ще потвърди всичко това?

— Разбира се. Ето ти една сензацийка, при това няма начин да бъде проверена.

— Сигурен ли си в медицинската страна на нещата?

— Сигурен съм в Ласло Ласло — предизвикателно заяви Борис.
— Той може да е чешит, но не е лъжец.

Не спорих. Аз също бях чувал разни неща за първоначалната употреба на кортизона и за страничните му ефекти, освен това не се налагаше да уточняваме какво точно е било лекарството. Дори и в онези години на пазара е имало достатъчно препарати, които биха могли да причинят подобен ефект.

През този ден написахме почти 20 страници, а по залез-слънце решихме да се почерпим с една разходка до Сиена. Седнахме в едно кафене с изглед към залятия от светлината на прожектори амфитеатър на площада с високата камбанария, която стърчеше като ръждивочервен молив в черното небе. Борис си поръча коктейл, който обаче се оказа приготвен с местно пенливо вино вместо с шампанско и той отказа както да го изпие, така и да го заплати. Избухна яростна разправа, в която аз не се намесих, тъй като предпочитах Борис да си го изкарва на непознати келнери вместо на литературния си сътрудник.

* * *

Работата продължи със същия темп близо месец, преди да се появят първите предизвестия за неприятности.

Лятото приближаваше и дните ставаха все по-горещи. И двамата бяхме почернели от слънцето — Борис в петнисто тухленочервено, като носът му се белеше на парцали и напомняше буца розов восък.

Книгата беше вече 120 страници, което според нашите намерения би трябвало да съставлява от една четвърт до една трета от цялото. Бяхме описали скъсването на Югославия с Москва, когато Берия с огромна енергия се заема да организира убийството на Тито — първоначално като инфилтрира агенти в обкръжението на маршала, след това чрез нападение над вилата му на остров Бриони и накрая с един отчаян опит да вдигне във въздуха яхтата му. Но всичко се проваля. Берлинската блокада претърпява фиаско. Надеждите във Франция и Италия комунистите да победят по същия начин както в Чехословакия се оказват само една химера. У дома Сталин остарява и полудява, обзет от прогресивна параноя, и подобно на непоправим наркоман мечтае не само за все по-големи дози публична възхвала — „Правда“ го нарича „най-великият гений на историята“ и „сияйното слънце на човечеството“, — но и за още кръв.

Евреите и интелектуалците не са достатъчни. Идва редът на партийната номенклатура. И в тази отровна атмосфера се захваща онова, което е описано като „най-мрачната глава в следвоенната съветска история“ — Ленинградският случай.

Между края на 1949 и лятото на 1950 г. са арестувани и екзекутирани повече от хиляда изтъкнати ленинградски комунисти, а други хиляда потъват в неизвестност. На Берия е поверено изфабрикуването на необходимите обвинения и извършването на арестите. Установихме, че Ленинградският случай е доста подробно документиран, благодарение на „тайния“ доклад на Хрущов пред XX партиен конгрес през 1956 г., както и на сервилните доноси от комунистически източници, порицаващи „отклоненията от социалистическата законност“.

Тогава дойдоха неприятностите. Цяла сутрин бяхме описвали обстановката през погледа на Берия: той проявяваше доблестта да си признае, че е използвал случая, за да разчисти стари сметки с комунисти, които са му били неприятни, или пък са знаели твърде много за него. По пладне аз прекъснах работата си, за да отида до Гайоле и да попълня запасите ни с провизии, преди да са затворили магазините. (Лакомията на Борис, съчетана с развихрената му гастрономическа фантазия, пресушаваше запасите за няколко дни и ние харчехме много повече от очакваното при селския ни живот, но Борис всеки път махаше безгрижно с ръка и измъкваше поредната

пачка с банкноти по 10000 лири, като повтаряше, че ще се разплатя с него после, когато се сдобия със сметка в швейцарска банка.)

Когато се върнах, го заварих да клечи под едно маслиново дръвче съвсем гол, ако не се смята хавлиената кърпа, препасана около кръста му. Напомняше някакъв космат Буда, докато дъвчеше хляб и салам и час по час надигаше едно шише кианти в компанията на синьор Гоки. Ръкомахаше и крещеше нещо с пълна уста, без дори да вдигне очи, когато аз минах край тях и паркирах колата до къщата.

В крайна сметка с мъка успях да го накарам да ми помогне при пренасянето на провизиите в кухнята.

— Тоя нещастник, Гоки, е един много симпатичен изкукуруигал идиот — каза той. — Членува в комунистическата партия.

— Срещат се и такива в Италия — казах аз, докато нареждах билетата във фризера.

— Поне не одобрява съветското нахлуване в Чехословакия — продължи Борис, — макар че и това е така само защото ония в Рим са му го втълпили. — Той продължи да трополи насам-натам, докато поразтребихме кухнята и накрая заяви: — Ще си направим кафе. След това искам да обсъдя нещо с теб, Том. Един изключително интересен въпрос.

Той си наля пълна чаша с грапа, излезе навън и вдигна някакво снопче бележки от масата. Слънцето беше в зенита си и той ми кимна да отидем към басейна, където седна на ръба с крака във водата и се загледа в гигантското си отражение по вълничките.

— Направих едно важно откритие — най-после проговори той, като се огледа наоколо, за да се увери, че не го подслушва никой. — Една малка подробност, но изключително важна в контекста на това, за което пишем. Подозирах го от известно време и тази сутрин, докато ти беше в града, открих доказателството. В един стар съветски сборник с биографии, издадена в Москва през 1951 г.

Той извъртя към мен кървясалите си очи и продължи с нисък глас и дъх, вонящ на чесън и грапа:

— Сегашният съветски министър-председател Алексей Косигин — той изговори името шепнешком — има дъщеря, която е омъжена за сина на генерал Гвишиани, един от малцината оцелели от така наречената „шайка на Берия“ и един от най-жестоките му главорези.

Той замълча. Аз чаках, без да кажа нито дума.

— Съветските ръководители държат личния си живот в строга тайна — продължи Борис. — Вероятно малцина на Запад знаят дори, че министър-председателят има дъщеря. Но този Гвишиани е истинско чудовище. Сега е пенсионер, но досието му е едно от най-ужасяващите в руската история след тези на Сталин и Берия. Да, живичък е. И, знаеш ли, те имат син на име Дзермен. Дълго време това беше загадка за мен, тъй като нито името не е руско, нито изобщо прилича на име, ако питаш мен. И тогава открих: това е изкуствено име. Съставили са го от сричките „дзер“ и „мен“, първите в имената на Дзержински и Менжински, основателите на ЧК и първите епични комунистически убийци. Представи си само, да кръстиш детето си на такива хора!

— Това едва ли е престъпление — небрежно казах аз, — дори и в Съветска Русия.

— Престъпление! — изрева Борис. — Ти не схващаш най-важното, дявол да го вземе! Косигин е смятан за либерал според комунистическите стандарти, един вид противотежест на железните глави в Президиума. Но ако излезе наяве, че е бил свързан по някакъв начин с човек от шайката на Берия, с него е свършено.

Този път изрекох далеч не така небрежно:

— Нали не възнамеряваш да сложим това в дневниците?

Борис се ухили лукаво:

— О, възнамерявам да направим нещо много повече, *mon cher*. Питам се защо Косигин и Гвишиани са все още *живи*? Един стар сталински убиец и един ревизионист либерал? Така е, защото по различно време всеки от тях е разполагал с твърде много компромати за другия. Да вземем министър-председателя, който е стар ленинградски партийен функционер. През четирийсет и девета Сталин решава, че ленинградските партийни водачи набират прекалено голяма сила — били по-умни и не толкова корумпирани колкото грузинската шайка. Арестува ги и ги разстрелва. Но сред тях е имало и няколко именити личности и въпреки обичайните самопризнания Сталин се е нуждаел от някакво по-сериозно „доказателство“. Разбира се, Косигин със сигурност никога не е бил приближен до Сталин. Знам, че след войната в разговор с Майски, бивш съветски посланик в Англия, е нарекъл Сталин „оня сипаничав касапин“. И въпреки това Косигин не само е жив, но и още е на власт. Е, защо? Защото — и той затупа с ръка по мраморния ръб на басейна, отмервайки всяка своя дума, — защото

именно той е доставил доказателството, от което се е нуждаел Сталин! Косигин е предал своите другари. Било му заповядано да натопи останалите ленинградски водачи. В противен случай... — той зацапа с крака в басейна и се ухили. — Ето това ще разкаже Лаврентий Павлович Берия в своите дневници, *mon cher!*

Аз станах.

— Чуй ме сега, Борис. Да изпързеляш някакъв американски издател е едно. Опитът да унищожиш един от съветските ръководители в момента е съвсем друга работа.

— Смяташ, че е неморално ли?

— Смятам, че е опасно — казах аз, като се опитах да избягна веселото презрение в очите на Борис — Освен това сам казваш, че човекът е либерал. Или най-малкото, че е по-добър от останалите в тайфата. Защо да го унищожаваме?

— Ами! Всичките са от един дол дренки! Когато казвам „либерал“, нямам предвид ония стари кримки от британската Лейбъристка партия. Днешните приятелчета в Кремъл не са пасли агънца по време на последните сталински чистки. Освен това един си отива, идва друг. Нещата не се променят.

— Тогава защо е нужно да си правим труда?

— Книгата ще стане много по-сензационна, с всичкия този секс и с политическия скандал ще се превърне в страхотен бестселър! Мисля, че бихме могли да поискаме *три* милиона долара? — добави той, ритна във водата и потърка ръце една в друга, сякаш ги миеше.

— Ами защо направо не ги предложим на ЦРУ и на КГВ едновременно за двайсет милиона! — каза аз и станах. — Защо изобщо да си играем с някакви си издатели?

Целият бях плувнал в пот и отидох в кухнята да си взема от хладилника минерална вода.

Бедата беше там, че в този случай не ми идваше наум как да обуздая Борис. Обикновено когато започваше да се репчи или изпаднеше в мрачно настроение, аз отивах да поплувам, понякога слизах до Гайоле на пазар и когато се върнех, той обикновено бе забравил за какво се е заяждал. Но сега беше друго. Борис бе налетял на тлъста плячка и за да му я изтръгна от ръцете, бе необходимо малко повече време, отколкото за едно пазаруване. Знаех, че опитите да го разубеждавам с разумни доводи са безполезни. Реших, че най-добре

ще бъде да отклоня вниманието му с друг, също толкова щекотлив, но не толкова опасен скандал.

Когато се върнах при басейна, казах:

— Слушай, Борис, искам да поговорим за времето, когато Берия ръководи подривната дейност на Запад, за парижко-женевския му период. Нали той е отговарял за вербуването на агенти в университетите? Е, какво ще кажеш да намекнем нещо за прочутата загадка за Четвъртия човек? Онзи, който накрая казва на Филби да предупреди Бърджис и Маклийн? Това би понагнетило нещата!

Номерът като че ли мина. Същия следобед се върнахме прегледахме няколко от готовите глави и скоро аз вече фабрикувах спомени на Берия за дейността му на Запад, като си позволих удоволствието да вмъкна нещичко от ранните си десняшки изблици срещу една част от интелектуалците на трийсетте години, срещу глупостта и лековерието на Шоу, на съпрузите Уеб и на други разни — добронамерени мъже и жени, пропътували Съветския съюз в навечерието на големите чистки и донесли у дома блестящи отзиви за неговата „мощ“ и „младежката чистота на усилията му за постигането на истински социализъм“. Берия, разбира се, не би пропуснал да се надсмее над подобен идиотизъм.

Накрая — не без известен умисъл — мимоходом включих името на един рядко споменаван литератор, вече покойник, който е бил постоянен член на научния съвет в един от водещите колежи в Кеймбридж и е приятел както на Бърджис, така и на Маклийн. Борис беше силно заинтригуван, но от предпазливост — или може би за допълнителна автентичност — накарахме Берия да изпише името на човека с малка грешка. До края на този ден роднинските връзки на Косигин сякаш бяха забравени.

ТРЕТИ ДОКУМЕНТ

*Не от лъжата, минала през ума, а от
лъжата, попила и уталожена в него, истински
боли.*

Франсис Бейкън

Москва, януари 1950 г.

Още един ден с ядове, с Влодзимирски^[1], който ми се оплаква от случаите на пневмония и мрънка отново да съм опитал да убедя началството да възстанови смъртното наказание — поне за най-разпространените престъпления.^[2] Аз обаче зная, че Стареца е непреклонен по този въпрос. Той твърди, че не бивало да отнемаме бяновете на западната социалистическа интелигенция!

Но в себе съм съгласен с В. Тази постоянна нужда от дискретност, налагана от Министерството на правосъдието (отново заради празноглавите чужденци, разбира се!), само затлачва службата с нови камари бумащина. Един от заместниците на В. дори предложи миналата седмица да започнем да прилагаме двойни щатни таблици, за да оправдаем допълнителните разходи — заплати на палачите, гробарите и т.н. Тази бюрокрация започва вече да се превръща във фарс!

А като капак на всичко в петък вечер имах едно изтощително преживяване и макар че последната дума бе моя, случката ми развали настроението.

В четвъртък вечер бях на голям прием в Музея на революцията по случай премиерата на един лигав филм, „Кубански казаци“. (Очевидно киното изпитва някаква нужда от моята протекция или просто хората там горят от желание да покажат, че имат правилно социалистическо мислене!)

Кинаджиите обикновено са страшно досадни с опитите си да блеснат пред мен и да ми направят впечатление, а сборищата им са поносими единствено заради женския състав, който обикновено е

добър, както съм установил от личен опит. Тогава, в четвъртък вечер, особено ми хареса една млада блондинка на име Наташа З. — московчанка, която играе незначителна роля във филма, но както ми каза Рафик, била доста обещаваща. Беше свила скромно дългата си руса коса на кок, тялото ѝ изглеждаше закръглено и налято.

Представих ѝ се ѝ поведохме много приятен разговор, макар че за мое разочарование тя пиеше само плодов сок. Подтиквах я да пийне малко кавказко вино, но тя отказа твърдо. (Очевидно произхождаше от добро, макар по всяка вероятност не високопоставено семейство и аз поръчах на Рафик да направи обичайните проучвания.)

Приказвахме си много приятно, като на мен през цялото време ми правеше впечатление нейната скромност. За да я накарам да се поотпусне, ѝ казах, че не съм без известно влияние в киното! Реших, че трябва да действам кавалерски и преди да тръгна (Рафик придаде известна церемониалност на заминаването ми) я поканих за следващия ден на вечеря. Тя се изчерви до ушите, а големите ѝ сини очи горяха от възбуда, когато прие.

В петък вечерта, точно в седем и трийсет, моят шофьор я взе от Черьомушки, където живее с родителите си. (Рафик ме осведоми, че баща ѝ е дребен чиновник в Министерството на транспорта.) Но видях, че с пристигането си на „Малая Никитская“^[3] се сепна, явно смутена от факта, че ме заварва сам. Очевидно бе очаквала някакъв голям банкет, запознанство с влиятелни хора!

Аз обаче се държах много коректно с нея и когато седнахме да вечеряме на масата, подредена за нас двамата, изпитах облекчение, когато не отказа поне чаша френско шампанско, макар едва да близваше от него, сякаш можеше да я отрови. Установих, че разговорът върви много по-трудно от предната вечер и започнах да ставам нетърпелив. Попитах я за семейството ѝ, но тя говореше с неохота за родителите си и аз си помислих, че навярно се срамува от тяхното положение. Жалко — аз бих могъл да помогна много на един скромен железничар! Стигнахме до кафето и десерта (пресни ягоди от Африка) и ми се наложи почти насила да я накарам да приеме чаша зелен шартроз. Изведнъж загубих търпение. Подметнах нещо за роклята ѝ (беше се облекла наистина елегантно, потвърждавайки най-оптимистичните ми догадки за фигурата си), но въпреки че забележката ми беше почти невинна, тя я прие едва ли не като обида.

Разбирах, че трябва да се действа внимателно. Станах, долях чашата си с ликьор и я поканих на дивана. Тя видимо не изпитваше особена охота да напусне масата и когато накрая все пак стана, аз я сграбчих изотзад. Напипах прекрасните очертания на тялото ѝ под роклята и за миг така се разпалих, че известно време не можах да реагирам на онова, което се случи в следващия момент. Тази кучка ме зашлеви през лицето!

Ще бъда съвсем откровен. Не си спомням, още от първите ми дни в Грузинската партия, някой — за жена да не говорим — да ме е удрял. Бях така сащисан, че отначало застинах, иначе сигурно щях веднага да се разправа с нея. Нещо обаче ме накара да се сдържа. Вместо това я изгледах с най-студения си, най-властен поглед — той е карал несравнимо по-значителни простосмъртни от нея да се разтреперват и да падат на колене с молба за милост. Тази кучка обаче беше или много смела, или просто глупава. Тя се обърна към мен и ми каза, че била „сериозно момиче“ и не се поддавала на ухажванията на възрастни мъже.

Боя се, че като чух това, изгървах нервите си и изражението на сурова непоколебимост. Можех да ѝ възразя, че ние грузинците на седемдесет лазарника сме в разцвета на силите си, че грузинските мъже живеят по сто и петдесет години и почти дотогава правят деца! Но повече не бях в настроение да разговарям. Вместо това просто я изтиках да си върви.

Последвах я до стълбите и останах да я наблюдавам, докато тя с показно достолепие слизаше бавно надолу. Когато стигна последните стъпала, излязох на балкона към улицата. (Почувствах, че е по-подходящо да изпратя малката глупачка отгоре, а не да слизам на улицата, тъй като тя беше доста висока.) Облегнах се на парапета. Шофьорът отвори вратата пред нея, тя се наведе, за да влезе, и забеляза розите, оставени на седалката. Погледна назад към къщата и ме видя.

— Благодаря за букета — откликна тя.

Аз ѝ извиках в отговор:

— Това не е букет, момиченце, това е венец.

Видях, че побледнява, а шофьорът също чу шегичката ми, набута я отзад и потегли.

Не чаках яростта ми да се уталожил, а веднага се обадох в централата и се разпоредих да я откарат направо в Лубянка. На сутринта издадох необходимите нареждания, така че тя да си получи заслуженото.

Мисля си, че трябва да проявя мъдрост и да погледна на цялата случка като на още една възможност да надникна в странностите на човешката природа.

* * *

Москва, ноември 1951 г.

Една уморителна седмица, тъй като празненствата^[4] тази година съвпадат с десетгодишнината от битката за Москва и началството се е постарало всичко да е както трябва — не само за обикновените хора, но и за чужденците.

Като оставим поредицата от балове и приеми за военните и за гъзолизническият дипломатически кръг, снощи нашата служба също проведе своята сбирка в хотел „Москва“. (Трябва да отбележа, че това е едно наистина безобразно място, позор за нашата столица, чиито архитекти до един трябва да бъдат наказани! Отоплението постоянно спира, гипсовите стени са напукани или покрити с петна плесен, отвред стърчат снопове жици като черва, водопроводната инсталация боботи, сякаш се намиращ на някоя гара, на половината бани вратите не се затварят добре, а казанчетата на тоалетните обикновено не работят. При това той минава за един от най-изисканите в града — не само за западни буржоазни гости, но и за делегати от братските страни! Впечатлението, което оставя у тях, трябва да е наистина срамно.)

Празненството беше в банкетните зали на третия етаж. Аз пристигнах късно и в лошо настроение заради разрастващите се последици от малодушното бягство на двамата англичани.^[5] Те са закоравели педерастии и пропаднали алкохолици, поради което продължавам да се отнасям изключително предпазливо към всичко, свързано с тях. До мен обаче стигнаха сведения, че тяхното изчезване не само държи нащрек нашите врагове относно заплахите в техните среди и ги прави още по-бдителни, но и е довело до освобождаването

на Ф. от официалната му длъжност — една загуба, която не е за подценяване. Най-лошото е, че това застрашава и...^[6]

Англичаните, разбира се, до такава степен следват закона, че не са арестували Ф. Неговото уволнение от британското Външно министерство обаче не само представлява сериозен провал, но ако бъде проведено разследване с необходимото усърдие, то би отвело и до..., което би могло да се окаже във висша степен неприятно за мен. Засега мога само да благодаря на бога, че Ф. не е последвал останалите двама в Москва.

Както и да е, снощи, когато пристигнах в хотела, забавата беше вече в разгара си — масите бяха отрупани с бутилки и захаросани плодове, от които поне половината бяха вече изядени. Но един специален ъгъл бе запазен непокътнат за мен и тълпата се дръпна, образувайки пътека през средата на залата.

Цялата стара тайфа се бе подредила, за да ме приветства — освен Абакумов^[7], Деканозов, Гвишиани, Багиров, Меркулов, Бакрадзе^[8] присъстваха и много млади служители от провинцията, всичките натъкмени и с грейнали лица, предано обещени в мен. Трябва да кажа, че ми приля от техните изражения, защото си помислих: ето го цвета на службата за сигурност — специално отбраните пазители на социализма и на съветския народ. А какво всъщност виждах, освен една банда раболепни лакеи, напарфюмирани и потни, в скърцащи нови обувки и старателно изгладени костюми, които приличаха на ученици, изгубили ума и дума на първия си бал.

Както бе обичайно, неколцината съпруги на по-старшите служители си бяха тръгнали след първите наздрависи и сега в залата имаше само мъже, които чакаха да поведе празненството. Приех чаша „Особая“ и огледах лицата на тези всеотдайни копои — напрегнати и почервенели — и единственото ми желание в този миг бе за разтоварващо женско присъствие, но пък това би противоречало на всякакъв протокол.

Така че неизбежно се озовах в обкръжението на Абакумов и хора от псалмопевци. Той бе един от малцината присъстващи в пълна униформа — гъстата му черна коса бе пригладена мазно назад, а грубото му лице вонеше на парфюм. Надут като недодялан церемониалмайстор. Пиеше предпазливо както винаги, когато е с мен, и веднага се зае да ме забавлява с тъпите си лафове за различните

количества кръв, които могат да се открият в урината на човек след бой по бъбреците.

Както казва Началството: „От лайна са направени принцовете“. Е, Виктор Семьонович определено е тези принцове! Когато Хазаина говори за „интелектуални саботьори и космополити без корен“, човек може да е сигурен, че няма предвид нашия любим Абакумов!

Търпях го колкото можах, но скоро започна да ми се повръща от него, защото знам, че макар и да изглежда толкова предан и сериозен, той е истински негодник и улична отрепка, готов да продаде честта на сестра си за ново пагонче или медал, най-последно го прекъснах по средата на едно изречение — наблюдавайки го с крайчеца на околото как се изчерви до ушите, — обърнах се към кръга около нас и вдигнах чашата.

— За патриотичните служители от държавните служби за сигурност! — извиках аз и всички лавнаха в хор думите ми като глутница хрътки. — А сега — продължих аз, все още с чаша в ръката, — да проверим находчивостта си, другари! Ще играем на *търси се микрофонът*. (Това е една стара игричка, чиято цел е да бъде намерен скритият в помещението микрофон и едновременно сигнал, че празненството е навлязло в неофициалната си част.)

Трябва да кажа, че винаги ми доставя удоволствие гледката на тези пъплещи мъже, които разкъсват килимите, катерят се един на друг по раменете, за да стигнат до полилеите и да ги разглобят крушка по крушка, чукат по стените, човъркат с джобните си ками зад дървената ламперия, разпердушинват стаите като банда весели професионални вандали.

Но снощи шегичката доби особен размах. Възможно е пиенето да им е дошло в повече, но моите хора наистина се разбесняха в пършивия хотел. На около се мотаеха извънредно много жици и непрекъснато ги отвеждаха по лъжливи следи. Момчетата се връщаха час по час зачервени и потни, за да напълнят отново чашите си преди поредния набег. Скоро стаите потънаха наполовина в мрак, а въздухът натежа от гипсов прахоляк, но търсенето все още не даваше резултат. (Обикновено в подобни случаи оперативният агент, отговарящ за територията, знае мястото и изчаква подходящия момент, за да извади пиленцето. Снощи обаче отговорниците за хотела или бяха много пияни, или наистина бяха забравили.)

Имаше опасност играта да се изпорти, когато трима яки мъжаги затътризиха един голям позлатен диван, за да го отдалечат от стената — чудовищен батал в стил деветнайсети век, сигурно сто и петдесет кила тежък. Изведнъж нададоха тържествуващ рев и ме извикаха да погледна, докато неколцина други вече се бяха притекли и коленичиха на пода с извадени ножове.

Отидох при тях и видях сред прахоляка на мястото, където бе стоял диванът, метална решетка, приблизително с размера на книга джобен формат. Мъжете въртяха с върховете на камите като с отвертки и аз изчаках да извадят всичките, общо дванайсет винта. Когато излезе и последният, нещо се откачи под решетката и в следващия миг чухме отдолу страхотен трясък.

Известно време мъжете се гледаха озадачено, после един от тях изтича и след малко се втурна обратно като побъркан, за да съобщи, че полилеят в долното помещение паднал от тавана и се разбил на пода! (Жалко наистина, че в този миг долу не е имало никой, за да стане майтапът пълен!) Трябва да призная, че отдавна не се бях смял така.

---

[1] Л. Е. Влодзимирски — завеждащ Особения отдел към НКВД (Народен комисариат по вътрешните работи). Екзекутиран през декември 1953 г. с останалите от „Шайката на Берия“. ↑

[2] През 1945 г. Сталин премахва смъртното наказание, за да привлече на своя страна западното „либерално“ мнение. От този момент нататък жертвите на тайната полиция нерядко са били представяни като починали от пневмония. Смъртното наказание е възстановено по настояване на Берия в началото на 1950 г. ↑

[3] Централна улица в Москва, където се намирала частната къща на Берия. ↑

[4] Годишнината на болшевишката революция — 7 ноември 1917 г. ↑

[5] Бърджис и Маклийн. ↑

[6] Името е заличено от редактора по съображения за сигурност.

↑

[7] Виктор Семьонович Абакумов — грузинец, дясната ръка на Берия, който първоначално ръководи контраразузнавателния орган СМЕРШ (Смърт на шпионите) и става министър на вътрешните

работи през 1946 г. Отстранен в края на 1951 г., екзекутиран през 1954 г. ↑

[8] Всички грузински членове на „шайката на Берия“. Екзекутирани през декември 1953 г., с изключение на генерал Гвишиани, който е все още жив. ↑

РЕПОРТАЖЪТ НА МАЛОРИ

Дните се нижеха един след друг, лятото беше вече в разгара си. Три четвърти от първия вариант на ръкописа, на английски и руски, бяха готови и ние с Борис все още се спогаждахме.

Развитието на този писачески брак беше неравномерно и на моменти мъчително. И все пак успяхме да съхраним определен ритъм, диктуван от Борис с поредното възплъщаване в пасивна, „женска“ роля при сътворяването на сексуалните подвизи на Берия или в тази на доминиращия *мъжкар*, докато се промушвахме през дебрите на политическите разкрития.

После дойде кризата. Както при всички бракове, където единият от партньорите с всички сили се стреми да запази търпение, за да не се разпадне връзката, настъпва моментът, когато търпението се изчерпва: една погрешна дума, една речева неточност и цялата постройка се сгромолясва. И подобно на всички развития от този род кризата между мен и Борис дойде изведнъж, без предупреждение.

Започна се в една ранна сутрин. Борис бе вече излязъл и седеше на терасата, гол до кръста и по бермуди, а раменете и темето на главата му червенееха като току-що сварени скариди. Той чу шляпането на сандалите ми по стъпалата и вдигна глава към мен от купчината бележки.

— Добро утро, другарю. Днес ще съворим една истинска мерзост!

— Мерзост ли?

Пристъпих внимателно. Както обикновено, неговата работа беше тъмна Индия за мен — море от драски, кръгчета, подчертавания и зачерквания на кирилица. Той ми намигна хъшлашки и посегна към обичайната си чаша с „Ферне Бранка“.

— Една наистина забележителна мерзост — изрече той и гаврътна питието си, без да му мигне окото.

— Каква мерзост? — попитах аз и приседнах на ниския парапет пред него.

— Оо! — той се плесна силно по бедрата. — Ще спипаме цялото съветско ръководство. Всички, до последното копеле, ще ги измъкнем в светлината на прожекторите, най-отгоре в списъка на световните бестселъри, и ще серем отгоре им от страхотна височина.

Той целият се задави от смях, напомнящ кучешки лай.

— Ще серем отгоре им, *top cher*, докато ги погребем под огромен смърдящ куп. Ще ги унищожим!

— Имаш предвид сегашното ръководство ли?

— Разбира се. До последното копеле! Ще ги пипнем много ловко, разбираш ли: нищо очевидно, тъй като повечето са били дребосъци по времето, когато старият Берия е стоял на върха. Но ние все пак ще подметнем тук-там по някоя думица за всеки от тях, нали се сещаш, нищо особено. И в един момент всеки от тях ще завони като престоаял труп!

Той се облегна назад, широко ухилен. Наблюдавах го и усещах как ме затиска огромна умора. Предстоеше един дълъг горещ ден.

— Ние вече сме се изсрали върху тях — казах аз най-последно. — Върху министър-председателя при всички случаи, с ленинградската история.

— О, това беше глупост! Разбираш ли, проумях, че в тази игра, очернянето, никога не трябва да забравяме с кого си имаме работа. Ленинградският случай е стара история. Наистина Берия спокойно може да изложи своя собствена версия за случая, но това няма да е нищо повече от *неговата* версия, нали? А той е доказан лъжец, това е известно на всички и точно затова е гениален.

— Но щом това се знае от всички, никой няма нищо да повярва — казах аз, но не изпитах никакво облекчение от този любопитен, двусмислен довод, тъй като усещах, че в него може би се крие допълнителен, дяволски мотив.

— Така е, наистина — съгласи се той, — но само до известна степен. Разбираш ли, ако искаме да уличим сегашното ръководство във връзка с престъпленията на Берия и Сталин, трябва да подходим не само откъм политическата страна. Днес на върха всички до един знаят политическите си тайни — и престъпленията, и по-безобидните опущения. Те сигурно са наясно например дали наистина дъртият Косигин е бил набъркан в Ленинградския случай и доколко. Когато това нещо се появи в нашата книга, то сигурно яко ще го изпоти — но

няма да го погребем! После дори и книгата да се появи в самиздат, тя ще стигне само до няколко хиляди души в цяла Русия. А и истории като Ленинградския случай са вече стара работа.

— Преди няколко седмици не говореше така.

— Вярно е. Но оттогава имах време да размисля. И стигнах до извода, че не ни е работа да хвърляме срещу висшата номенклатура престарели политически истории. Имаме нужда от нещо по-фино, по-лично — нещо, което ще проникне през пролуките на броните им и ще се лепне за кожата им като катран!

Не казах нищо. Борис се разкърши, кръстът му изпука като сноп пръчки и той продължи да излага доводите си:

— Както виждаш, *mon cher*, за да ги засегнем истински, трябва да открием нещо, което останалите от ръководството не знаят. Обаче не толкова, за което с лека ръка да заявят, че е поредната пропагандна фалшификация на ЦРУ и за което и без това знаят истината. А толкова, на което те *ще се хванат*, нещо хем просто, хем умопомрачително. Нещо много трудно за опровергаване — дори и излязло от устата на самия Берия — поради великолепната причина че спокойно може и да е истина!

Той се облегна назад и заблеци насреща ми искрящите си от възбуда кървясали очи.

— Схващаш ли към какво се стремя, *mon cher*!

— Прекрасно.

Той потри ръце и се изхили.

— Има една руска поговорка: „Най-добрите лъжи са като маргарина, който трябва да съдържа поне десет процента масло“. Маслото е истината и всичките наши лъжи ще съдържат най-малко десет процента истина. Съгласен ли си?

— Не. Ти говориш за това, че трябва да оклеветим някого и колко добре трябва да го изпитаме. Аз мислех, че задачата ни се свежда до изработването на една мистификация, предназначена за широката западна читателска публика и като частен случай, за съветолозите. Така ли е?

— Така е. Но каква е ползата от една мистификация, ако не оклеветим някого?

— Защо, по дяволите, изобщо трябва да оклеветяваме някого!

— Защо, по дяволите, изобщо пишем тази шибана книга! — изрева той. — Хайде кажи, от какъв зор?

— Заради парите, Борис. — Станах и се обърнах към стълбите. — Заради парите и сигурността. За да мога да си платя пресрочените сметки, да си купя нова кола и да се просна на някой пуст плаж с едно красиво гадже, без непрестанно да си блъскам главата откъде ще получа следващия си хонорар... Но и без да се потя всеки път, когато отворя някой вестник или когато попълвам адресната карта в някой хотел, вечно готов да си събера багажа и да хукна посред нощ, за да не изпусна първия самолет за възможно най-отдалеченото място, следван може би по петите от агенти на Интерпол. — Спрях се в горния край на стълбите. — Това ми е зорът, Борис.

Той изрева:

— Какво общо има с това Интерпол?

Не му отговорих. Не го направих, поради простата причина че имаше само един отговор и Борис го знаеше във всичките му варианти — по-добре и от мен. Той просто ме предизвикваше за безсмислен спор. Гласът му прогърмя след мен в кухнята, кънтейки оглушително между каменните стени:

— Ти просто си уплашен като кирлив пубер!

Сварих едно канче кафе, налях го в една глинена кана, сложих я на един поднос с две супени купи и го изнесох навън. Борис бе потънал в мълчание и забързано драскаше нещо, прегърбен над листчетата си. Изчака, докато оставих подноса върху масата, след което ме погледна лукаво усмихнат.

— Какво знаеш за Александър Шелепин?

— Шелепин ли? — свих рамене аз. — Не много, виждал съм негови снимки. Красив, студен, желязна глава. Бил е шеф на КГБ, сега е председател на техните, с извинение, профсъюзи. — Засърбах кафето си, хванал купичката с две ръце. — Защо питаш? С него още не сме се занимавали — добавих предпазливо аз, наблюдавайки как цялата му уста се ухилва до ушите.

— Още не, *mon cher*. Но имаме време — и той очерта неправилен кръг около едно от имената върху листа хартия. — Шелепин е първокласен мръсник, сталинист от най-чиста проба. Достатъчно стар е, за да е помагал по време на чистките, но не е бил достатъчно важен, за да намаже сам ножа. През петдесет и втора

година, в разгара на втория сталинистки терор, става шеф на Комсомола и член на Световната федерация на демократичната младеж, в която завежда борбата срещу буржоазната диверсия. През петдесет и осма го слагат начело на КГБ, докато старият Никита го натирва през шейсет и първа. В момента е смятан за един от най-амбициозните и опасни младотурци в Кремъл. Няма никакво съмнение, че се стреми да се завърне във властта.

Той замлъкна за известно време, гризейки кокалчетата на палците си.

— Мисля да разиграем някой и друг ход с другаря Шелепин. Бил е на достатъчно години и достатъчно издигнат, за да е останал извън полезрението на Берия като шеф на Комсомола. Може би младият Саша Шелепин много е обичал своите млади комунисти? И дори просто младите момчета... — Той се приведе напред, докато ме облъхна със застоялия мирис на „Ферне Бранка“. — Как ти се харесва тази идея?

— Никак.

Отстъпих на около метър от него и отново си напълних купата с кафе. Съзнавах, че следващите минути ще са критични.

— Идеята е забавна — казах най-сетне аз, — но от нея няма да излезе нищо.

— Защо? Защото никой няма да повярва ли? Ами! Захапат ли веднъж въдицата, ще бъдат готови да повярват на всичко, особено на подробности за сексуалните навици на апаратчиците.

— Отново си противоречиш — казах аз. — Току-що говореше, че не е изключено никой да не повярва на Берия, защото е доказан лъжец.

— Да, но само за политическата страна, *mon cher!* Когато опре до секса, хората са много по-доверчиви, особено пуританите. А руснаците по душа винаги са били много пуританска нация и в не по-малка степен, високопоставените им партийни апаратчици.

— Кого се опитваме да убедим, Борис, читателската публика в свободния свят или началниците в Кремъл?

— Това ли е според теб въпросът? Не по врат, а по шия, както би казал ти. Но защо ми се струва, че не си весел?

— Тревожа се, че ще провалиш цялото ни начинание, Борис.

— Да го проваля ли?

— Да, ще го провалиш. Напълно.

Оставих празната купичка на масата, наведох се напред и заизреждах на пръсти доводите си:

— Първо. Единодушни сме, че на когото и да покажем този ръкопис, той от самото начало ще е предразположен да гледа на него като на фалшификация. Така ли е? А калянето на сегашните съветски шефове с мръснишки подмятания за сексуалния им живот е тъкмо от типа простащини, достойни за перото на някой посредствен драскач от ЦРУ — или по-вероятно, на някоя групичка побъркани емигранти. Не, Борис. Много е евтино, много е лесно и е съшито с бели конци, по дяволите! Второ. Да предположим, че някой се върже — тогава ще разбуним цяло гнездо от институции срещу нас. На първо място, Държавния департамент. Те никак не обичат някой да клати лодката. Някой друг, освен тях, искам да кажа.

Борис кимаше и върху бележките му се отцеждаха капки пот.

— Да, да, *mon cher*, мисля, че бихме могли хубавичко да се позабавляваме с тези хубавци! — Той се облегна с длани на масата и се изправи. — Ще накараме цялото Политбюро здравата да се изприщи, до последния шибан мръсник!

— Борис, откъде си сигурен във всичко това?

— А! — Той се усмихна и се отправи към кухнята. — Имам си свои източници, другарю. Както ти казах, навремето баща ми е бил много приближен до ръководството. Макар, разбира се — побърза да добави той, — никога да не е бил канен на някоя от оргиите при Александров.

— Има си хас.

Сега беше мой ред да се засмея, макар че изобщо не ми беше до смях.

Борис се спря на стълбите.

— Баща ми беше учен — намръщено рече той. — Напълно аполитичен. Не си е пъхал носа в тези неща.

Аз кимнах утвърдително.

— Убеден съм, че приносят му за създаването на атомната бомба за чичко Сталин е нещо напълно аполитично...

Видях как един мускул трепна под бузите му и потта отново потече по лицето му като по неизбърсано автомобилно стъкло.

— Това е обида — тихо изрече той, — долна обида! — И юмруците му се свиха, като придобиха размерите на кокосови орехи.

— Повтори го и ще те дам под съд.

— Побързай да повикаш синьор Гаки за свидетел — казах аз.

Борис пристъпи крачка напред. Очите му се превъртяха, коремът му се разтресе, той изрева и след това най-неочаквано се разсмя.

— Том, копеле с копеле! Отивам да взема бутилка вино и се залавяме яко за работа!

Знаех, че е безнадеждно. Жлъчната ни престрелка не можеше да доведе до друго, освен до още по-дълбоко затъване в авантюрата. След малко Борис седеше под лозниците с огромна бутилка местно вино до лакътя и усърдно пишеше — този път на английски. Не изглеждаше ни най-малко разколебан от моето назидателно слово за опасностите от световните полицейски служби, напротив, сякаш бе получил свеж стимул от него. Неразбираемите му драсканици този път бяха предназначени за мен: това беше дълъг поменик на съветски ръководители, повечето от тях познати в цял свят, останалите със значително задкулисно влияние.

Той зачете списъка като на вечерна проверка, заграждайки в скоби всяко име, придружено с лични сведения, биографични данни и най-малките дреболии, които биха могли дори и бегло да установят някаква връзка между него и сталинския терор. Това бяха впечатляващи клинични, дори научно издържани диагнози. Докато слушах, аз се чудех как биха ги възприели онези бляскави еманципирани дами високо над Мадисън и Пето авеню, които си лакират ноктите, докато съобщават мненията си на своите главни редактори. Или онези момчета с кремъчни очи от централата в Лангли, Вирджиния, сред звънтящите си шифровъчни апарати, докато привикват всички съветолози и университетски драскачи, за да проучват всяко име, дата и подробност въз основа на изобилие от архивни материали и досиета, подир които остават умърлушени физиономии и купища розови конфети от канцеларски бумаги. Не се и запитах каква ли би била картинката в онази шестетажна сграда на площад „Дзержински“, тъй като в този миг много по-силно ме тревожеше фактът, че не мога да понасям Борис. Всички изпитани номера — плуване, ходене до града, опитите да го отвлека с пикантни описания — нямаше да свършат работа. Той очевидно добре се забавляваше.

— Смятам за особено деликатен момент — говореше той — портретът на другаря Брежнев, усвояващ правоверните възгледи за социалистическия реализъм в обкръжението на Александров и Михалков, които му позволяват днес да обвинява Солженицин в предателство, докато в същото време дебелата му зурла е завряна между бедрата на някое момиче и езикът му работи юнашки...

— Говориш за държавен глава — с укор казах аз.

— Подгорни е държавен глава, *mon cher*. Брежнев е първи секретар на партията.

Знаех, че трябваше да скъсам с него тогава. Да му кажа, че това не е книгата, която се бях съгласил да му помогна да напише, да се разплатя за онова, което му дължах, да си събера багажа и да си тръгна.

Вместо това се съблякох и скочих в басейна. Започнах да плувам редовните си шест дължини и в края на петата, докато още не бях решил могат ли съветски граждани да предявяват иск за клевета в британски и американски съдилища, когато извадих главата си от водата, дочух тракането на руската пишеща машина на Борис. Избърсах се и се облякох. Той дори не вдигна поглед, когато се качих по стъпалата на терасата. Не спираше дори за да отпие глътка вино, а продължаваше да удря клавишите с един пръст, напомнящ чуканче, сгърбен над машината, дишайки тежко. Когато се спрях срещу него, той високо извика името на маршал Гречко, съветския министър на отбраната:

— Още един от главните насилници на Чехословакия — каза той. — През четирийсет и пета Гречко се намира в Германия с военна част, която поддържа връзка с британските и американските окупационни войски. Берия проявявал специален интерес към Германия и не е изключено да е имал някаква връзка с Гречко или по-скоро с неговите началници. Нищо чудно, освен това бъдещият министър на отбраната да е имал и лични мераци — например да припечели малко незаконна западна валута, като спазари военни тайни? Берия разбира за това и сключва сделка с него. Младият Гречко е трябвало да се разплати, ставайки двоен агент, които предавал сведенията лично на Берия. Ще кажем, че негова връзка е бил човек на име Харви — в средните чинове на американската армия няма начин да не се намери някой Харви. Не е нужно да бъдем прекалено точни — достатъчна е просто

една вметната бележка. Но ако в това има дори само частица истина, той ще бъде съсипан.

— Защо Берия не го е разстрелял?

Борис отпи малко вино и се замисли за момент.

— Бил му е полезен. Берия обичал да държи край себе си полезни лакеи и разстрелвал само предани хора с принципи. Или хора без принципи, обаче лакеи на някой съперник.

— Накрая би го разстрелял — казах аз и дръпнах от цигарата, докато Борис беше зареял поглед към размитите от маранята хълмове. Дори високите кипариси се мерзелееха неясно на фона на пепелявосивите маслинови дървета.

— Ще приемем, че бъдещият министър е извадил късмет. А може би Берия просто го е харесал? — Той най-последно се обърна усмихнат. — Да те хареса Берия е абсолютно проклетие!

Аз се отдалечих към гърба на къщата, където държах ситроена, паркиран до бараката за инструменти на Гоки. Влязох в него и затръшнах вратата. Почти бях повдигнал хидравличното окачване на колата достатъчно, за да се справи със стръмния път, когато видях в огледалото Борис да тича към мен.

— Имаме достатъчно храна за обед — задъхано каза той и напъха лицето си през страничното прозорче. — Вземи обаче малко хубаво телешко. Довечера ни чакат стриди със сметана!

Дръпнах крака си от спирачката и колата потегли. Зад мен остана облак прах, който се изви като змия нагоре по хълма и после образува жълта димна завеса. Зад пушилката остана един напълно откачил впиянчен руски фанатик, който изглеждаше неспособен да разсъждава и да преценява нормално. Но може би най-неприятният проблем, с който се сблъсках след неколкоседмичното ми сътрудничество с Борис, бе липсата на какъвто и да било ясен критерий, който да въведем в нашата работа. За разлика от романа, тук стойността не се определяше от динамиката на действието или от сюжетните обрати, от елегантния стил, от прецизното изграждане на характерите. В същото време това не беше чиста документалистика, която се опира на задълбочено проучване и внимателна проверка на фактите. Не, до момента нашият труд се свеждаше до купчина истини, полуистини, измислици, лъжи и дреболии, всяка от тях напомняща част на

космическа ракета. Дефектът, в която и да е можеше да причини мигновена катастрофа на цялото.

Ние с Борис се бяхме забъркали в литературна измама — едно благородно, но сравнително рядко изкуство, чиито правила оставаха неясни. Чудех се в кой точно момент авторството на фалшифицирания дневник на един починал убиец се превръща в престъпление? И би ли могла творбата, веднъж демаскирана, да претендира за някаква литературна стойност сама по себе си? Или успехът само би увеличил степента на престъплението от юридическа гледна точка? Но в такъв случай каква ще е тази гледна точка, изразяваща стандартите на международното право?

Опитах се да си спомня подробности за съдебното развитие на случая Хюз — Ървинг, докато влизах в Гайоле. На главната улица беше много тихо и много горещо. Малцина туристи рискуаха да се залутат в това кътче на Тоскана, дори през лятото. Седнах пред единственото кафене в сянката на стената и поръчах кафе на един небръснат старец с бяла престилка. Някаква котка излезе отвътре и ме стрелна с очи, след което се отдалечи пълзешком, като измършавелият ѝ корем почти помете прахта. Мислех си за нашия обемист ръкопис на английски и руски и за Борис, който блъскаше потен по клавишите на машината си, пиеше и проваляше цялото ни съвместно творение. А ако не го провалеше, щеше да го превърне в нещо толкова опасно, че да избухне в ръцете ни, преди да сме имали време да осребрим и един швейцарски чек.

Съзнавах, че съм безпомощен в тази нова игра на политическо оклеветяване: Борис не само държеше всички козове — обширната информационна банка, от която почти си нямах понятие и трябваше да приемам всичко на доверие, — но също и джокера: езика. Защото когато се стигнеше до окончателния вариант, той можеше да налее в руската версия колкото отрова му хрумне — сводничество, блудство с деца, содомия, държавна измяна, вкарвайки я в плътта на творбата като смъртоносна инжекция. Без да имам понятие от руския език и съвсем бегло — от азбуката му, аз изобщо нямаше да разбера дали тъканта е била нарушена.

Нямаше да е така, ако Борис се интересувахе само от парите. Но при цялата му разпътна екстравагантност — алчността, комарджийската страст и безпорядъчното прахосничество — той

сякаш напълно бе забравил основния подтик за труда ни. Вече не пишеше за една смесена публика, а за да унизи ограничена клика от университетски учени и друга, още по-ограничена шайка апаратчици, които управляваха втората по могъщество страна в света. Вече можех да си представя какво ще каже, когато допише последните думи в книгата: „Навих часовника — сега искам да го чуя как цъка!“

Потръпнах в прашната жега. Бях изпил прекалено много кафе и ръцете ми трепереха.

* * *

Сварих Борис да яде в кухнята. Хранеше се прав и с пръсти, а босите му крака бяха оставили мокри следи по каменния под. Забелязах, че връхчетата на показалците му са на ранени до кръв от обкованите със стомана клавиши на руската пишеща машина.

Взех си една вилица, набодох парче диня и казах:

— Знаеш ли, че британците все още пазят досиета за всички англичани, воювали в Испания? При това ние не сме полицейска държава.

Той се разсмя, както бе налапал парче пармска шунка.

— Същите онези идиоти, които плащаха заплатата на Филби и изпратиха Гай Бърджис във Вашингтон, а?

— Американците съхраняват своите досиета в огнеупорни тунели — продължих аз, — дълги няколко километра, на около двеста метра под земята и извън обхвата на атомна бомба със средна мощност в центъра на Вашингтон. Едно полароидно око те фотографира, когато влизаш в асансьорите, и снимката се вкарва в компютър, който я проверява, преди да си стигнал долу. Запознах се с един американец в Сайгон, който е слизал там, и казваше, че дори нямало никаква охрана. Ако компютърът не хареса физиономията ти, стоманените врати просто не се отварят, задейства се някаква алармена система и асансьорът те изхвърля обратно на повърхността.

Борис натъпка голямо парче шунка в устата си, изтри пръсти в раираните си бермуди и се отправи към вратата. Отвън на масата се виждаше купчина напечатани на машина страници, разгърнатата като счупено ветрило. Той седна, погледна докъде е стигнал, чукна няколко

букви на кирилица и блъсна валяка на машината назад, а той изтрещя като зле смазана тресчотка.

— Нека да ти кажа нещо, *mon cher*. Вие англичаните и американците оценяват работата на тайните ви служби според това какви шпионски романи сте прочели. При това въпросът е дали вашият герой пие полска водка или злодеят си поръчва червено вино с рибата. Чиста фантазия! Ти не знаеш нищо за истинското състояние на нещата, независимо какво ти е разказал твоят приятел в Сайгон.

— А ти *наистина* ли знаеш? За КГБ например. — Седнах отново върху парапета на терасата срещу него. — Разкажи ми за КГБ, Борис.

Той ми хвърли един подозрителен поглед, след това си сипа остатъка от виното — облачножълто като проба урина.

— Аз не съм специалист, нямам никакъв личен опит — предпазливо започна той. — Но мога да ти кажа, че те не са така безпогрешни, както си мислят повечето хора на Запад. Ето да кажем типичен пример с една случка, свързана със съветското нашествие в Чехословакия през шейсет и осма. Министър на външните работи по онова време е Иржи Хайек, който бил в Югославия, когато научил вестта, и отлетял направо за Ню Йорк, изправил се на трибуната в ООН и се нахвърлил срещу агресорите. Това засегнало Москва и от КГБ се разтичали, опитвайки се да изнамерят някакви компромати за министъра. Решили, че са извадили късмет, тъй като според архивите им Иржи Хайек бил псевдоним на някакъв автор, чешки евреин, чието истинско име било Карпелес и той се прочул по времето на „Дубчеховата пролет“ със своите, така да се каже, „либерални“ възгледи. Съветската преса веднага го изобличила като ционистки шарлатанин и подкрепила обвиненията си с цитати, показващи неговото „антисъветско отношение“. Сякаш всичко вървяло по мед и масло — особено като се вземе предвид антисемитската струна, която винаги се слуша с удоволствие в Русия, — докато външният министър не заявил, че Карпелес е съвсем друг човек, емигрирал в Израел доста преди нашествието на руснаците. КГБ просто били объркали архивите си. В крайна сметка те се извинили на министъра — нещо немислимо по времето на Берия.

— Да не би да се опитваш да ми кажеш, че КГБ са не само некомпетентни, но и вежливи?

— Казвам ти просто, че като всички големи организации и те понякога стават жертва на собствената си бюрокрация. Мислят си, че ако нещо го няма в архивите им, то не съществува изобщо. А влезе ли нещо в тези архиви, вече се превръща в евангелие. Няма никаква гъвкавост и въображение, от един момент нататък са повече чиновници, отколкото тайни агенти. ЦРУ са същите. Сигурно си срещал хора от ЦРУ във Виетнам?

Кимнах утвърдително.

— Обикновено бяха или с бради а ла Че Гевара, или с бели чорапи и кафяви обувки. Но какво е накарало КГБ неочаквано да прояви такава цивилизованост?

— Не цивилизованост, *mon cher*. Предпазливост. Вече е друго. По времето на Берия те бяха държава в държавата, своего рода мафия, отговорна единствено пред Боса. Случвало се е екзекуторите да бъдат екзекутирани, инквизиторите да бъдат инквизирани, но никога не се случвала някой да бъде привлечен към отговорност вън от организацията. И ето че се явява Никита пред Двайсетия конгрес с прословутите си „отклонения от социалистическата законност“, след което вече нищо не е съвсем същото. Съветският Наказателен кодекс е доста изчерпателен документ и има един член — седемдесети, за разпространяването на антисъветска пропаганда, — който може да се извърта така, че да приляга всеки път, когато режимът реши. Но момчетата са длъжни вече да внимават. Сбъркат ли някъде, вече няма никаква гаранция, че някой хубав ден грешката им няма да се обърне срещу тях. Това до голяма степен разваля удоволствието им.

— Не се и съмнявам, че е така. И, предполагам, сега искаш да ми кажеш, че е нормално да има пропуски и в досиетата на другарите Шелепин, Гречко и Брежнев? И може би разчиташ те да решат, че досиетата им са непълни? На това, че никога не са водили досиета на педерастите в Комсомола? Че разузнаването на Червената армия и СМЕРШ са пропуснали всички подробности от дейността на Гречко в Германия през четирийсет и пета? Че не разполагат с цели купища филми, заснети по време на оргиите в дома на Александров — вероятно по разпореждане на самия Берия? А какво ще кажеш за горкия стар Алексей Косигин? Ти самият каза, че те сигурно знаят всички подробности за ролята му в Ленинградския случай. Тогава защо да не знаят и за другите? Разчиташ на шанса ли? Надявайки се,

че някой американски издател просто няма да може да устои на изкушението или че ще бърза на всяка цена да изпревари другите?

Замълчах, останал без дъх в жегата.

— Борис, ти знаеш как стоят нещата. Захванали сме със сериозна работа. Нека да я доведем докрай.

Той се усмихна.

— От какво си толкова изплашен, *mon cher*?

— Изплашен ли?

Думата отекна в мен подигравателно, горчиво, подтиквайки ме да избухна. Трябваше да се овладея на всяка цена. Да остана спокоен, но да не отстъпвам. Изобщо да не проявявам страх или гняв — все едно че си имам работа с дете или с опасно животно. Опитах се да го погледна с безразличие, но слънцето грееше прекалено силно и клепачите ми лепнеха от пот.

Прекалено горещо беше, за да се спори, прекалено горещо беше, за да може толкова да мисли.

— От какво си изплашен, по дяволите! — кресна отново той.

Направих опит да отговоря, но устата ми бе пресъхнала, а когато премигнах, клепачите ми залепнаха.

— Върви на майната си! — прошепнах аз. — Ти искаш да провалиш целия проект и да ни натресеш обвинение в измама.

Но дори не бях сигурен, че изобщо ме чува — все едно дали крещях или шепнех думите в глуха ярост, — защото той през цялото време се надсмиваше.

— Теб просто те е страх, че можем да разстроим онези мръсни гангстери в Кремъл. Мислиш си, че понеже носят костюми и вратовръзки и пият наздравици с вашите западни дипломати под искрящи полилеи, са добри хора? Ами! Нима си въобразяваш, че някои от онези свини щяха да надживеят Сталин и днес да са на власт, ако ръцете им не бяха до лактите в кръв?

Отново проумях, че всичко е безполезно. Той изглеждаше така, сякаш се наслаждаваше на някаква страхотно весела шега.

— Бедата ти, *mon cher* е, че си по душа плейбой. Единственият ти мерак е един голям скучен чек. За да можеш да си купиш гаджета, шампанско и ситроен ферари.

— Мазерати — поправих го аз. — А ти какво искаш? — попитах. Не ми харесваше да ме наричат плейбой.

— Да им го начукам на тези копелета от Кремъл, — извика той.
— Да им начукам в задниците най-големия политически скандал, който е видял светът!

— Няма да ти повярват, знаеш това. Ти самият каза, че в КГБ не може да няма образец от почерка на Берия. Нищо чудно да пазят някои от неговите секретни документи, дори дневници. Така че какъв е смисълът да се занимаваме с една клевета, съшита с бели конци?

Борис се изхили.

— Забравяш за десетте процента масло. Старата тоталитарна максима — пълната лъжа се приема по-лесно отколкото цялата истина.

Аз се обърнах уморено и се заизкачвах с препъване по стъпалата към къщата.

— Ти нямаш повече нужда от мен, Борис. Аз си свърших порнографската част. Свободен си да напъхаш вътре всичката политическа мръсотия, която ти хрумне. Само трябва да си намериш нов шофьор, който да пазарува.

Столтът му изскърца зад гърба ми, когато бях стигнал до вратата, и той изрева с необичайно дебел глас:

— Не можеш да избягаш сега! Ние сключихме договор! Изцяло те издържах през това време. Без мен щеше да умреш от глад.

Аз забързах към банята и се пъгнах под хладкия душ, като се опитах да мисля спокойно. Всякакъв спор с Борис само укрепваше ината му. Трябваше да се сложи край. Влязох в спалнята, все още мокър от душа, и започнах да си събирам багажа. Хвърлях нещата както дойде, прекалено измъчен от жегата и прекалено уморен, за да ме интересува нещо друго, освен мисълта да се махна.

Бях почти приключил, когато той да се появи. Все още не знам какво го тревожеше най-много. Перспективата да остане без кола? Моят дял от разноските? Помощта ми? Или просто унижението от един загубен спор? Той стоеше в рамката на вратата със свити юмруци и посивяло, напомнящо на сюнгер лице.

— Бягаш, а? Бягаш при домашния лекар? При шибания си психиатър? Да се заредиш отново, а, да потърсиш утеха!...

Тогава го ударих. Лицето му бе плувнало в пот и аз го почувствах меко и влажно под юмрука. Той изкрещя, аз замагнах отново и го улучих в рамото. За няколко секунди настана пълен хаос. Той се хвърли върху мен и ме блъсна назад, както бях гол, върху леглото.

Ритнах инстинктивно, с единия, с другия крак и улучих нещо. Чух го как изгруктя, докато се изправях, и видях, че по лицето му тече кръв. Той извика нещо на руски, а аз се шумгнах край него, грабнах дрехите си от леглото, както бяха на куп, и когато посягах за куфара, усетих тъп удар в тила.

Лежах по очи в локва вода, плочките бяха осеяни с диви маргарити и строшените останки от една глинена ваза — подарък от Борис, за да освежи голотата на стаята ми. Изправих се на крака и напирах една голяма буца на темето си. Виеше ми се свят и ми се гадеше. Борис нито се виждаше, нито се чуваше. Влязох в банята и си измих главата, облякох се и отнесох багажа си в колата. Раната пулсираше болезнено. Включих двигателя и подкарах бавно по хрущящия чакъл към черния път. Борис все още не се появяваше. Преди къщата да се скрие от погледа ми, сякаш мярнах за миг раираните му бермуди в огледалото и си спомних с известно злорадство, че днес е ден за пазар и че в къщата има храна колкото за един сандвич. Борис оставаше сам, на пет километра пеш от градчето. Това ме държа весел до автострадата, където завих на север към Флоренция. Карах бавно, без никакъв план. Градът беше душен, претъпкан с автобуси и туристи с ръце и крака, обгорели от слънцето, с цвят на розова шунка. За момент болезнено ми напомниха за Борис и аз проклетх всички руснаци.

Паркирах колата пред хотел „Екселсиор“. Вътре беше хладно и тихо, аз седнах в едно дълбоко кожено кресло и си поръчах някакъв коктейл, наречен „Монсенъор“, чиято най-слаба съставка беше шампанско. Това бе първото питие, до което се докосвах през последните осем месеца, и аз се отдадох на сладостта от съгрешаването. Вкусът му беше прекрасен и невинен. Изпих го и си поръчах още един. След него се почувствах успокоен и вял. Следобедът отлиташе безметежно. Вече не ме беше грижа: миналото се замъгли, бъдещето бе празно. Поръчах си трети „Монсенъор“ и в този момент запалиха осветлението. По-късно платих с пътнически чек сума, с която бих могъл да изкарам цяла седмица във „Фрабечи“. Тъй като не се доверявах на шофьорските си рефлексии, взех едно такси до ресторант „Сабатини“. Беше страшно претъпкано и ме накараха да изчакам. После главният келнер ме преведе през облицованото с

ламперия помещение до един отдалечен ъгъл. На съседната маса Борис бе заврял нос в голямо парче джолан с мозък.

* * *

— Сядай, другарю.

Той кимна към стола срещу него и махна да му донесат нова бутилка фраскати. Изглеждаше спокоен и удовлетворен, следобедният побой личеше само по една драскотина на лявата буза и несръчно прикрита с лепенка раничка на горната устна.

— Как се добра дотук? — най-после попитах аз.

— С такси. Гоки ме откара до града с моторетката си — той очевидно знаеше, че съм пил и наля остатъка от виното в моята чаша. — Май си в по-добро настроение, *mon cher*? Достатъчно добро, за да поговорим сериозно.

— За какво?

Той повика един минаващ келнер и, без да се допита до мен, поръча коктейл от раци и джолан. След това се наведе над масата и рече:

— За убийството на Сталин.

— Убийство ли?

— Точно така. Като пряк резултат от Лекарския заговор.

— Кой го е убил?

— Берия, разбира се. За да спаси собствената си кожа. Нали си спомняш девиза на Сталин: „Членовете на Политбюро трябва често да се сменят“? Е, идвал редът на Берия и той е взел съответните мерки.

— Къде откри това?

— У самия Берия. В дневниците му, къде другаде? — Той се ухили и чукна с ножа си по чашата ми. — Пийни малко вино, *mon cher*. То ще те направи по-възприемчив за деликатността на плана ми.

Той омете изцяло чинията си, след това извади едно снопче от печатните си бележки на руски.

— Първо трябва да вникнеш в подробностите на Лекарския заговор. Това е последният гърч от втората вълна на сталиновия терор, прекъснат от смъртта на Стария на пети март петдесет и трета. През целия си живот той не е вярвал на лекари, особено ако са били евреи и

като Хитлер предпочитал самолечението и народната медицина. Фактически през последните си дни е бил точно толкова луд колкото и онова куче Хитлер. Само че може би по-умен от него.

Той се облегна назад и започна да превежда от напечатания машинописен лист:

— Сценарият на заговора е следният: През есента на петдесет и втора някаква лекарка изобличава петнайсет от най-изтъкнатите си колеги в открито писмо до властите. Наред с други престъпления тя ги обвинява, че са отровили Шчербаков и Жданов, стари пияници, починали от сърдечен пристъп. Всичките петнайсет лекари правят самопризнания, че са работили за британската, американската и израелската разузнавателни служби. След като направили самопризнания, изтръгнати с мъчения, Сталин разгръща широкомащабна кампания срещу евреите, твърдейки в неподписана статия за „Правда“, че ционистките агенти подкопават страната и „унищожават ръководните кадри на държавата“. Това е бил началният залп на замислената от Сталин масова антисемитска чистка, при която евреите е трябвало да бъдат депортирани в Северен Казахстан — уж по тяхно собствено желание, за да бъдат защитени от „гнева на масите“. Но Лекарският заговор е имал и по-изтънчени цели. Така например в списъка на ръководителите, които лекарите възнамерявали да убият, подозрително отсъстват имената на редица старши членове на Политбюро: Молотов, Микоян, Ворошилов... и Берия. Скритият смисъл бил, че обвинените лекари са получили заповед от своите чуждестранни господари да запазят тези хора и това развързвало ръцете на Сталин сам да им предяви обвинение в шпионаж. Сталин подчертава и това, че заговорниците възнамерявали „да подкопаят здравето на висшия команден състав на армията“, с което подсказвал, че ударът не е насочен срещу Червената армия и че дори ще я освободи от опекуството на някои могъщи партийни лидери. В този случай сценаристите на заговора били избрани лично от Сталин извън системата на Бериевия НКВД. Само няколко дни след смъртта на Сталин тринайсет от оцелелите лекари — двама починали по време на разпитите — са освободени и целият заговор публично е отхвърлен като „отклонение от социалистическата законност“.

Той се огледа внимателно наоколо и скри листовите обратно в джоба на самото си.

— Нали виждаш колко на време идва смъртта на Стария? Останалите членове на Политбюро са без значение. Достатъчна е била една дума на Сталин, за да изчезнат от хоризонта. С Берия обаче е друго. При смъртта на Сталин той е командвал над един милион въоръжени мъже, като седемдесет и пет хиляди от тях са били съсредоточени в Москва и са разполагали с танкове и катюши. Помня ги всичките, в специалните им сини униформи, застанали на всеки ъгъл със заредени автомати. Личната армия на Берия.

— В такъв случай — защо не е предприел нищо, вместо да чака четири месеца и накрая да загуби главата си?

— Това, *mon cher*, е една от загадките на съвременната история. Съществуват няколко ключа за разгадаването ѝ. Най-вероятната версия е, че Червената армия се е страхувала от Берия колкото и всяка друга групировка и в критичния момент го е убила във вътрешния град на Кремъл.

Той млъкна, за да долее чашата ми от новата бутилка фраскати, която току-що бе цъфнала на масата. Аз не обърнах внимание на това.

— И как Берия е убил Сталин?

На Борис му бяха нужни няколко секунди, за да отговори, подобно на актьор, подчертаващ с пауза своята реплика.

— Като на романист ще ти допадне изтънчеността. Това ще бъде неочакваната развръзка на цялата книга!

Той се наведе над масата.

— Ще поддържам тезата, че Лекарският заговор е бил *истински*! Не проектираният от Сталин, а друг, от самия Берия. Знаем от няколко източника, в това число от Хрушчов и Светлана, че на старини Сталин е страдал от високо кръвно и флебит. От Светлана знаем, освен това, че край леглото му са се въртели някакви странни лекари, които му слагали пиявици на врата и му биели инжекции, докато накрая се задушил до смърт. Знаем също, че при смъртта му Берия единствен не е показал никакъв признак на скръб, дори се изсмял, заповядат да приготвят колата му и заминал. Както разбираш, по онова време всеки лекар, който се намирал в близост до ръководството, треперел за кожата си. И какво е трябвало да направи Берия? Просто да привика един от тези лекари и да му каже: „Докторе, или, или!“ И какво по-просто от тук нататък — малко отрова за Стария със сипаничавото лице, може би дори чрез една от пиявиците във врата му!

Той щракна с пръсти и поръча захаросани орехи и две стрегии.

— И ти смяташ, че можем да скърпим всичко това? — казах аз.

— Да го скърпим ли? Ще прилепне като пиявица, *mon cher!* А ние с теб ще си поделим едно състояние. Три милиона... най-малко.

— Не по-малко — съгласих се аз.

Бях пиян и му вярвах. И защо не? Та нали, както той непрекъснато подчертаваше, доказаните факти съвпадаха до един. Останалото, макар и догадки, се свързваше в толкова правдоподобна версия, че изследователите волю-неволю щяха да се отнесат сериозно към нея. В края на краищата не изглеждаше по-нелепо от разните предположения за убийството на Кенеди.

Към края на вечерята започнах да изразявам ентузиазъм по отношение на това, което Борис продължи да нарича своята *неочаквана развързка*. Помогнах му да довършим виното, изпих си стрегата и му позволих да плати сметката. Бях се предал безусловно.

* * *

Две седмици по-късно първият проект беше готов, а след още една седмица стана готов и окончателният вариант. Пристигна второ писмо от Кингс колидж, този път адресирано и до двама ни, което потвърждаваше определената среща с госпожа Татана Бернщайн в Кеймбридж, десет дни по-късно.

След сбиването ни с Борис бяхме установили някакво неловко примирие. Той беше с приповдигнат дух и от ранни зори до късна вечер блъскаше по машината на Каменев, докато аз да се занимавах с трудоемкото редактиране, доукрасявайки или туширайки непристойните и гнусни сексуални изстъпления на Берия. Повече не стана дума за политическата страна на версията: грижливо отпечатана на руски, тя очакваше госпожа Бернщайн. Нямах никаква охота отново да започвам спор. Сякаш махмурлукът след вечерта във Флоренция ме преследваше през следващите две седмици с упоритото усещане за проклятие. Тревогата ми стана постоянна. Веднъж дори се събудих през нощта, плувнал в пот, с онова лице с рибешките очи и пенснето пред очите. Излизаше от някакъв анонимен гроб, за да се опита да ни превърне с Борис в свои последни жертви.

Дойде и сутринта, когато грижливо подредихме в багажника на ситроена двата опаковани обемисти ръкописа и за последен път се спуснахме по тесния път до Гайоле. Не почувствах нищо от онзи възторг, който обикновено съпътства завършването на някой роман. Борис настоя да се отбием в „Харис Бар“ във Флоренция, за да отпразнуваме случая, аз се съгласих неохотно и през цялото време пих портокалов сок.

До Болоня стигнахме за пет дни, като спряхме в шест ресторанта с две звезди и в два с три звезди според пътеводителя „Мишлен“. Всеки път, когато оставяхме колата, Борис мъкнеше куфара с ръкописите и го държеше между коленете си под масата или го пхаше под леглото си в хотелите.

* * *

Заварихме Кеймбридж окъпан от летен дъждец. Майската седмица беше отминала, от сергиите нямаше и следа, подгизналите ялове стояха навързани като рибарски лодки край фабриката. Срещата ни с госпожа Бернщайн беше в пет часа. Паркирах ситроена до един от страничните портали, водещ в Уебския двор.

— Ако не беше тоя шибан дъжд — рече Борис, — можехме да проведем разговора си на някой ял: някъде, където няма да ни виждат.

— За бога, кой очакваш да ни види? И гледай да не изплашиш жената от самото начало — добавих аз, когато влязохме в двора и тръгнахме край входовете към стълбищата, обозначени по азбучен ред. — Нищо чудно да предпочете да завърши аспирантурата си, вместо да се занимава със закононарушения.

Стигнахме до стълбище „Е“, където името *госпожица Т. Шумара* бе трето поред в един списък с шест имена.

— Това трябва да е! — извика Борис. — Шумара е грузинско име, сигурно така се казва по баща.

И той пое навътре в познатия ми тъмен проход, а аз си помислих как ли колежанските власти се справят с проблема за тоалетните при това женско нашествие.

Госпожа Бернщайн ни извика да влезем. Лежеше свита на едно неоправено легло, закрило почти изцяло едната от стените, пушеше и

четеше евтин френски роман.

— Господин Малори? Господин Дробнов? — Единственото движение, което направи, бе да загаси цигарата си и незабавно да запали нова от един пакет, оставен до главата ѝ на възглавницата. — Не мога да ви предложа нито чай, нито кафе, печката отвън е развалена. Желаете ли уиски? Или ликьор?

Английският ѝ беше спокоен и самоуверен, акцентът ѝ звучеше по-скоро като френски, отколкото като руски. Борис си поиска уиски и тя посочи полупразната бутилка върху една лавица до газовата печка. Аз се намърдах в креслото. Борис си наля питие и остана прав. Нашата домакиня все още не бе помръднала.

Дори и легнала, личеше, че е висока жена с едър кокал — по-скоро впечатляваща, отколкото хубава. Беше облечена с джинси и черен пуловер, без сутиен отдолу. Ноктите на босите ѝ крака бяха кървавочервени, широкото ѝ лице излъчваше увереност. Имаше прав нос и тежка коса с цвят на лъскави кестени. Изглеждаше на около трийсет, трийсет и пет години.

— Ако искате вода — обърна се тя към Борис, — отвън има чешма. — Той поклати отрицателно глава. — Можете да сипете едно и на мен — добави тя.

Докато той ѝ наливаше, аз огледах стаята. Беше малка, спалня и дневна едновременно, с изглед към двора и толкова мрачна, че лампата светеше. В наредбата нямаше нищо женско и за момент ми напомни за кът от апартамента на Борис в Мюнхен: отрупаното с хартии бюро и задръстените с издания на френски и руски полици.

— Значи вие сте написали заедно някаква книга — каза тя и сплете пръсти зад тила си.

— Половината на английски, половината на руски и искате от мен да я превода на грузински?

— На мингрелски диалект — каза Борис.

— Значи знаете, че съм мингрелка?

— Разбрах го от вестниците — казах аз.

Тя ме погледна със сънени черни очи.

— Това не е разпит, нали? Официален, искам да кажа?

Но преди да отговоря каквото и да е, тя каза нещо на руски на Борис, който в момента пристъпваше от крак на крак като животно в

клетка. Той изрече нещо в отговор и то прозвуча като порой от руски ругатни. Тя сви рамене и отново се обърна към мен.

— Нека да се разберем, господин Малори. Вие сте възпитаник на Кингс колидж и пишете на мен, свършено непозната ви, от Западна Германия, като ми предлагате да извърша някакъв специален превод. Сега идвате и ми казвате, че искате книгата да бъде преведена не на грузински, а на мингрелски диалект. Правилно ли съм схванала?

Аз кимнах, а Борис отпи глътка уиски.

— Много добре. В момента може би няколко хиляди грузинци живеят извън Съветския съюз, повечето от тях в Париж. Едва неколцина от тях говорят мингрелски. Съгласете се, че не мога да не се запитам: каква е целта на всичко това? Да не би възнамерявате да пренесете книгата нелегално в Съветския съюз?

Борис, който бе започнал да крачи насам-натам по оскъдното подово пространство, спря и отвори уста, но тя вдигна ръка:

— Моля ви, оставете ме да довърша. Защото дори и в това няма никакъв смисъл. Всички мингрелци в Съветския съюз говорят грузински и повечето от тях знаят руски. Та защо трябва да бъде на мингрелски?

Борис изпи уискито си и без да пита, си наля още. Лицето му бе силно почервеняло.

— Много питате! — извика той. — Още не сме споменали и думичка за условията. — И той изля нов порой от руски.

Тя му отвърна нещо, от което той почервеня още повече, и се обърна към мен:

— Господин Малори, вашият приятел не изглежда особено сговорчив. Аз не съм сътрудник на никаква разузнавателна служба и предположението, че бих могла да бъда не ме засяга особено. От друга страна, не разполагам с никакъв начин да разбера вие кои сте. В края на краищата, ако става въпрос за нелегално пренасяне на някакъв ръкопис в Съветския съюз, тези неща се вършат непрекъснато. Не това ме безпокои. Но аз наистина имам да довършвам дисертация и да защитавам аспирантура и ако вие желаете да ви помогна с някаква тайна работа, свързана с мингрелския диалект, трябва най-малкото да бъдете честни от самото начало. Както и да ми заплатите някаква прилична сума. По-малко от лира на страница е мизерия!

— В случая става дума за дискретност. Тя е колкото в наш, толкова и във ваш интерес. Но мога веднага да ви кажа, че книгата няма да бъде пренасяна нелегално в Съветския съюз. Във всеки случай, не и от нас. Ние сме написали триста и петдесет страници, които искаме вие да преведете на мингрелски, след което ще се опитаме да ги продадем на някой американски издател.

Тя седеше почти неподвижна, загледана в пръстите на краката си. Запали нова цигара, разгъна бавно краката си, отиде до полицата при газовата печка и напълни отново чашата си, върна се в леглото и лежа известно време, вдишвайки дълбоко дима и отпивайки от уискито. Накрая седна в леглото и кимна с глава. Когато заговори, не гледаше към никого от нас.

— Ние грузинците не сме играли много голяма роля в руската история. През повечето време сме се пъхали под полата на Матушка Рус, за да се спасим от персийците. Едва преди около петдесет години сме проявили самостоятелност, излъчвайки шайка управници, с която Иван Грозни би се гордял. Най-лошият от тях беше синът на един общар пияница, Йосиф Джугашвили, по-известен като Сталин. Но той не е мингрелец, макар край него да са се навъртали неколцина мингрелци. Най-прочутият е бил „деперсонифициран“, както се казва, през петдесет и трета. — Тя се усмихна. — На прав път ли съм?

Никой от нас не проговори. Дори Борис бе замръзнал на мястото си.

— Колко очаквате да получите за това? — попита тя.

— Три милиона долара — рече Борис. — Вие ще получите процент... ако проектът успее.

Устните ѝ се открянаха и издухаха дима в стаята.

— Три милиона долара — тихо повтори тя. — И ще подпишем договор, естествено.

— Естествено — казах аз. — При условие че нито дума от този разговор и дори самият факт, че сте се срещали с нас, никога няма да стане известен на никого.

Тя тихичко се разсмя.

— А вие какво предполагате, че ще застана зад катедрата и ще разкажа всичко пред дългокосите студенти и изкукуруигалите професори? Та повечето от тях дори няма да разберат за кого говоря, ако наистина става дума за него, за *Берия*. — Тя произнесе името по

мингрелски, с дълго и. — Най-много да решат, че това е цвете или може би някоя тропическа болест. — Тя отново се засмя, после добави сериозно: — Аз не съм глупачка, разбирате ли?

— Виждам — казах аз, а Борис допи уискито си.

— Берия има живи роднини в Русия — продължи тя. — Кого сте избрали?

— Самият Берия — казах аз. — Неговите дневници от четирийсет и пета до смъртта му.

— Вие експерт по Берия ли сте?

— Борис е експертът. Аз просто помагах при писането.

Тя кимна:

— Попитах само защото много малко хора знаят нещо за него. Добре сте улучили, стига наистина да пипнете някой американски издател, който ще клъвне. Но като че ли в днешно време те клъват на всичко. — Тя погледна часовника си. — Най-добре е да се срещнем покъсно, за вечеря. Сега имам среща с научния си ръководител, един стар глупак, който се смята за професор по руска литература. Много е мил, но установих, че по-скоро аз трябва да го уча, отколкото той мене.

Тя се изправи.

— Вече съм запазил маса — казах ѝ аз.

— Ще се срещнем на едно дискретно място в седем и половина — каза Борис.

— Нека да е в „Синия глиган“. И можете да ми купите нова половинка уиски. — Тя отвори вратата с усмивка. — Искам да ви кажа, че и двамата сте много доверчиви. Или може би просто оптимисти. Става дума за три милиона долара...

Тя остави думите да заглъхнат в коридора. Затвори вратата след себе си и се ръкува с нас.

— Ще се видим в седем и половина.

Махна с ръка и изчезна в главния двор.

— Святна, много волева грузинка — каза Борис, като че ли на себе си. — Освен това и умна.

— Умна не е точната дума. Но щом тя ни разкри толкова бързо, представяш ли си колко ще затрудним професионалистите?

— Не се тревожи, *mon cher*, — заяви той, докато влизахме в колата. — Да, мисля си, че сполучихме с нея.

— Е, и да не е така, вече е късно да се отказваме.

Завихме към Кралския плац.

* * *

Ресторантът беше на една поляна с изглед към Кеймбридж. Борис прекара първите петнайсет минути в изучаване на менюто, докато Татана — както я наричах — ми разказваше за живота си в Париж, където преподавала руски в един лицей, и за това как като дете учила три години в Московското балетно училище при Большой театър.

Борис върна една бутилка бургундско, защото в нея имало корк от тапата и поръча вечеря за всички ни. След това се разколеба, отново мисли и поръча пак същото и всичко това с глас, който кънтеше из цялото заведение. Татана не показваше каквато и да било изненада от поведението му и пушеше една от друга френски цигари, пиейки чаша след чаша, наравно с Борис.

Вечерята потръгна. Скоро Борис пое инициативата да я посвети във всичко — или поне в онова, което трябваше да се разкаже. За договора се споразумяхме, че моят лондонски адвокат — компетентен юрист, лишен от въображение — ще състави един типов договор, който предвижда за преводача десет процента от печалбите.

На пръв поглед нашето споразумение изглеждаше съмнително, дори безполезно, тъй като обвинението за измама със сигурност щеше да се разпростре върху всички съучастници, но Татана показа здрав философски поглед към въпроса. Единствената ѝ цел бе при успешна развързка да разполага с някакъв документ черно на бяло, за да може да ни заплаши, ако се опитаме да пренебрегнем ангажимента си. Тя направо употреби думата „шантажирам“ без каквито и да било задръжки, дори с гордост. От друга страна, Борис изобщо не трепна при тази заплаха, очевидно приемайки я като допълнително доказателство за сериозността на нашата уговорка.

Чак към края на вечерята заговорихме за необходимостта тя да засвидетелства автентичността на книгата.

— Един малък инцидент в Московското балетно училище при Большой театър... — подхвана Борис.

— Не ми говорете за това училище. Изхвърлиха ме оттам, защото бях прекалено висока, с прекалено големи крака!

— Искан ми се да ти обясня някои неща, преди да прочетеш ръкописа — казах аз. — Книгата фактически се състои от две части: политически раздел, написан предимно на руски от Борис. И английски, написан от мен.

— Английският е отвратителен, чиста порнография! — провикна се Борис.

Аз не му обърнах внимание.

— Всъщност ние желаем от теб, Татана, да представиш някакво доказателство пред издателите, че написаното е автентично.

— Американските издатели не се нуждаят от доказателства — каза тя. — Достатъчна им е надеждата за голяма печалба.

— Съмнявам се, че с тази книга нещата ще стоят точно така. Борис е включил материали за сегашните ръководители в Кремъл, които могат да доведат до сериозни политически сътресения. В Русия, имам предвид.

— Браво на Борис! Колкото повече неприятности им създадете, толкова по-добре. Стига, разбира се, да не правите това, като изкарате, че Берия си е останал един неразбран човек и че за всичко е бил виновен единствено Сталин.

— Ни най-малко — казах аз. — Той пише съвършено откровено за всичко и особено за мераците си по съвсем млади момичета.

— Колко млади?

— Дванайсетинагодишни.

— А, да. Това всъщност е зряла възраст за южните народности в Съветския съюз. Но къде ме виждате мен във всичко това?

— Ти си една от жертвите му.

— Аз?

— Берия те вижда на улицата и един от неговите адютанти те отвлича. Докарват те в къщата му в Москва и той те изнасилва.

— Когато съм била на дванайсет години?

Аз кимнах, а тя се замисли за момент и лицето ѝ стана сериозно.

— Да, предполагам, че съм била горе-долу на тази възраст тогава. Приятно ли ми е било?

— Разбира се, че не.

— И ще се наложи ли да се навлиза в подробности?

— Да. А по-късно, или преди книгата да излезе от печат, в случай че издателите проявят недоверие, или след това, ако възникнат

някакви спорове, ти с голяма неохота ще се съгласиш да дадеш интервю за пресата и да потвърдиш автентичността на епизода.

Борис се намеси:

— Ние пишем, че баща ти е бил застрелян лично от Берия, защото отказал да мълчи, дори и след като му предложили пет хиляди рубли годишно и дача край морето.

Тя го погледна с любопитство.

— Откъде знаете, че баща ми е убит от Берия?

— Убит от Берия? — зяпна насреща ѝ Борис.

Тя кимна.

— По време на така наречената Мингрелска афера, през петдесет и първа. Той беше училищен директор и го обвиниха във връзка с националистически настроени интелектуалци. Арестуваха го и повече не се върна.

Борис плесна с ръце.

— Това е страхотна новина!

Нетактичността му не предизвика никаква реакция у нея.

— Предполагам, че всичко това е част от сделката? — попита тя.

— За триста хиляди долара — каза Борис — не би могла да очакваш, че ще ти предложим само някаква „преводаческа работа“ за месец-два.

Тя отново кимна.

— Нека обаче не забравяме нито за момент: ако всичко мине успешно, дори и с моята помощ. Има стотици начини да бъдете разобличени. Например помислили ли сте за хартията и машината?

Борис ѝ обясни как стои въпросът с хартията и че е уредил да заеме една стара грузинска пишеща машина от свой приятел в Париж.

Това ѝ направи впечатление.

— Това ми харесва. Така изящно просто е.

— А какво ще стане с дисертацията ти? — попитах аз.

Тя се засмя.

— Смяташ ли, че има дисертация, която да струва триста хиляди долара?

— В такъв случай кога можеш да започнеш?

— Утре.

— Не тук — каза Борис. — В един университет, дори и по време на ваканцията, се клюкарства твърде много. Ще отидем в един малък

хотел в Северна Франция, близо до Абвил. В „Мишлен“ е отбелязан с една звезда. Но е много тихо място, дори през лятото.

— В такъв случай ще ми трябват няколко дни — каза тя. — Тук ще кажа, че ми се налага да правя проучвания в Париж.

— Някой в състояние ли е да разкрие самоличността ти, в случай ще историята се разчуе?

— Да не би да мислите, че може да ми се наложи да изчезна?

— Не е изключено.

— Мога да го направя — каза тя. — Вече ми се е случвало. Аз съм „един космополит без корени“, както наричаха евреите по времето на Сталин.

— Все още ли си с израелски паспорт?

— Да. Но това не е проблем. Само не мога да посещавам арабските и комунистическите страни, но и без това не вярвам да отидем точно там.

— В такъв случай като че ли всичко е наред? — казах аз. — С изключение на договора, разбира се.

На лицето ѝ се появи лека загадъчна усмивка.

— Имам по-добра идея. Хайде да забравим за договора и просто да си имаме доверие. В края на краищата това ще трябва да направят и горките американски издатели. Ако си нямаме доверие... — Тя млъкна и се пресегна през масата към мен.

Стиснахме си ръцете един по един, в тържествена последователност, след това Борис поръча два големи коняка. Аз се присъединих към тоста с халба бира.

* * *

Татана прекъсна учебните си занимания и пет дни по-късно ние се качихме на автомобилния ферибот за Болоня. Пристигнахме в малкото градче Льо Кротоа точно за обяд, който Борис организира с обичайната си агресивна възискателност. Собственичката на „Отел Дьо ла Бе“, мадам Мадо Понсле, беше грамадно женище, отрупано със скъпоценности. Ходеше със синя перука и тъмни очила, неотлъчно я придружаваха две неприветливи източноевропейски овчарки. Тя се оказа страшно предизвикателство дори за Борис, но

гастрономическите им вкусове съвпадаха и нашето първо хранене на новото ни работно място можеше да се нарече успешно.

Същия следобед Борис взе влака за Париж, където си бе уговорил среща със стария грузинец, съдържател на ресторант, за да вземе пишещата машина. Татана се настани на балкона си под лъчите на залязващото слънце и започна да чете ръкописа.

Като че ли бяхме единствените чужденци в градчето — купчина къщи, миролюбиво струпани край дървения рибарски пристан в края на широкото устие на река Сома. Повечето от останалите гости на хотела бяха парижани, пристигнали за лов на патици из блатата или за да прекарат един тих уикенд за двама. Същата вечер някакъв младеж седеше на бара с приятелката си, а мадам Мадо, следвана по петите от овчарките, мина край двамата и погали младежа по рамото с думите: „Как върви любовта?“ След това отмина с клатушкане, без да дочака отговор.

При положение че клиентите й изглеждаха доволни и добре нахранени, тя сякаш изобщо не се интересуваше от тях. Докато попълвахме регистрационните фишове, тя не прояви никакъв интерес към паспортите на Борис и Татана, макар в неговия като месторождение да бе посочена Москва, а в нейния — Зугдиди, Грузия, СССР. Аз обаче щях да се радвам изобщо да не се бе налагало да ги попълваме (това като че ли беше първото ни представяне като съучастници) и се питах какво ли става с тях, след като ги изпратят в местната префектура. През лятото броят им сигурно надхвърля един милион само във Франция. Дали ги унищожават в края на сезона? Или ги оставят да плесенясват в някакво чудовищно хранилище, за да може да бъдат изровени месеци по-късно и да кацнат върху бюрото на някой следовател?

В седем часа се качих в стаята на Татана. Тя лежеше върху леглото и четеше ръкописа. Пепелникът върху нощното шкафче беше препълнен, въздухът не се дишаше.

— Би ли ми донесъл едно питие? — каза тя. — Голямо перно с много лед.

Когато се върнах, тя отмести ръкописа и аз с облекчение забелязах, че е стигнала до средата на един от руските пасажи. Чудех се какво впечатление й правят останалите.

— Много ми харесва — каза най-после тя. — Единствената ми съществена забележка е, че на моменти правите Берия почти забавен: някакъв весел похотлив дърт пръч, който използва положението си просто за да се забавлява с пиене и разврат и от време на време с по някой разстрел, а на това отгоре и се перчи с тези неща. Разбира се, във всичко това може да има и известна истина. Безспорно, хванали сте много от атмосферата. И, боже мой, прав си, когато казваш, че някои от днешните управници ще се изприщят, когато прочетат това. Само се надявам данните на Борис да са достатъчно точни.

— Смяташ ли, че някой издател ще клъвне?

Тя си запали нова цигара.

— Аз съм предубедена. Зная истината. Но от това, което прочетох дотук, не виждам защо не, при положение че сте в състояние да поднесете убедително обяснение за произхода на ръкописа.

Тогава ѝ разказах за нашия план да замина за Будапеща и да установя връзка с приносителя. Отначало тя ме слушаше с недоверие.

— Единствено на думата на Борис ли разчиташ, че този човек ще го направи?

— Неговата дума обикновено значи нещо — казах аз.

Тя не се върна на този въпрос.

— Ще трябва много да внимавате — каза накрая тя. — Всички ще трябва много да внимаваме. Ако оставим дори и най-малката следа, и най-дребната улика... — тя отпи малко перно. — Това не е просто измама — добави тя, като кимна към ръкописа на леглото. — В Съветския съюз това ще се разглежда като държавна измяна.

— Смяташ, че ще стане опасно ли? От страна на руснаците, имам предвид?

— То се знае. Нали не си мислиш, че ще гледат със скръстени ръце как се разпространяват подобно нещо? Те не могат да си го позволят. Репутацията на половината от ръководството ще бъде поставена на карта. Но, разбира се, ще трябва първо да ни открият.

Седнах и се заслушах в рева на прилива, който долиташе над блатата. Всъщност докато влизах в стаята ѝ, ме интересуваше единствено как възприема порнографските ми творби, а тя дори не спомена за тях. Вместо това пробуди всичките ми опасения, припомняйки ми загубената битка срещу Борис и неговите необуздани пориви за отмъщение. Тя също е била съветска гражданка, беше

наясно с всичко и именно затова ме безпокоеше липсата на възбуда у нея, спокойното възприемане на опасността като неотменима част от условията на играта. Както бе казал Борис, никой не получава 300000 долара хонорар само за един превод.

Докато вечеряхме, тя ми разказа за живота си в Русия и в Израел. След като приключила с балета, се снимала в няколко филма, но отказа да говори за това с думите:

— Играех келнерки и барманки, филмите бяха изцяло пропагандна бълвоч.

На двайсетгодишна възраст се омъжила за офицер от Червената армия и три години по-късно се развела с него.

— Той беше един самонадеян пуяк и обичаше единствено да се перчи в униформата си.

Нямали деца. По-късно станала учителка — първо в едно сиропиталище, после в някакъв московски техникум, и там се запознала с един възрастен евреин, който по време на по-либералните Хрущовски години се сдобил с емиграционна виза за Израел.

— Задушавях се в Русия. Искях да се измъкна, където и да било, затова се омъжих за него. Той беше твърде стар. Единственото забавно нещо, свързано с него, беше, че откри ресторант на Тивериадското езеро, в който пробутваше на туристите свински пържоли, представяйки ги за овнешки.

— Четох, че загинал в Шестдневната война.

Тя се изсмя рязко.

— Вярно е. И знаеш ли как? Блъснал се с една полева кухня в танк. Целият екипаж се състоял от лекари, петима души. Но не могли нищо да направят. Умрял на място.

Палеше цигара от цигара, разказваше и непрекъснато пиеше, редувайки вино с горчиво кафе. Апетитът ѝ също го биваше. Забавно ми беше с нея, харесвах я, но бе някак неспокойна. Трудно бе да се каже дали се тревожи от нещо или е просто умислена или отегчена. Не можех да разбера.

Останахме на масата и след като приключихме вечерята, тя продължи да пие кафе и коняк и да ми разказва за Кеймбридж. Коментарите ѝ бяха съвсем немногословни.

— Спокойна застояла вода с прекалено стари или прекалено млади хора. Повечето от студентите са незрели идеалисти.

Въобразяват, че за да си революционер е достатъчно да се тъпчеш с наркотици и да лепнеш на стената си снимки на Джейн Фонда и на сталинистката дева Анджела Дейвис. А дълбоко в себе си са така невинно буржоазни!

Поръча нов коняк и ми предложи да я придружа на балкона ѝ, където да го изпие. Тръгнах след нея и щом вратата се затвори, тя остави чашата на нощното шкафче, притегли главата ми и ме целуна в устата. Аз разплисках половината от кафето си.

— Съблечи се — каза тя и миг по-късно самата беше гола.

Тялото ѝ, така успешно прикривано под убогото облекло, се оказа прекрасно. Любеше се почти свирепо и в същото време всеотдайно и с въображение. Накрая изви глава настрани и захапа възглавницата, за да не вика. Когато свършихме, тя ме целуна нежно зад ухото, след което стана и се изми. Като се върна в леглото, каза:

— Смятам да почета малко, нали не възразяваш? — и се напъха под чаршафите с гръб към мен.

Не възразявах, но аз самият няхах какво да правя. Няхах нищо за четене и надникнах през рамото ѝ. Тя започваше един от моите пасажии. Зачете се мълчаливо. Скоро ми се доспа.

Събудих се късно на другата сутрин и я заварих на терасата да пие кафе и да чете втората част от ръкописа. Не спомена нищо за предишната нощ, дори и с намек, но нямаше вид на смутена или на такава, която иска да забрави. По-скоро сякаш възприемаше случилото се като нещо естествено, което не се нуждае от коментар. Странна жена.

Борис се обади по телефона едва късно следобед, а когато го посрещнах на гарата в Абвил, веднага се оплака от махмурлук: нещо нечувано за него, доколкото го познавах.

— Тия стари грузинци са невероятни — измърмори той. — Яденето бе неопикуемо, така не съм се гощавал от години насам. Накрая собственикът ми подари бутилка водка за сметка на заведението.

Носеше нещо, което напомняше малък олющен куфар: пишещата машина, модел 1938 г., както ми обясни.

— Собственикът много ли те разпитва? — попитах аз.

— Изобщо не ме е разпитвал. Беше пиян. Той през цялото време пия. Дори ми каза, че мога да я задържа като подарък. Чудесни хора са

грузинците!

Мълчаливо се съгласих: чудесни и фатални. Изпитвах известно безпокойство за реакцията на Борис, когато научи за мен и Татана. По време на вечерята двамата почти през цялото време си говориха на руски и това силно ме подразни, но се стараех да не проличи. Махмурлукът на Борис скоро отмина и двамата с Татана си поръчаха тумбести чаши с ликьор, които изпиха отвън на терасата, която гледаше към залива. Аз се почувствах неловко, едва ли не им пречех, седейки там със своята минерална вода, докато те си бърбореха за ексцентричностите на грузинците в Париж. Станах да си вървя. Татана се усмихна и ми пожела лека нощ, Борис само кимна.

По някое време след полунощ дочух гласовете им и смеха на Татана, когато минаваше пред вратата ми. Не можех да заспя и на няколко пъти бях сигурен, че чувам звуци от нейната стая. Накрая станах и се опитах да отворя вратата ѝ. Беше заключена. Извиках я и след малко се чу гласът — сънен, но нетърпелив:

— Какво искаш? Късно е.

Върнах се в стаята си, по-скоро объркан, отколкото ядосан. На другата сутрин тя се появи почти по обед. А беше първият ни работен ден! Промърморих нещо за това, докато тя пиеше кафето си на терасата.

— Сърдиш ли се? — попита тя. — Защо? Да не би да ревнуваш?

— Да ревнувам ли? Какво искаш да кажеш?

Тя сви рамене.

— Толкова трудно е да ви се угоди на вас, мъжете.

Взрях се в нея и осъзнах, че онова, което ме бе държало буден, измъчвайки ме почти до сутринта, бе представата за нейното тяло и звукът от гласове. Чувствах се уморен и настроен за свада.

— Не и с Борис, нали? — казах най-последно.

— Защо не с Борис? Това, че не е хубав като теб, не значи, че му липсва страст. Не бъди нетолерантен, моля те. Аз не принадлежа на никого.

— Къде е Борис?

— Мисля, че отиде да се разходи. Нали няма да вдигаш скандали?

— Значи предлагаш да те споделяме?

— Защо не. Толкова сте различни като характери. Ти никога ли не си имал връзка с две жени едновременно?

Изправих се.

— Това няма нищо общо с онова, за което сме тук. Щом си вършиш работата... — погледнах часовника си. — Не знам как Борис ще възприеме всичко това.

— Борис проявява голямо разбиране.

— По-вероятно е да е просто благодарен — злобно казах аз и понечих да се обърна, когато тя ме хвана за ръката.

— Моля те, не се сърди, Том. Това би развалило всичко, а беше толкова хубаво.

— По-добре се хващай за работа — казах аз и забързах към рибарския пристан и вълнолома.

Може би трябваше да приема положението така както Борис бе приел безплатната бутилка водка в грузинския ресторант. Грузинците бяха създали Сталин и Берия, а също и Татана Шумара, аспирантка в Кингс колидж, чието тяло желяех.

Тази нощ отново се любих с нея, неистово и неколkokратно. Тя ми каза, че ѝ харесвало да я щипят и да я пляскаат. Удрых я, докато ме заболя ръката, а тя пищеше. По някое време Борис започна да блъска по вратата. Тя му викна нещо на руски и той изчезна.

— Помислил е, че се отнасяш зле с мен! — изкикоти се тя, притегли ме навътре в себе си и продължи да се клати напред-назад, да стене и да хапе възглавницата, отново и отново.

По-късно, докато лежах и слушах пукотевицата на ловджийските пушки някъде сред блатата, осъзнах, че съм готов да загубя престижа си, само не и нея. Бедата бе там, че Борис очевидно мислеше същото.

* * *

Следващите няколко седмици не бяха от леките. Трудовите навици на Татана се оказаха едва ли не по-хаотични и от тези на Борис, а двамата заедно изискваха огромно търпение и такт от моя страна и това ме изтощаваше много повече отколкото самата работа. Тя се състоеше главно в повторно редактиране на ръкописа в преводния му вариант, като Борис се пазареше за всяка подробност, а Татана спореше

за тънкостите на езика. Тя работеше бавно, в свой ритъм, и негодуваше срещу всеки намек да побърза. Техните спорове често преминаваха на руски и това ме вбесяваше. През цялото време се борех с Борис, за да не вмъкна допълнителен компрометиращ материал.

Той бе станал друг човек. Ходеше веднъж седмично да се подстригва, бръснеше се педантично всяка сутрин (понякога и вечер), неизменно ухаеше на скъп одеколон, а ноктите на ръцете му бяха изрязани до месото и приличаха на розови зъби. В края на първата седмица го попитах между другото какво мисли за Татана.

— Обичам я като сестра — каза той. — Освен това обичам и тялото ѝ, то е съвършен *instrument d'amour*. — След което добави със злост: — Но трябва да те предупредя, *mon cher*: не я преследвай. Грузинците са много страстен народ, но са и много независими. Понечиш ли да ги обвържеш, хващат гората и изчезват. Знаеш ли, че Тбилиси е бил строен наново повече пъти, от който и да е друг град по света?

Не можех да доловя какво общо има това с поведението на Татана, като изключим твърдението на Борис, че никой не е успявал да подчини Грузия за по-дълъг период от един човешки живот.

Любехме я през нощ и страстта и уменията ѝ сякаш не знаеха предел и не се изчерпваха нито за миг. Аз се влюбих в нея. Това беше самотна неудовлетворена любов, която не можех да призная нито пред нея, нито пред Борис, тя се превърна в моя скрита болка, уталожвана на редовни интервали от спазми на удоволствие, следвани от горчиви часове на очакване, докато отново ми дойде редът.

Междувременно спомените на Лаврентий Павлович Берия бавно и със запъване зазвучаваха на родния му диалект — така далечен и чужд, както самата Татана.

* * *

След около два месеца преводът бе завършен — редактиран, поправен, подкастриран и изгладен. Представляваше две пъпки, пълни с груба жълта хартия, грижливо опаковани в картон и запечатани, но без никакъв надпис.

Борис и Татана се почерпиха с три бутилки от най-доброто шампанско на мадам Мадо, след което ме накараха да ги откарам до Казино де ла Форе в Ла Тюке, където преживях страха от най-лошото. Борис упорито залагаше само на червено — „любимия цвят на Берия“, докато Татана напук залагаше на черно. Най-неочаквано само след половин час и двамата се оказаха с печалба. Аз загубих двеста франка, прилагайки една сложна система, които не доведе до нищо добро.

Двамата продължиха веселбата с шампанско, като този път принудиха и мен да изпия една чаша с тях, но и това не разпръсна остроото усещане за самота и чувството, че съм натрапник. На връщане Татана ни учеше да пеем грузински песни, които Борис повтаряше страхотно фалшиво с гръмотевичния си бас. Минаваше три часът, когато пристигнахме в хотела и се наложи да будим главния келнер, предизвиквайки в същото време яростния лай на овчарките. Горещо Татана целуна и двамата ни по бузите и се скри в стаята си. Сякаш искаше в тази празнична нощ да покаже, че никой от нас не стои по-високо от другия в нейната обич. Борис се прибра в стаята си и аз го чух как се блъска в тъмното, опитвайки се да намери ключа на лампата. Той вземаше това, което му даваха, и нищо повече. Беше щастлив.

На другата нощ — последната, преди да замина за Унгария — Татана ме покани в стаята си, макар че, строго погледнато, беше ред на Борис. Може би понеже бях целият напрегнат и изпълнен с тревога за бъдещето, този път не се получи. Докато лежахме един до друг и бегло си разменяхме ласки, аз се опитах да поговоря с нея, да разбера намеренията ѝ. Не можах да изкопча нищо.

— Да видим първо как ще реагират американците — каза тя. — Ако забогатеем, ще можем да чертаем някакви планове.

— Ако забогатееш, ти вероятно ще поискаш да вървиш по свой път.

— Ако американците купят стоката — отвърна замислено тя, — ще имаме по-сериозни проблеми от това да решаваме какво да правим с парите си. — Тя ме целуна и ми обърна гръб.

Спомних си онова безсмислено сбиване с Борис в Тоскана и опитите да го разубедя да не клевети съветските управници. Чудех се дали и тя не е говорила с него за това. Попитах я и тя ми отвърна сънено:

— Аз съм само преводачка, Том. Това зависи от теб и от Борис.

Призори аз я събудих и този път се любихме както винаги. Закусихме рано тримата, аз прибрах багажа си и потеглих на изток през плодната земя на Шампан, през Нанси и Страсбург към Щутгарт, а оттам по аутобана към Мюнхен и Виена.

Издание:

Автор: Алън Уилямс

Заглавие: Архивът на Берия

Преводач: Валентин Кръстев

Година на превод: 1994

Език, от който е преведено: английски (не е указано)

Издание: първо

Издател: Издателство „Стубел“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1994

Тип: роман (не е указано)

Националност: американска

Печатница: „Полипринт“

Редактор: Красимир Мирчев

Технически редактор: Николай Чомпалов

Коректор: Десислава Пачева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/14270>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.